

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Kauppakorkeakoulu

**Humanistinen tiedekunta,
viestintätieteiden laitos**

**Avoim ongelmista - ongelma avoimuudesta?
Arvonluonnin diskurssit integroiduissa raporteissa**

Jaakko Hänninen
Jyväskylän yliopisto
Johtamisen ja
yhteisöviestinnän
pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2015

Ohjaajat: Tuomo Takala (johtaminen),
Laura Asunta (yhteisöviestintä)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu ja humanistinen tiedekunta	Laitos Viestintätieteiden laitos
Tekijä Jaakko Hänninen	
Työn nimi Avoin ongelmista - ongelma avoimuudesta? Arvonluonnin diskurssit integroiduissa raporteissa	
Oppiaine Johtaminen ja yhteisöviestintä	Työn laji Pro gradu
Aika Helmikuu 2015	Sivumäärä 67
<p>Tämän tutkimuksen tavoitteena oli lisätä ymmärrystä integroidusta raportoinnista ja syventää ymmärrystä arvonluonnin käsitteestä. Työn teoreettinen viitekehys rakentui vuosikertomuksiin, yhteiskuntavastuuseen ja integroituun raportointiin liittyvästä tutkimuskirjallisuudesta. Työn aineistona käytettiin seitsemän pohjoismaisen rakennus- ja infrastruktuurialan integroitua raporttia vuosilta 2012–2013. Työn metodologisena otteena käytettiin kolmeen tasoon jaettua kriittistä diskurssianalyysia, jossa analyysi alkaa tekstuaaliselta tasolta ja siirtyy tulkinnallisen analyysin jälkeen kriittisen analyysin tasolle. Kriittisellä tasolla tarkastellaan arvonluontiin liittyviä valtarakenteita ja niiden ongelmallisuutta suhteessa integroidun raportoinnin tavoitteisiin.</p> <p>Analyysissä tunnistettiin kolme diskurssia: eettinen diskurssi, riippuvuus-diskurssi ja autonominen diskurssi. Eettisen diskurssin arvonluonti rakentuu organisaation arvomaailman ja toimintakulttuurin pohjalle. Riippuvuus-diskurssissa arvonluonti perustuu muiden toimijoiden kanssa käytävään vuorovaikutukseen ja autonomisessa diskurssissa arvonluonnin lähteenä on organisaation oma toiminta. Riippuvuus-diskurssi ja autonomia-diskurssi toimivat yhteistyössä pyrkien institutionalisoimaan arvonluonnin eettistä diskurssia. Arvonluonnin käsityksen rajoittuminen eettiseen toimintaan on kuitenkin ongelmallista, sillä tämä voi johtaa epäeettisen toiminnan piilottamiseen. Puhe arvonluonnista yksistään eettisenä toimintana on uhka raportoinnin avoimuudelle ja rehellisyydelle, sillä ne todetaan integroidun raportoinnin viitekehyksessä tärkeiksi lähtökohdiksi.</p>	
Asiasanat Integroitu raportointi, arvonluonti, yhteiskuntavastuu, vuosikertomukset	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja Tämä pro gradu -tutkielma on hyväksytty molempiin oppiaineisiin: johtaminen (Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu) ja yhteisöviestintä (viestintätieteiden laitos, humanistinen tiedekunta)	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tutkimuksen tausta	7
1.2 Tutkimustehtävä, tavoitteet ja metodologia.....	8
2 MUUTTUVA YRITYSRAPORTOINTI	10
2.1 Yritysvastuun ja yritysraportoinnin suhde	10
2.2 Vuosikertomukset	12
2.3 Yhteiskuntavastuu	14
3 INTEGROITU RAPORTOINTI.....	19
3.1 Talouden ja yhteiskunnan yhdistävä vuosikertomus.....	19
3.2 Integroidun raportoinnin historia.....	22
3.3 Integroidun raportin sisällöt.....	23
3.4 Pääomat integroidussa raportissa.....	24
3.5 Arvot	25
3.6 Arvonluonti.....	26
3.7 Integroidun raportoinnin saama kritiikki.....	28
4 METODOLOGIA	30
4.1 Diskurssianalyysi ja sosiaalinen todellisuus	30
4.2 Diskurssien valta, ideologia ja hegemonia	32
4.3 Kriittinen diskurssianalyysi.....	33
4.4 Tutkimuskysymykset ja -aineisto	34
4.5 Diskurssianalyysin toteuttaminen.....	35
5 AINEISTON ANALYYSI.....	37
5.1 Arvonluonnin teemat	37
5.1.1 Tunnistetut teemat	37
5.1.2 Teemat suhteessa integroidun raportoinnin sisältöihin.....	41
5.2 Arvonluonnin diskurssit.....	43
5.2.1 Eettinen diskurssi	43
5.2.2 Riippuvuus-diskurssi	46
5.2.3 Autonominen diskurssi.....	49
6 YHTEENVETO JA KESKUSTELU	53
6.1 Diskurssien ristiriidat	53
6.1.1 Eettinen diskurssi	54
6.1.2 Riippuvuus-diskurssi	55

6.1.3	Autonomia-diskurssi	56
6.2	Diskurssien suhde integroituun raportointiin.....	56
6.3	Huomiot diskurssien ristiriidoista.....	58
6.4	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusehdotukset	60
6.5	Loppupäätelmät	61
LÄHTEET.....		63

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Vuosikertomuksilla on pitkä historia yritysten taloudellisessa raportoinnissa. Niiden tehtävä on ollut vastata erityisesti osakkeenomistajien tarpeisiin tarjoamalla tietoa yhtiön taloudellisesta menestyksestä edellisvuoden aikana. Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana yritysten taloudellista menestystä kuvaavien vuosikertomusten rinnalle ovat nousseet yhteiskuntavastuuraportit, jotka raportoivat toiminnan vaikutusta niin ympäristöön kuin ihmisiinkin. Talouden ja yhteiskuntavastuun erillistä raportointia on kritisoitu esimerkkinä siitä, etteivät yritykset ota vastuullisuutta riittävän tosissaan strategiassaan (Eccles & Krzus 2010, 145–147). Joulukuussa 2013 The International Integrated Reporting Council (IIRC) julkaisi integroidun raportoinnin viitekehyksen, jonka päämääränä on yhdistää näitä toisistaan eriytyneitä raportointikäytäntöjä samoihin kansiin.

IIRC:n raportointiviitekehysessä integroidun raportin yleisöksi määritellään erityisesti rahoittajat, mutta myös muut sidosryhmät. IIRC:n julkaisema viitekehys kehottaa raporteja ottamaan huomioon organisaation taloudellisen menestyksen sekä yhdistämään sen vaikutukset laajemmin yhteiskuntaan ja sidosryhmiin. Tärkeässä osassa ovat yrityksen strategia ja liiketoimintamalli sekä liiketoiminnan riskit ja mahdollisuudet. IIRC:n (2013a, 8) viitekehysessä integroidun raportin tavoitteeksi määritellään sen kuvaaminen, *miten organisaatio luo arvoa lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä*. Mielenkiinnon kohteena ei taloudellisen vuosikertomuksen tapaan ole yrityksen suoriutuminen edellisenä raportointikautena, vaan tärkeää on kuvata myös tulevaisuudennäkymiä laajemmin. Integroidun raportin viitekehys on varsin väljä, mikä antaa organisaatioille paljon vapautta raportoinnin laajuuden, syvyyden ja muodon määrittämiseen.

Integroidun raportoinnin painoarvon kasvaminen raportointikentässä lisää tutkimuksen tärkeyttä. IIRC on saanut useita talous-, yhteiskuntavastuu- ja ympäristöraportoinnin ammattilaisyhteisöjä niin globaalilla tasolla kuin kansallisestikin sitoutumaan integroidun raportoinnin edistämiseen. Useat kansain-

väliset yritykset, kuten Unilever, Novo Nordisk, Microsoft, Danone ja Volvo ovat osallistuneet IIRC:n pilottiohjelmaan, jossa on luotu askelmerkkejä integroidun raportoinnin käyttöönottoon. Raportointiviitekehys on kuitenkin varsin tuore, mistä syystä sitä on tutkittu varsin vähän ja tutkimus on keskittynyt teoreettiseen tutkiskeluun sekä tapaustutkimuksiin (Stubbs & Higgins 2014).

1.2 Tutkimustehtävä, tavoitteet ja metodologia

Integroidun raportoinnin ydintehtävä on kuvata arvonluontia. Arvonluonnin määrittely jätetään organisaatioiden omaksi tehtäväksi, sillä IIRC:n raportointiviitekehys ei juurikaan aiheita käsittele. Ohjeistuksessa todetaan, että raportit pyrkivät kuvaamaan luomaansa arvoa paitsi organisaation taloudellisille sidosryhmille, myös organisaation ulkopuolisille tahoille, luonnolle, yhteiskunnalle ja tuleville sukupolville (IIRC 2013b, 12). Arvonluonnin monitulkintaisuus ja epäselvyys erityisesti siitä, kenelle arvoa luodaan – sijoittajille, sidosryhmille vai yhteiskunnalle – onkin saanut osakseen kritiikkiä (Adams, painossa; Flower, painossa). Tutkimuksessa pureudutaankin integroiduissa raporteissa käytettyihin puhetapoihin arvonluonnista. Mielenkiinnon kohteena on se, miten arvonluontia kuvataan sekä miten puhetavat suhteutuvat integroidun raportoinnin ideologiaan. Työllä on kolme tutkimuskysymystä:

- Mistä teemoista arvonluonti koostuu ja miten ne eroavat integroidun raportoinnin sisältövaatimuksista?
- Millaisia merkityksiä organisaatiot antavat arvonluonnille raporteissaan?
- Millaisia funktioita arvonluonnin diskursseilla on ja miten ne suhteutuvat integroidun raportoinnin ideologiaan?

Tutkimuksessa käytetään diskurssianalyttistä otetta. Työssä tutkitaan organisaatioiden integroiduissa raporteissa käyttämiä diskursseja arvonluonnista. Diskurssianalyysissä mielenkiinto kohdistuu kieleen ja kielenkäytön tapoihin. Kielenkäytöllä on sosiaalisesti rakentunut luonne, eli kielen avulla rakennetaan todellisuutta ja luodaan merkityksiä, jotka muodostuvat sosiaalisten käytänteiden kautta (Jokinen, Juhila & Suoninen 2004, 17–23). Kielen avulla maailmaa ei kuvata sellaisenaan vaan diskursiivisten käytänteiden läpi värittyneenä (Pynnönen 2013, 18). Tällä kielenkäytöllä on tiedostettuja tai tiedostamattomia ideologioita seurauksia, jotka rakentavat, ylläpitävät tai muuntavat kielenkäytön valtarakenteita (Jokinen ym. 2004, 41–43).

Metodologisen lähestymistapana käytetään kolmeen vaiheeseen jaettua diskurssianalyysiä, joka aloitetaan tekstuaalisesta analyysistä. Seuraava vaihe on tulkitseva diskurssianalyysi ja lopussa hyödynnetään kriittistä diskurssianalyysiä. Jokainen kolmesta vaiheesta valottaa arvonluonnin sosiaalisesti rakentunutta luonnetta kielenkäytön eri tasoilla. Ensimmäinen vaihe tarjoaa tuloksia raporttien käsittelemien teemojen suhteesta integroidun raportoinnin ohjeistukseen. Toinen vaihe tarkastelee sitä, millaisiksi raportit kuvaavat arvonluonnin ilmiön. Kolmannessa vaiheessa tulkittuja diskursseja tutkitaan kriittisellä otteel-

la ja kielenkäyttöä tarkastellaan yhteiskunnallisella tasolla. Esille nousevat kysymykset arvonluonnista liittyvät kielenkäytön valtarakenteisiin ja niiden ongelmalliseen luonteeseen suhteessa integroidun raportoinnin päämääriin. Sekä omistajien että sidosryhmien tarpeita palvelemaan kehitetty integroitu raportointi onkin latautunut ideologisesti, koska perinteisesti omistajilla ja sidosryhmillä on nähty eri tarpeet raportoitavien aiheiden osalta. Siksi kriittisellä tutkimusoteella on perusteltu asema osana tätä tutkimusta. Esimerkiksi Flower (painossa) esittää epäilyksen, jossa vastakkain ovat sosiaalisia- ja ympäristövaikutuksia painottava idealistinen näkökulma ja kirjanpitäjien, sääntelijöiden ja monikansallisten yritysten edustama realistinen näkökulma. Flowerin mukaan jälkimmäisillä voi olla piilotettu agenda IIRC:n tekemien ehdotusten heikentämiseksi, jotta kapitalistinen, mahdollisimman suuriin voittoihin pyrkivä tavoite säilyttäisi valta-asemansa, esimerkiksi sidosryhmäteorian sijasta, tai että kirjanpidon ammattilaiset eivät menettäisi vallitsevaa asemaansa yritysraportoinnin saralla.

Tutkimuksen teoreettisena tavoitteena on lisätä ymmärrystä integroidun raportoinnin diskursiivisesta luonteesta, erityisesti arvonluontiin liittyvän puheen osalta. Tutkimus pyrkii nostamaan esiin diskursiivisten valintojen ongelmallisuuksia ja diskurssien välisiä ristiriitoja. Tutkimalla diskurssien funktioita ja vertaamalla näitä integroidun raportoinnin tavoitteisiin, pyritään pohtimaan muun muassa sitä, kuinka hyvin diskurssit edustavat julkilausuttuja päämääriä ja millaisia ongelmallisia mahdollisia seurauksia diskurssit tuottavat.

Raporttien tekijöille tutkimus voi tarjota näkökulmia erilaisten puhetaiposten huomioimiseen raporteja laadittaessa. Integroituja raporteja laativille ammattilaisille diskurssien ymmärtäminen on tärkeää, jotta raportointia voi ymmärtää ja havainnoida raporteissa käytetyn puheen seurauksia ja pohtia integroiduissa raporteissa käytetyn puheen ja raportoinnin tavoitteiden yhdenmukaisuutta.

Integroitu raportti perustuu vuosikertomuksien kehitykseen taloudellisen painotuksensa takia, mutta organisaation integroituminen yhteiskuntaan perustuu taustaltaan yhteiskuntavastuun tutkimukseen. Tästä syystä teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan ensin vuosi- ja yhteiskuntavastuuraporttien erilaista lähestymistapaa yritysten yhteiskuntavastuuseen. Tämän jälkeen tarkastellaan tarkemmin vuosikertomuksia ja yhteiskuntavastuun raportointia. Kolmannessa luvussa siirrytään käsittelemään tarkemmin integroitua raportointia, kuten sen taustaa, vaatimuksia, peruskäsitteitä ja siihen kohdistettua kritiikkiä. Metodologisen kuvauksen jälkeen esitellään analyysin eri vaiheet tekstuaalisen ja tulkinnallisen analyysin keinoin. Kriittinen analyysi esitellään työn loppuosassa ennen johtopäätöksiä ja jatkotutkimusehdotuksia.

2 MUUTTUVA YRITYSRAPORTOINTI

2.1 Yritysvastuun ja yritysraportoinnin suhde

Takala (2000) jakaa yritysten yhteiskuntavastuun kolmeen ideologiaan: omistajalähtöiseen, sidosryhmälähtöiseen ja laajan sosiaalisen vastuun ideologiaan. Omistajalähtöinen vastuu perustuu vallitsevaan markkinatalousmalliin. Yrityksen tehtävänä on vastata markkinoiden vaatimuksiin sekä maksimoida voittonsa. Yrityksen tehtävänä ei ole osallistua muuhun yhteiskunnallisesti vastuulliseen toimintaan. Tässä ideologiassa korostuu laillisten velvoitteiden täyttäminen ja lainsäädännön katsotaan myös rajoittavan voittotavoitteen ylittäviä velvoitteita. Omistajalähtöinen näkemys pyrkii maksimoimaan osakkeenomistajien voitot, jolloin huomiotta jää esimerkiksi se, että osa tuotteen kustannuksista jää yhteiskunnan maksettavaksi muun muassa yrityksen tuottamien saasteiden kohdalla. (Takala 2000.)

Myös sidosryhmälähtöisessä näkemyksessä voiton maksimointi on ensisijainen tavoite, mutta toimintaa tarkastellaan myös eettisten ja yhteiskunnallisten näkökulmien avulla. Yrityksen toiminta ei ole kytketty vain markkinamekanismiin, vaan yritys toimii myös sen ulkopuolella, pyrkii vaikuttamaan markkinoihin ja luo tarpeita. Tämän vallankäytön seurauksena muodostuu velvollisuus, mikä tarkoittaa, että yrityksen tulee toimia yhteiskunnan määräämissä sosiaalisissa ja eettisissä puitteissa. Yritys toimii eettisin perustein ja päätöksenteossa otetaan huomioon eettiset normit. Tässä ideologiassa yrityksen velvollisuus on "tuottojen pitkän tähtäyksen optimointi, kasvu ja jatkuvuuden turvaaminen". Lain tehtävänä on turvata vastuullisuuden minimitaso, mutta vastuullinen yritys ylittää lain vaatimukset ja toimii omaehtoisesti sekä itsenäisesti vastaten toimintansa seurauksista. Yrityksen on toisinaan kannattavampaa toimia taloudellisen voiton kustannuksella, jotta se saa toiminnalleen yhteiskunnallisen hyväksynnän. Ideologian ongelma on se, että yritys voi toimia epäeettisesti, jos ympäröivä yhteisö ei tiedä toiminnasta ja yritys ei pääse reagoimaan toimintaansa ennen kuin ympäristö on esittänyt mielipiteensä toiminnan vastuuttomuudesta. (Takala 2000.)

Takalan kolmas ideologia on laaja sosiaalisen vastuun ideologia, jossa yrityksen on otettava huomioon yhteiskunnan muuttuva arvopohja ja muuttuvat olosuhteet toiminnassaan ja tavoitteissaan. Vastuullinen toiminta luo liiketoimintamahdollisuuksia, mutta rajoittaa yrityksen toiminta-, keino- ja päämäärä- vaihtoehtoja. Yrityksen tehtävänä on edistää yhteiskunnan hyvinvointia. Taloudellisesta näkökulmasta yrityksen tulee toimia kannattavasti, mutta voiton maksimointi ei ole toiminnan päämäärä. Voitto toimii vain päämäärän saavuttamisen välineenä ja sen on katettava liiketoiminnan riskit. Ideologiassa on oleellista, että vastuullisuus on rakennettu yrityksen strategiaan eikä vastuullisuus muodostu politiikoista tai ohjelmista, jotka on tehty oikeuttamaan yrityksen päätöksiä. Kuitenkaan organisaatiolla itsellään ei ole moraalisen toimijan asemaa vaan moraalinen vastuu on jaettu organisaatioon kuuluville yksilöille. Yksilöiden vastuu konkretisoituu yrityksen toiminnassa. (Takala 2000.)

Vastaavantyyppinen vastuullisuusajattelu näkyy myös yritysten raportoinnissa. Taloudelliseen raportointiin keskittyneet vuosikertomukset ovat olleet yksi esimerkki omistajalähtöisen vastuun kuvaamisesta. Vuosikertomukset ovat kiertyneet taloudellisten mittareiden ympärille ja vuosikertomusten tehtävä on ollut raportoida osakkeenomistajien vaatimukseen kannattavasta sijoituksesta. Myöhemmin sidosryhmiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin laajentunut vastuullisuuden vaatimus on tuonut yritysten talousraporttien rinnalle yritysraportit. Sidosryhmien vaatimuksiin vastaavat vastuuraportit puolestaan edustavat sidosryhmälähtöistä ideologiaa, jossa menestyvä bisnes pyrkii vähentämään toiminnan riskejä ottamalla huomioon yhteiskunnalliset vaatimukset toiminnassaan. Yhteiskuntavastuuraportit ovat tyyppillisesti olleet kuvauksia, joissa painopisteenä on toiminnan vaikutus yhteiskuntaan. Näitä molempia raportteja on kritisoitu niiden siiloutuneesta ajattelumallista, jossa yhteiskuntavastuu ja liiketoiminta ovat toisistaan erillisiä (Eccles & Krzus 2010, 146–147).

Suomessa, kuten monessa muussakin maassa, vastuullisuusraportointi on ollut vapaaehtoisuuteen perustuvaa raportointia. Näköpiirissä on kuitenkin myös lakiin kirjattuja vaatimuksia. Syksyllä 2014 EU:ssa on hyväksytty direktiivi, joka velvoittaa isot yritykset raportoimaan ympäristöä, sosiaalisia näkökohtia ja työntekijöitä koskevista seikoista sekä ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja korruption torjunnasta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014). Suomessa vastuullisuusraportointi on varsin yleistä: Sadasta suurimmasta yrityksestä 81 laatii vastuullisuusraportin (KPMG 2013, 26). Yhtenäisen yritysraportointiohjeistuksen kehittämiseksi vuonna 1997 perustettiin Global Reporting Initiative (GRI), jonka ansiosta yritysraportit ovat saaneet yhtenäisen ja vertailtavan muodon. Yritysraportoinnin ongelmana voi nähdä kuitenkin sen irrallisuuden varsinaisesta liiketoiminnasta. Myös GRI-järjestö pitää positiivisena kehityssuuntana yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittymistä kohti mallia, jossa vastuullisuustieto yhdistyy strategiaan ja taloudelliseen informaatioon (Global Reporting Initiative 2013, 3, 85).

Yhteiskunnan muutoksen seurauksena myös tarpeet raportointitavoille kehittyvät. Esimerkiksi sosiaalisesti vastuulliselle sijoittajalle yrityksen talous ja toiminta eivät olekaan yhteiskuntavastuusta irrallisia, vaan päinvastoin toisiaan täydentäviä palasia. Raportoinnissa tämä näkyy vuosikertomuksissa, joissa vas-

tuullisuuteen liittyvät teemat ovat aiempaa näkyvämmässä osassa. Sosiaalisesti vastuullisen sijoittajan valinnoissa ei paina yksin salkun tuotto-odotukset vaan olennaisempaa on tuotto riittävän vastuullisen toiminnan pohjalta. Julkisessa keskustelussa tämä vaatimus näkyy julkisten toimijoiden sijoituksissa, kuten valtio-omisteisten yhtiöiden osalta sekä esimerkiksi eläkerahastojen tekemissä sijoituksissa. Scholtensin ja Sieväsen (2013) mukaan sosiaalisesti vastuullisessa sijoittamisessa, jossa yhteiskuntavastuutakin arvioidaan, Suomi tulee muiden pohjoismaiden perässä ja esimerkiksi Tanskassa eläkeyhtiöihin kohdistetaan asiassa sääntelyä.

Perinteisen talousraportoinnin ja yhteiskuntavastuun aiheita pyrkii yhdistämään integroitu raportointi. Kansainvälinen integroidun raportoinnin kehitystyö alkoi voinna 2010, kun The International Integrated Reporting Council perustettiin. IIRC:n tavoitteena on yhtenäinen ohjeistus integroidulle raportoinnille. IIRC:n yksi perustajista on vastuullisuusraportointia kehittänyt GRI-yhteisö. Vaikka vastuullisuusasiat yhdistyvät näin vuosikertomukseen, integroidun raportin tarkoituksena ei ole korvata vastuullisuusraportointia sellaiseenaan. Integroidun raportin tavoitteena on ennemminkin kuvata laajemmin toimintaympäristön riskejä ja mahdollisuuksia, jotka tarjoavat edellytyksiä organisaation menestykselliseen toimintaan pitkällä aikavälillä. Osana tähän kuuluu sidosryhmien ja ympäristön huomioiminen liiketoiminnassa. Sidosryhmillä ja toimintaympäristöllä on keskeinen rooli myös yhteiskuntavastuun raportoinnissa. Integroitu raportti yhdistää paitsi vastuullisuusasiat ja vuosikertomuskäytännöt, myös organisaation osaksi yhteiskuntaa. Integroidun raportin johtoajatus on:

”Integroitu raportti on tiivis kuvaus siitä, miten organisaation strategia, hallinto, suorituskyky ja tulevaisuudennäkymät yhdessä ulkoisen ympäristön kanssa johtavat arvonluontiin lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä” (IIRC 2013a, 8).

Perinteiset vuosikertomukset ovat tyypillisesti keskittyneet kertomaan organisaation toiminnasta edellisenä toimintavuotena. Tähän kuuluu esimerkiksi talouden tunnusluvut ja investoinnit. Integroitu raportti pyrkii tarkastelemaan liiketoimintaa paitsi menneisyydessä, myös tulevaisuuskeskeisesti. Integroidun raportoinnin olennainen ajatus on kuvata liiketoimintaa lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä ja kertoa miten organisaatio tuottaa arvoa näissä aikajän-teissä.

2.2 Vuosikertomukset

Vuosikertomus on organisaation vuosittain tekemä julkaisu, joka on perinteisesti ollut kuvaus yrityksen toiminnasta taloudellisesta näkökulmasta. Taloudellisen vuosikertomuksen tarkoituksena on tuottaa lisätietoa erityisesti yrityksen omistajille sekä rahoittajille ja vuosikertomuksen rooli on ensisijaisesti työkalu sijoittajasuhteiden hoitamisessa (Ditlevsen 2012). Joissain maissa vuosikertomusten julkaisua vaaditaan lainsäädännöllä, mutta Suomessa vuosikertomukseen liittyvää lainsäädäntöä ei juurikaan ole. Vuosikertomukseen sovelle-

taan vastaavaa lainsäädäntöä kuin muihin taloutta tai toimintaa käsitteleviin julkaisuihin. Pörssiyhtiöihin sovelletaan esimerkiksi arvopaperimarkkinalakia sekä pörssin sääntöjä, mutta näissä vuosikertomusta käsitellään käytännössä yhtenä taloudellisena raporttina muiden joukossa.

Sijoittajasuhteiden lisäksi vuosikertomus toimii työkaluna strategisessa sidosryhmäviestinnässä. Vuosikertomuksella pyritään kertomaan samaa tarinaa kuin muussakin sijoittajasuhdetyössä, jonka tavoitteena on antaa vaikutelma organisaation sijoituspotentiaalista sekä kyvystä menestyä tulevaisuudessa. Vuosikertomukset ovat organisaatioiden itsensä luomia tekstejä, jotka pyrkivät muovaamaan käsityksiä organisaatiosta ja sen toiminnasta. Vuosikertomuksista voisi puhua myös yrityksen pääomakertomuksina. Koska kyse on organisaation itsensä kertomasta tarinasta, siinä saattaa muodostua ristiriita, sillä tarinan tulisi tarjota todenmukainen kuva yrityksen toiminnasta ja toisaalta kuvata yrityksen imago positiivisena sekä edistää yrityksen tunnettuutta ja tunnistettavuutta. Organisaatio pyrkii rakentamaan luottamusta sidosryhmien kanssa kertomalla tarinassaan itsestään ja arvoistaan. (Ditlevsen 2012.)

Eccles ja Krzus (2010, 54–55) kritisoivat vuosikertomuksia kapeasta näkökulmasta, jossa vuosikertomuksen ajatellaan olevan ensisijainen viestintäkeino sijoittajien ja rahoittajien suuntaan. Pelkkänä taloudellisena kuvauksena toimivaa vuosikertomusta on kritisoitu lisäksi siitä, että yksin taloudellisen tiedon esittäminen ei kuvaa riittävästi yrityksen arvoa. Tämä näkökulma on lisännyt mielenkiintoa aineettoman pääoman raportointiin vuosikertomuksissa ja ei-taloudellinen tieto onkin viime vuosina lisääntynyt merkittävästi. (Arvidsson 2011.) Lisäksi raportointiympäristön teknologinen, lainsäädännöllinen, sääntelyn ja johtamisen muutos on muuttanut puhtaasti taloudellisen raportin luonnetta kohti viestintä- ja markkinointipainotteista julkaisua (Beattie, Dhanani & Jones 2008). Vuosikertomusta parhaiten täydentäviä alueita ovat esimerkiksi osaamista ja kykyjä, suhteita, organisaatiota, yhteiskuntavastuuta ja ympäristöä käsittelevät aineettoman pääoman alueet. Aineettomien pääomien kuvaamisen ongelmana pidetään tiedon vertailtavuutta, mutta tästä huolimatta juuri aineettomat pääomat ovat keskiössä kun organisaatioiden arvonluontiprosessin kuvaamista pyritään kehittämään. (Arvidsson 2011.)

Vuosikertomuksen strategisena tavoitteena on esittää yritys houkuttelevana sijoittajille, mikä saattaa johtaa siihen, että sidosryhmien merkitys jää sivummalle (Ditlevsen 2012). Arvidssonin (2011) mukaan yrityksiin liitetyt skandaalit ovat lisänneet yhteiskuntavastuun merkitystä osana vuosikertomusta. Ei-taloudellisen raportoinnin lisääntyminen onkin yksi keino lisätä sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien toimien läpinäkyvyyttä (Nielsen & Thomsen 2007). Oliveira, Rodrigues ja Craig (2010) näkevät vastuullisuusraportoinnin ja aineettomien pääomien raportoinnin täydentävän toisiaan. Etuna on erityisesti toiminnan legitimointi sidosryhmille. Sidoryhmänäkökulman laajentamisella ajatellaan olevan erityisesti maineeseen liittyviä etuja (Oliveira ym. 2010). Huttin (2012) mukaan vuosikertomuksen tulisi puhutella useita sidosryhmiä, kuten asiakkaita, jakelijoita, työntekijöitä, yhteisöjä ja rahoittajia, koska ne kaikki ovat mukana arvonluontiprosessissa. Aineettomien pääomien kuvaamisen on kuitenkin huomattu pysähtyvän johtoryhmien hahmotelmiin pääomakuvauksesta.

Varsinkin pohjoismaiset yritykset ovat aineettomien pääomien kuvaamisessa edelläkävijöitä. (Arvidsson 2011.)

2.3 Yhteiskuntavastuu

Euroopan komissio (2001, 7) määrittelee yhteiskuntavastuun käsitteeksi, ”jossa yritykset yhdistävät vapaaehtoisesti sosiaaliset ja ekologiset huolenaiheensa liiketoimintaansa ja vuorovaikutukseensa sidosryhmiensä kanssa.” Carroll (1979) on määrittellyt yhteiskuntavastuuksi yrityksen velvollisuudet yhteiskunnalle taloudellisilla, juridisilla, eettisillä ja harkinnanvaraisilla yritystoiminnan alueilla. Tämä oli myös alueiden kehittämisen tärkeysjärjestys. Taloudellinen vastuullisuus on yhteiskunnan haluamien tuotteiden tuottamista ja juridinen vastuullisuus yhteiskunnan asettaman lainsäädännön noudattamista. Eettinen vastuullisuus on puolestaan kahden edellisen vaatimuksen täydentämistä siten, että toiminta vastaa yhteiskunnan asettamia vaatimuksia. Harkinnanvaraista vastuullisuutta on alue, jonka toteuttamiseen yhteiskunta ei aseta vaatimuksia. (Carroll 1979.)

Yhteiskuntavastuun ja sen raportoinnin lähtökohtana on sidosryhmien huomioiminen ja myös yhteiskuntavastuun keskustelussa lähestymistapa pohjautuu pitkälti sidosryhmäteoriaan. Freemanin (1984, 25) mukaan sidosryhmä on ”ryhmä tai henkilö, joka voi vaikuttaa organisaation tavoitteisiin tai johon organisaation tavoitteilla voidaan vaikuttaa”. Toisaalta sidosryhmät voidaan määritellä myös toimijoiksi, joiden puuttuessa liiketoiminta menettäisi elinvoimaisuutensa (Freeman, Harrison & Wicks, 2010, 26). Tyypillisiä esimerkkejä sidosryhmistä ovat omistajat, työntekijät, asiakkaat, valtiovalta sekä ammatti- ja etujärjestöt. Rajanvetoa sidosryhmän määritelmästä käydään esimerkiksi luonnon tai tulevien sukupolvien osalta, sillä ne eivät pysty osallistumaan niitä koskevaan keskusteluun (Gibson 2012; Clifton & Amran 2011). Keskustelu kuitenkin osoittaa, että luonto ja tulevien sukupolvien huomioiminen voi hyvinkin olla oleellista organisaation toiminnan kannalta. Sidosryhmien kategorisointiin on myös useita lähestymistapoja. Clarkson (1995) tekee jaottelun, jossa sidosryhmät jaetaan ensisijaisiin ja toissijaisiin sidosryhmiin. *Ensisijainen sidosryhmä* on sellainen, jonka hyväksyntä on vaatimus organisaation elinkyvyn säilymiselle. *Toissijaisia sidosryhmiä* ovat muut organisaatioon vaikuttavat tahot, jotka voivat vaikuttaa organisaation toimintaan, mutta eivät suoraan ukaa organisaation olemassaoloa. (Clarkson 1995.) Phillipsin (2003) mukaan organisaatiolla on puolestaan moraalisia *velvoitteita normatiivisia sidosryhmiä* kohtaan. Näiden lisäksi on *johdannaissidosryhmiä* (derivative stakeholders), jotka pystyvät toimillaan vaikuttamaan organisaatioon tai sen normatiivisiin sidosryhmiin. (Phillips 2003.) Mitchell, Agle ja Wood (1997) jakavat sidosryhmät vaikutusvallan, legitimaation ja vaatimusten kiireellisyyden perusteella. Sidosryhmä on organisaatiolle sitä merkittävämpi, mitä useampia ominaisuuksia sillä on. Kun sidosryhmällä on vahva positio kaikissa kolmessa ulottuvuudessa, on kyseessä *ehdoton sidosryhmä*, jolla voi joissain asioissa olla määrittelevä asema suhteessa organisaatioon. (Mitchell ym. 1997.)

Yhteiskuntavastuukeskustelussa sidosryhmäteoreettinen malli kuuluu vallitsevaan paradigmaan, mutta kriitikot puhuvat sidosryhmäajattelun jälkeisestä ajasta. Sidosryhmäteorian tulkinta yksinkertaisena mallina ei välttämättä pysty tarjoamaan kattavaa lähestymistapaa yhteiskuntavastuun toteutumiseen. Vaikka organisaatio tunnistaisi keskeiset sidosryhmänsä ja toteuttaisi vastuullisuutta näiden toiveiden mukaisesti, pystyykö yritys välttämään vastuullisuuden kohdistetun kritiikin? Lopez-de-Pedro ja Rimbau-Gilabert (2012) kuvaavat sidosryhmiin kohdistetun vaikutuksen liikkuvan verkostona, jossa suorien vaikutusten lisäksi epäsuorat vaikutukset kolmansiin osapuoliin voivat palata ensimmäiseen vaikuttajaan. Sidosryhmillä on siis omat sidosryhmänsä, joiden toiminta voi vaikuttaa suoraan ensimmäiseen organisaatioon. Myös Luoma-aho ja Vos (2010) siirtävät painotusta pois yksittäisten sidosryhmien merkityksestä, sillä viestintä sidosryhmien kanssa on luisumassa pois organisaatioiden otteesta. Heidän mukaansa organisaation tulisi kiinnittää huomiota tema-areenoihin ja niillä tapahtuviin keskusteluihin, jotta keskusteluihin osallistuvia sidosryhmiä pystyttäisiin palvelemaan mahdollisimman hyvin. He toteavat sidosryhmäteorian ongemanaksi sen staattisen suhteen ympäristöön, vaikka toimintakenttänä on ennemminkin useiden toimijoiden verkosto. (Luoma-aho & Vos 2010.) Yhteiskuntavastuun kontekstissa tämä voisi tarkoittaa huomion siirtämistä yksittäisistä sidosryhmistä kohti sellaisia tema-areenoita, eli aiheita ja keskusteluareenoita, joissa organisaatiota ja sen vastuullisuutta koskevaa keskustelua käydään.

Yritysvastuun keskeisiä tehtäviä on legitimoida, eli oikeuttaa, organisaation toimintaa sidosryhmien silmissä. Yhteiskuntavastuun kasvanut merkitys on johtanut vastuun kattavampaan viestintään ja raportointiin sekä eettisten ohjeistusten, strategioiden, toimintatapojen ja raporttien laadintaan. Vastuullisuudella pyritään parantamaan mainetta sekä rakentamaan tarinaa ja imagoa, joiden avulla yritys positioi itsensä ja erottautuu verrattaessa sitä kilpailijoihin. (Johansen & Nielsen 2012, 437; Kilian & Hennigs 2014.) Yritysten vastuullinen toiminta on myös ollut yritysten keino välttää sääntelyä (Kilian & Hennigs 2014, 95). Falkenberg ja Brunsæl (2011) puolestaan perustelevat yhteiskuntavastuuta organisaatioiden saamalla strategisella höydyllä, joka yrityksen arvoihin perustuvalla yhteiskuntavastuutyöllä saavutetaan. Strateginen hyöty valuu kuitenkin hukkaan, kun käytännöt leviävät alan kilpailijoihin ja aiemmin strategisesta vahvuudesta muodostuu strateginen välttämättömyys. Ne yritykset, joilla ei ole mahdollisuutta tai osaamista alalla vaaditun yhteiskuntavastuun toteuttamiseen, kärsivät tilanteesta ja kokevat strategista haittaa. (Falkenberg & Brunsæl 2011.)

Elkington (1999) on jakanut vastuullisen toiminnan kolmeen ulottuvuuteen: vastuullisuus tapahtuu taloudellisella, sosiaalisella ja ympäristöön kohdistuvilla alueilla. Taloudellinen vastuullisuus on edellytys sille, että organisaatio voi olla olemassa ja luoda hyvinvointia. Sosiaalinen vastuullisuus huomioi organisaation vaikutukset ihmisiin ja yhteiskuntaan, ja vastuu ympäristöstä tuottaa luonnon näkökulmasta kestäväää toimintaa. Tämä kolmoistilinpäätökseksi (Triple Bottom Line) kutsuttu lähestymistapa hyödyntää kirjanpidosta tuttua ajatusta, jossa vaikutukset kuuluvat tietyn otsikon alle ja vaikutusten mittaaminen on tärkeää. (Elkington 1999.)

Yritystoiminta, tutkimus ja yhteiskunnan vaatimukset ovat kehittyneet suuntaan, jossa organisaatioiden yhteiskuntavastuu ei voi olla erillään liiketoiminnasta, päälle liimattua tai pelkkää hyväntekeväisyyttä. Yhteiskuntavastuuta vaaditaan kiinteämpää vuorovaikutusta yrityksen omien toimien kanssa. Tuore malli yhteiskuntavastuun rajoihin on tuonut keskusteluun käsitteen jaetun arvon luomisesta (creating shared value). Kyseessä on Porterin ja Kramerin (2011) ajama paradigma, jossa yhteiskuntaa pyritään kehittämään siellä missä liiketoimintaa tapahtuu. Tavoitteena on tukea yhteisöjä ja luoda molemminpuolista hyötyä sekä yhteisöille että organisaatiolle. Monimuotoisen tukemisen seurauksena voittoa tavoittelevan ja tavoittelemattoman toiminnan raja hämärtyy, koska laajemmassa kuvassa puhdas hyväntekeväisyys on osa yhteisön kehittymistä liiketoimintaa kehittäväksi kumppaniksi. Porterin ja Kramerin mukaan arvo muodostuu taloudellisesta hyödystä sekä sosiaalisesta hyödystä, mutta vaakakupissa painaa myös arvonluontiin tehdyt panostukset. (Porter & Kramer 2011.) Jaetun arvonluonnin käsitettä on kuitenkin kritisoitu näkemyksestä, että taloudelliset ja sosiaaliset tavoitteet eivät olisi ristiriidassa. Sidosryhmien keskinäiset ja organisaation tavoitteet saattavat usein olla ristiriidassa ja kaikkia hyödyttävän valinnan sijaan organisaatiolla on edessään dilemma, jossa joku osapuoli häviää. Jaetun arvonluonnin käsitteen ongelmana on pidetty myös sen pohjaoletusta yhteiskuntavastuusta hyväntekeväisyytenä. Toinen ongelma rakentuu sidosryhmäteorian pohjaavaan näkemykseen, jonka mukaan ”arvonluonti sidosryhmille luo arvoa myös osakkeenomistajille”. (Crane, Palazzo, Spence & Matten 2014; Freeman, Wicks & Parmar 2004.) Jaetussa arvonluonnissa esimerkiksi hyväntekeväisyys siirretään kauemmas yhteiskuntavastuun ytimestä, mikä Carrolin (1979) määritelmässä on harkinnanvarainen osa yhteiskuntavastuuta. Jaetun arvon luomisen näkökulmasta puhdas hyväntekeväisyys on tarpeetonta tai ainakin sen tulisi tapahtua liiketoiminnan edellytysten pohjalta. Hyväntekeväisyydellä on kuitenkin useita motiiveja altruismista mainontaan ja yhteisöön tehtävänä sijoituksena (Gautier & Pache 2013). Jaetun arvonluonnin perusajatuksen – liiketoiminnan ja vastuullisuuden liitoksen – puolesta puhuu se, että yritykset hyötyvät vähiten hyväntekeväisyydestä ja liiketoimintaan integroidulla yhteiskuntavastuulla saavutetaan sosiaalisesti ja taloudellisesti parempia tuloksia (Halme & Laurila 2009).

Yhteiskuntavastuun eduiksi on tunnistettu positiivinen vaikutus muun muassa taloudelliseen suorituskykyyn, kilpailukykyyn sekä asiakasuskollisuuteen (Kilian & Hennings 2014). Yhteiskuntavastuulla on myös yhteys pienempiin rahoituskuluihin ja luottoluokitukseen, ja huomioimalla yhteiskuntavastuu on pystytty huomioimaan hankkeiden riskejä (esim. Attig, El Ghoul, Guedhami & Suh 2013; El Ghoul, Guedhami, Kwok, Mishra 2011; Goss & Roberts 2011). Banerjee (2014) on kuitenkin toista mieltä ja muistuttaa, ettei yrityksille osoitettua hyötyä ihmisoikeuksien noudattamisesta ole pystytty empiirisesti osoittamaan. Ei myöskään ole osoitettu, että ihmisoikeuksien näkökulmasta vastuuton yritys olisi joutunut kärsimään taloudellisesti. Korruptoituneille alueille sijoittaminen saattaa jopa olla kannattavampaa kuin ihmisoikeusrikkomuksista seuraava taloudellinen ja liiketoiminnallinen riski. (Banerjee 2014.)

Nielsenin ja Thomsenin (2007) mukaan yritysten menestys perustuu siihen, miten sidosryhmät ja sijoittajat suhtautuvat organisaatioon. Tästä syystä yrityk-

set pyrkivät laatimaan yhdenmukaisia puhettavan keinoja, joilla yritys pyrkii viestimään vahvasta sitoutumisestaan yhteiskuntaan sekä sidosryhmien ja sijoittajien vaatimuksiin. (Nielsen & Thomsen 2007.) Kriittistä tutkimusta tekevä Banerjee (2008) tiivistääkin normatiivisen käsityksen yhteiskuntavastuusta seuraavasti: "1) yritysten *tulisi* miettiä rahantekoa pidemmälle ja kiinnittää huomiota sosiaalisiin ja ympäristöä koskeviin kysymyksiin; 2) yritysten *tulisi* käyttäytyä eettisesti ja osoittaa korkeimman tason rehellisyyttä ja läpinäkyvyyttä kaikessa toiminnassaan; 3) yritysten *tulisi* osallistua toimintaympäristönsä yhteisön toimintaan joko kehittämällä sosiaalista hyvinvointia tai tukemalla yhteisöä hyväntekeväisyydellä tai muilla keinoin."

Banerjeen esittämä toinen kohta, eli kysymys raportoinnin läpinäkyvyydestä on olennainen, jotta lukija pystyy arvioimaan organisaation toimintaa. Läpinäkyvyys vastuullisuusraporteissa tarkoittaa organisaation ulkopuolisten toimijoiden mahdollisuutta saada yritykseen liittyvää tietoa. Läpinäkyvyyttä voidaan arvioida esimerkiksi tiedon vertailtavuuden, tarkkuuden ja uskottavuuden perusteella. Toisaalta läpinäkyvyys ei välttämättä tarkoita vain tiedon lisäämistä vaan se voi tarkoittaa luottamusta organisaation sitoutumisesta vastuullisuuteen. Läpinäkyvyyttä voi tarkastella myös sidosryhmien kanssa käydyn vuorovaikutuksen perusteella. (Fernandez-Feijoo, Romero & Ruiz 2014.) Greenwoodin (2007) mukaan yhteiskuntavastuun toteuttamisessa sidosryhmiä pyritään osallistamaan kokonaisvaltaisesti ja toimilla pyritään vastaamaan legitiimien sidosryhmien vaatimuksiin. Osallistava sidosryhmädialogi saattaa lisätä yrityksen päätöksenteon läpinäkyvyyttä. Ei kuitenkaan ole selvää, miten osallistaminen voi tarjota organisaation ulkopuolisille demokraattista valtaa organisaation toimintaan. (Banerjee 2014.)

Yhteiskuntavastuun käsitteessä on kysymys yrityksen ja sen ympäristön välisestä suhteesta. Käytännön tasolla aiheessa on kyse sidosryhmien vaatimusten täyttämisestä. Tämä myös mahdollistaa etiikkaan ja arvoihin liittyvät konfliktit, joihin organisaation tarvitsee ratkaisuja. (Nielsen & Thomsen 2007, 29.) Banerjeen (2014) mukaan yksi yhteiskuntavastuu-käsitteen ongelmista onkin sen keskittyminen sekä organisaatiota että yhteiskuntaa hyödyntävään näkökulmaan. Tässä näkökulmassa osakkeenomistajille suuntautuva arvo ajaa ohi organisaation kyvyn saavuttaa yhteiskunnallisia tavoitteita. Yritysten tulisikin tarkastella enemmän yrityksen mahdollisuutta luoda "hyvää" kuin monitoroida ja estää "paha" toimintaa. Muutos edellyttäisi normatiivisen mallin haastamista. Keskeisiksi huomiopisteiksi Banerjee asettaa vallan diskursiivisten, strategisten ja sääntelyn ulottuvuuksien tarkastelun neljällä yhteiskuntavastuun hallinnoinnin tasolla: globaalilla poliittisella makrotasolla, globaalilla institutionaalisisella tasolla, organisaatiotasolla ja johtajatasolla. Hänen mukaansa näitä eri tasoja tulisi tutkia kriittisellä otteella esimerkiksi vallan ja diskurssin näkökulmasta, jotta yhteiskuntavastuun poliittisia ja institutionaalisia rajoja ymmärrettäisiin paremmin. (Banerjee 2014.)

Yhteiskuntavastuun osalta olennaista on kontekstisidonnaisuus, sillä paikalliset yritykset toimivat yhteiskuntavastuun saralla erilaisten kysymysten parissa kuin globaalit toimijat. Esimerkiksi Suomessa toimiva yritys kohtaa paljon sääntelyä, jota noudattamalla organisaatio täyttää lainsäädännön ja viranomaisvalvonnan minimivaatimukset. Sosiaalisia ja ympäristölle kohdistuvia

vaikutuksia arvioidaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä ja viranomainen voi myös asettaa rajoituksia toiminnalle. Vähemmän sääntelyä ja valvontaa toteuttavissa maissa vastuullisuuskysymykset voivat hyvinkin jäädä organisaation päätäntävaltaan. Globaalissa toimintaympäristössä vastuullisuuden arviointi voi olla vaikeaa, sillä käsillä olevat vastuullisuuskysymykset ja -ongelmat ovat usein paikallisia, mutta kytkeytyvät organisaation kokonaisvaltaiseen vastuullisuuteen.

Pohjoismaissa on suosittu yhteiskuntavastuun implisiittistä lähestymistapaa. Siinä organisaatiolla on luonnollisempi rooli osana toimintaympäristöään ja yhteiskuntaa. Tämä on seurausta pohjoismaisesta kulttuurista, jossa arvostetaan muun muassa hyvinvointivaltion periaatteita sekä yhteistyötä sidosryhmien kanssa. Eksplisiittisessä yhteiskuntavastuussa on puolestaan kyse vapaaehtoisten strategioiden ja ohjelmien laatimisesta ja tässä lähestymistavassa osoitetaan vastuullisuutta tiettyjä vastuun päämääriä kohtaan. (Vidaver-Cohen & Brønn, 2013.)

Legitimointikeinojen institutionalisoituminen on johtanut tilanteeseen, jossa organisaatioilta vaaditaan kuulumista tiettyihin järjestöihin ja tiettyjä sertifiikaatteja (Johansen & Nielsen 2012). Yksi esimerkki organisaation legitimointipyrkimyksestä on hyödyntää vastuullisuusraportoinnissa yleisesti käytettyä Global Reporting Initiative (GRI) -viitekehystä. GRI-viitekehys on reilussa vuosikymmenessä levinnyt yleisesti käytetyksi raportointikäytännöksi, jaten avulla raportoidaan sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun aiheita. GRI-ohjeistus pyrkii takaamaan vastuuraporttien mahdollisimman hyvän vertailtavuuden sekä kattavuuden.

Vastaavanlaisia institutionaalisia vaatimuksia täydentävät standardit, joita organisaatiot voivat hakea myös yhteiskuntavastuun saralla. Johtamisjärjestelmien kehittämisessä on jo pitkään hyödynnetty standardeja esimerkiksi laatu- ja ympäristöjohtamisessa. Viime vuosina on kehitetty myös sosiaalisen näkökulman tarjoavia standardeja, joiden avulla organisaatiot voivat muuntaa vastuullisuusperiaatteitaan käytäntöön. Tällaisia sosiaalisen vastuun standardeja ovat muun muassa ISO 26000 ja SA 8000. Vapaaehtoinen ISO 26000 -standardi tarjoaa ohjeistusta ja parhaita käytäntöjä yrityksen hallintotapaan, ympäristöön, ihmisoikeuksiin ja yhteisön osallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Standardin tavoitteena on tarjota yhdenmukaisuutta sosiaalisen vastuullisuuden käsitteeseen ja siihen, miten sosiaalista vastuullisuutta tulisi toteuttaa käytännössä. Standardin avulla pyritään myös kehittämään lisäarvoa jo olemassa olevalle vastuullisuustyölle. (Moratie & Widjaja 2014; Valmohammadi 2014.) SA 8000 puolestaan keskittyy työvoimaan liittyviin vastuullisuuskysymyksiin. Standardin hakijoiden tulee sitoutua toimintatapoihin, jotka tarjoavat työntekijöille perusihmisoikeudet ja standardi käsittelee esimerkiksi lapsityövoimaan, pakotyöhön, turvallisuuteen, syrjintään ja työaikoihin liittyviä teemoja (Social Accountability International 2014). Standardien on kuvattu luovan yrityksille painetta osoittaa, että ne ovat liittäneet yhteiskuntavastuun osaksi muita johtamisjärjestelmiään. Ne myös osaltaan integroivat vastuullisuusasioita jo olemassa oleviin johtamisjärjestelmiin sekä tarjoavat systemaattisen ja näkyvän tavan ottaa käyttöön yhteiskuntavastuun toimintatapoja. (Castka ym. 2004; Moratis & Widjaja 2014.)

3 INTEGROITU RAPORTOINTI

3.1 Talouden ja yhteiskunnan yhdistävä vuosikertomus

Joulukuussa 2013 julkaistiin integroidun raportoinnin viitekehys, jonka tavoitteena on muuttaa yritysten raportointikäytänteitä aiemmin totutusta. Mielenkiinnon kohteena ei ole yrityksen suoriutuminen edellisenä raportointikautena vaan olennaisempaa on se, mihin yritys on menossa. Kuten vuosikertomuksissa, näkökulma ei ole vain taloudellisissa mittareissa, vaan liiketoiminnan merkitys yhteiskunnalle on nostettu raportoinnin keskeiseksi kulmakiveksi. Integroitu raportointi on puhuttanut raportoinnin käytännön tekijöitä niin yleisjohdon, viestinnän kuin laskentatoimen saralla, sillä raportointi yhdistää muun muassa näille kaikille yhteisiä osa-alueita. Raportin tavoitteena onkin viestiä kokonaisvaltainen kuva yrityksen kyvystä arvonluontiin sekä kuvata, miten yritys on integroitunut yhteiskuntaan. Uuteen raportointimalliin ei kuitenkaan siirrytä yhdessä yössä ja vanhat ajatellumallit jylläävät useassa organisaatiossa varmasti pitkään. Integroidun raportin käyttöönotto edellyttäneekin ajatustavan muutosta liiketoimintakeskeisyydestä yhteiskuntakeskeisemmäksi.

Useat yritykset ovat julkaisseet vuosikertomuksen rinnalla yhteiskuntavastuuraporttia, jossa kuvataan yrityksen toiminnan vaikutusta yhteiskuntaan. Suurin osa pohjoismaiden suurimmista yrityksistä julkaisee yhteiskuntavastuuraporttia. Suomessa ja Ruotsissa selkeä enemmistö yhteiskuntavastuusta raportoivista organisaatioista noudattaa GRI-viitekehystä, jossa käsitellään yrityksen toimintaa taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun näkökulmista. Norjassa GRI:tä hyödyntää hieman yli puolet ja Tanskassa lähes puolet yhteiskuntavastuuta raportoivista yrityksistä (KPMG 2013, 26, 32). Integroitu raportointi on nostettu esille myös GRI:n uusimmassa ohjeistuksessa, jossa vastuullisuusraportoinnin todetaan olevan erottamaton osa integroitua raportointia. Raportit myös jakavat yhtenäisen tavoitteen integroidun ajattelutavan, eli tavoitteen kuvata liiketoiminnan ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. (Global Reporting Initiative 2013, 85.)

Ajatus siitä, että yrityksen toiminta ja vastuu yhteiskuntaa kohtaan eivät ole toisistaan erillisiä, on osaltaan johtanut siihen, että moni yritys on yhdistä-

nyt vuosikertomuksen sekä vastuullisuusraporttinsa yksiin kansiin. Esimerkiksi Eccles ja Krzus (2010, 146–147) tarjoavat kaksi keskeistä perustetta vuosikertomuksen ja vastuuraportin yhdistämiseksi. Kun vastuullisuus otetaan tosissaan, yritys pystyy luomaan vastuullisen strategian välttääkseen riskejä ja luodakseen liiketoiminnan mahdollisuuksia. Yhtenäinen raportti tarjoaa myös yhtenäisen viestin kaikille sidosryhmille, mikä on edellytyksenä raportoinnin kehittämiselle ja läpinäkyvyydelle. (Eccles & Krzus 2010, 146–147.)

Organisaation ulkopuolisille raportoitavien seikkojen lisäksi mielenkiinto integroidussa raportoinnissa on kiinnittynyt raportin kykyyn muuttaa organisaation sisäisiä käsityksiä ja prosesseja. Raportointimallin hyötynä ajatellaan olevan organisaation oman toiminnan kehittäminen. Esimerkiksi talouden ja strategian ammattilaisten on kiinnitettävä enemmän huomiota ei-taloudellisen tiedon ymmärtämiseen ja kuvaamiseen. Se, johtaako tämä kestävämpiin toimintatapoihin tai organisaatiokulttuurin muutokseen, on kuitenkin epäselvää. (Adams & Simnett 2011; De Villiers, Rinaldi ja Unerman, 2014.) Kysymys kuuluu, edistääkö integroitu raportointi organisaation kykyä peilata talouden ja yritys vastuun kysymyksiä omaan toimintaansa paremmin kuin vuosi- ja vastuuraportit aiemmin. Stubbs ja Higgins (2014) perustelevat, että integroitu raportti voi toimia mekanismina organisaatiokulttuurin muutokseen. Vastaavia tuloksia on löydetty vastuuraportoinnista, joka on toiminut muutoksen mahdollistajana, kun vastuullisuuteen liittyvää dataa on yhdistetty strategiseen päätöksentekoon, riskienhallintaan sekä sisäisiin prosesseihin. Muutos ei kuitenkaan levittänyt koko organisaatioon, uskomuksiin tai normeihin vaan toteutunut muutos kohdistui organisaation rakenteisiin, prosesseihin ja systeemeihin. (Stubbs & Higgins 2014.)

Higgins, Stubbs ja Love (2014) tutkivat johtajien kokemusta integroidusta raportoinnista ja tunnistivat sen kahden narratiivin avulla. Ensimmäinen narratiiveista kuvaa integroidun raportoinnin *strategisena tarinankerrontana*. Raportoinnin motiivina on viestiä organisaation sidosryhmille ja vakuuttaa nämä siitä, että yrityksen johto on suunnitellut hyvin sen, miten yritys vastaa strategisiin haasteisiin. Lisäksi narratiivissa keskeistä on johtajien vastuu toiminnan ja velvollisuuksien lähteenä tunnistaa ja laatia strategiset keinot sekä valita tavat strategisten tavoitteiden saavuttamiseen. Sidosryhmät ovat raportoinnissa passiivisessa roolissa ja niiden asemalla on itsestään selvä merkitys. Johdolla on kuitenkin vastuu päättää toiminnastaan ja valitsemistaan viesteistä. Integroidussa raportoinnissa ei ole juurikaan kyse sidosryhmien osallistamisesta tai sidosryhmädialogista vaan organisaation toimijuudesta ja tarinankeronnasta. (Higgins ym. 2014.)

Toinen narratiiveista kuvasi integroidun raportin *vaatimuksiin vastaamisena*. Johtajien vastuu on tässä narratiivissa rajoittuneempi kuin ensimmäisessä ja raportin muodon määrittely on enemmän muiden vastuulla. Raportoivat johtajat kokevat painetta toimitusjohtajan ja raportointia vaativien tahojen toimesta. Institutionaaliset odotukset yhdistyvät läpinäkyvyyden, vertailtavuuden ja materiaalisuuden standardien ympärille. Haastatellut kuitenkin sanoivat, että esimerkiksi taloudellisia standardeja tulisi pohtia integroidussa raportoinnissa uudelleen. Haastatellut kokivat ongelmallisena erityisesti sen, että olemassa olevilla standardeilla ei pysty vastaamaan kaikkiin edellytettyihin vaatimuksiin.

Lisäksi standardeja pidettiin vaikeaselkoisina ja niiden raportointivaatimuksia epäselvänä. (Higgins ym. 2014.)

Brown ja Dillard (2014) kritisoivat integroitua raportointia siitä, että se perustuu taloudelliseen raportointiin ja että se rajautuu liiketoimintaan. Tästä syystä integroitu raportointi jättää vastuullisuusasiat raportin ulkopuolelle tai liiketoiminnalle alisteiseksi. Vaikka raportointi laajentaa raportoitavien aiheiden kirjoa, tehdään tämä osakkeenomistajien ehdoilla, jolloin vastuullisuusasiat pyritään esittämään taloudellisesti havainnoitavina. Samalla tunnustetaan sosiaalisten ja ympäristö asioiden merkitys liiketoiminnalle. Liiketoimintalähtöisyys johtaa kuitenkin siihen, että vastuullisuuden raportointi kapenee ja yksinkertaistaa vastuullisuuden kysymyksiä suhteessa puhtaaseen GRI-vastuullisuusraportointiin. Keskeisempänä puutteena tutkijat pitivät sitä, ettei integroitu raportointi ole pyrkinyt laajentamaan käsityksiä liiketoimintalähtöisen näkemyksen yli, joka jo tällä hetkellä on vallitseva lähestymistapa raportointiin. He peräänkuuluttavatkin osakkeenomistajien ensisijaisuuteen perustuvan mallin kyseenalaistamista ja kehottavat etsimään uusia keinoja tarkastella taloudellisia rakenteita ja yrityskansalaisuuden muotoja liiketoiminnassa. Mikäli integroitu raportointi saavuttaa keskeisen aseman raportoinnissa, tutkijat uskovat sidosryhmien aseman rajoittuvan nykyistä kapeammaksi. Tämä puolestaan saattaisi vaikuttaa epäsuotuisasti vastuukysymyksiin. (Brown & Dillard 2014.)

Ensimmäisenä huomiona Brown ja Dillard esittävät, että integroidun raportoinnin tulisi hyödyntää useampaa näkökulmaa, kuin raportoinnissa on perinteisesti käytetty. Ratkaisuna epäkohtiin Brown ja Dillard näkevät sen, että myös muunlaiset kuin liiketoimintalähtöisesti rajatut yritysraportit tunnustettaisiin yhtenä raportoinnin vaihtoehtoina. Kilpailevien näkemysten huomioiminen voisi johtaa vallitsevan tilanteen muutokseen ja moniulotteisempaan raportointiin. Vastuullisuuskysymyksissä tulisi kiinnittää huomiota asioiden laajemmalle ja eri aikamittareilla tapahtuvalle käsittelylle, mikä on kirjanpitäjille epätyypillistä. Tämä pitää sisällään myös monimutkaisempien ja toisiinsa liittyvien sosiaalisten, ympäristöllisten ja taloudellisten vaikutusten arviointia. Raportoinnissa tulisi etsiä myös arviointikriteereitä ja painopisteitä, jotka palvelevat paremmin esimerkiksi työntekijöitä ja kuluttajia sekä keskittyvät muuhun kuin taloudelliseen pääomaan. Laajempi lähestymistapa raportointiin tekisi kiistanalaisten aiheiden päätöksentekoa läpinäkyvämmäksi ja voisi kannustaa päättäjiä tarkastelemaan kriittisesti omia arvojaan ja oletuksia. Toiseksi, raportoinnissa tulisi tunnustaa laskelmien ja tiedon subjektiivinen, epävarma ja kilpailullinen luonne. Pelkän vaikutusarvion lisäksi huomioon tulisi ottaa riippuvuussuhteet, mahdolliset tulevaisuusskenaariot sekä oppimismahdollisuudet. Myös institutionaalisia rajoitteita ja kulttuurisesti hallitsevia käytäntöjä tulisi tarkastella. Tutkijat kritisoivat integroidun raportoinnin ehdottamaa sitoutumista sidosryhmien osallistamiseen, mikäli osallistamisprosessit perustuvat sijoittajalähtöisiin hallintorakenteisiin. Kolmas näkökulma kehottaa osoittamaan osallistumisprosessien ja valtasuhteiden olemassaolon integroidussa raportoinnissa. Valtasuhteet ja raportoinnin ennakkorajaukset eivät saisi tarpeettomasti rajoittaa vaihtoehtoisia raportointitapoja. Pyrkimyksenä tulisi olla sosi-

aalisten ja institutionaalisten rakenteiden vaientamien äänien nousu kuuluviin. (Brown & Dillard 2014.)

3.2 Integroidun raportoinnin historia

IIRC on onnistunut laatimaan integroidun raportoinnin viitekehyksen sekä koostamaan laajan joukon alan asiantuntijoita integroidun raportoinnin tueksi. Tästä huolimatta IIRC ei ole ollut luomassa käytäntöjä ja sääntöjä integroidun raportoinnin ympärille ensimmäisenä, vaikka järjestö onkin noussut nopeasti raportointitavan johtavaksi vaikuttajaksi (de Villiers ym. 2014). Yksi integroidun raportoinnin pioneereista on tanskalainen Novo Nordisk. Yritys on laatinut yli kymmenen raporttia, jotka raportoivat taloutta, ympäristöä ja ihmisiä koskevat kysymykset samoissa kansissa (de Villiers ym. 2014). Vastaavanlaisena kehityksen edelläkävijänä integroidun raportoinnin kehittämisesessä on toiminut Etelä-Afrikka, jossa pörssiyhtiöiltä on vaadittu integroidun raportin laatimista vuodesta 2010 lähtien. Käytäntö perustuu Kingin raportteihin (Institute of Directors in Southern Africa 2002; 2009), joiden tavoitteena oli kehittää yritysten hallinnointikoodia (corporate governance). Raporttien tavoitteisiin sitoutuivat useat tilintarkastusyhtiöt, kuten KPMG, Deloitte, PwC ja Ernst & Young.

Kingin raporteissa hallinnointikoodia kehitettiin Etelä-Afrikan tarpeisiin, mutta sen suuntaviivat soveltuvat hyvin kansainvälisiin käytäntöihin. Kingin raportteja voi kutsua myös poikkeuksellisen rohkeiksi ja uudistushaluisiksi sääntelypyrkimyksiksi. Siinä, missä King II -raportti (Institute of Directors in Southern Africa 2002) yhdisti hyvään hallinnointitapaan riskijohtamisen merkityksen ympäristölle ja yhteiskuntavastuun integroimisen osaksi liiketoimintaa, esimerkiksi Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodissa (Arvopaperimarkkinayhdistys ry 2010) ei edelleenkään oteta lainkaan kantaa yritysten osuudesta yhteiskunnan toimintaan vaan näkökulma on puhtaasti pörssimarkkinoiden toiminnassa. Vastuullisuusasiat toki kuuluvat usean pörssiyhtiön arkeen, mutta raportointivastuu ja sen laajuuden määrittäminen on organisaatiolla itsellään.

IIRC:n viitekehyksen taustalla on käsitys yritysten toimia kuvaavista mittaristoista, jotka eivät pysty vastaamaan nykyisiin vaatimuksiin. Raportointiohjeistuksen voi nähdä myös seurauksena yhteiskuntavastuun ja hyvän yrityskansalaisuuden kasvaneelle merkitykselle. Yhtenä trendinä on ollut vuosikertomusten ja vastuullisuusraporttien yhdistäminen, jolla pyritään osoittamaan yhteiskuntavastuun tärkeää merkitystä päivittäisessä toiminnassa. Siten vallitsevat raportointikäytänteet ovat tosiasiasa kooste samaan päämäärään pyrkineistä raportointiotteista. Nyt laadittua raportointiviitekehystä voisi puolestaan kuvata parhaiden käytänteiden tiivistelmäksi. Pohtiessaan raportoinnin käyttöönottoa erilaisissa organisaatioissa, Adams ja Simnett (2011) ovatkin todenneet jokaisen organisaation hyödyntävän erilaista reittiä integroidun raportoinnin tavoitteisiin pääsemiseksi. He esimerkiksi ehdottivat yhdeksi etenemistavaksi vuosikertomusten ja yhteiskuntavastuuosuiden yhdistämistä ennen varsinaisen integroidun raportoinnin laatimista. Toiselle organisaatiolle paras vaih-

toehto voi olla olemassa olevien raportointikäytäntöjen kehittäminen integroidun raportoinnin tarpeita vastaavaksi. (Adams & Simnett 2011.)

IIRC perustettiin vuonna 2010, jonka jälkeen järjestö on allekirjoittanut yhteismietinnöt usean alan järjestön kanssa. IIRC pyrkii kehittämään yhdenmuukaista raportointiviitekehystä muun muassa yhteiskuntavastuuraportointi GRI, ilmastoraportointi CDP, tilinpäätösstandardi IFRS, kansainvälisen tilintarkastajaliitto IFAC -järjestöjen kanssa. Viitekehysten laatiminen aloitettiin asiantuntijajapaamisilla, jota seurasi yrityksille tarkoitettu pilottiohjelma. Lopuksi laadittiin consultation draft -ohjeistusluonnos, jota asiantuntijoilla oli mahdollisuus kommentoida. Consultation draft julkaistiin huhtikuussa 2013 ja ensimmäinen raportointiviitekehys saman vuoden joulukuussa.

Integroidun raportin viitekehysten keskeisenä ohjeistuksena on tuottaa tietoa organisaation arvонуonnista lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Raportin yleisöksi on määritelty ensisijaisesti taloudellisen pääoman tarjoajat, eli sijoittajat tai rahoittajat, mutta myös muut sidosryhmät ovat raportille olennainen yleisö. (IIRC 2013a, 7.) Raportointiohjeistukseen tiivistetty muotoilu kuuluu seuraavasti:

”Integroitu raportti on tiivis kuvaus siitä, miten organisaation strategia, hallinto, suorituskyky ja tulevaisuudennäkymät yhdessä ulkoisen ympäristön kanssa johtavat arvонуontiin lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä” (IIRC 2013a, 7).

Uutena raportointiviitekehystenä integroitu raportointi ei vielä ole institutionaalisoitunut, mutta Higgins ym. (2014) perustelevat tämän pyrkimyksen olevan käynnissä. Muutaman toimintavuoden aikana IIRC on ollut aktiivinen tuomaan samalla tavalla ajattelevia johtajia yhteen kehittämään uusia normeja raportointikäytäntöihin. Järjestö on koonnut yhteen vaikutusvaltaisia yrityksiä, standardisoijatarhoja ja alan sääntelijöitä. Esimerkiksi Ranskassa ja Australiassa on säädetty integroituun raportointiin liittyvää lainsäädäntöä. (Higgins ym. 2014.) Euroopan unionin tasolla on päätetty direktiivistä, joka edellyttää suuryrityksiltä sosiaalisten ja ympäristöä koskevien vaikutusten raportointia esimerkiksi osana toimintakertomusta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014).

3.3 Integroidun raportin sisällöt

Integroidun raportoinnin viitekehukseen kuuluu seitsemän sisältöaluetta, jotka raportissa tulisi pyrkiä kuvaamaan.

Organisaation yleistila ja toimintaympäristö (Organization overview and external environment) kuvaa toimintaympäristön ja organisaation yhteispeliä. Tämä pitää sisällään organisaation kulttuurin, etiikan ja arvot sekä organisaation liiketoiminnan asemoitumisen laajemmassa kontekstissa. Millaiset toimintaympäristön rajoitukset ja vaatimukset ohjaavat organisaation toimintaa? Miten sosiaaliset, ekonomiset ja ympäristötekijät vaikuttavat organisaation toimintaan kohdemaassa ja millainen kilpailutilanne alalla on? (IIRC 2013a, 24–25.)

Hallintotapa (Governance) selittää, miten organisaation johtamisrakenteen palvelee organisaation kykyä luoda arvoa lyhyellä, keskipitkällä sekä pitkällä

aikavälillä ja millaisten prosessien avulla organisaatiota johdetaan ja seurataan. Hallintotapa kuvaa sitä, miten palkitsemisjärjestelmät tukevat organisaation tavoitteita ja miten organisaation kulttuuri, etiikka ja arvot vaikuttavat organisaation erilaisiin pääomiin. (IIRC 2013a, 25.)

Liiketoimintamalli (Business model) vastaa kysymykseen ”mikä on organisaation liiketoimintamalli?” Tämä sisältöalue kuvaa resurssien muutosta organisaation läpi palveluiksi ja tuotteiksi sekä liiketoiminnan aiheuttamia positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia. Samalla se kertoo keskeisten sidosryhmien vaikutuksen toimintamallin vaiheisiin ja yhdistää liiketoimintamallin raportin muihin sisältöihin, kuten strategiaan, riskeihin ja mahdollisuuksiin. (IIRC 2013a, 25–26.)

Neljännessä sisältöosiossa, *mahdollisuudet ja riskit* (Opportunities and risks) kuvataan niiden vaikutukset organisaation arvonaluontiin eri aikaväleillä sekä organisaation keinot toimia niiden kanssa. Keskeistä sisältöä on kuvata miten riskit ja mahdollisuudet vaikuttavat eri pääomaluokkiin, mistä riskit nousevat ja millaiset toiminnan kannalta kriittiset riskit ovat mahdollisia. (IIRC 2013a, 27.)

Strategia ja resurssien hyödyntäminen (Strategy and resource allocation) kuvaa päämääriin pyrkimisen keinoja ja aikomuksia. Osiossa kuvataan lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteet, resurssien jakautuminen strategisen tavoitteen saavuttamiseksi, tavoitteiden saavuttamisen mittaristo ja miten strategiset tavoitteet näkyvät liiketoimintamallissa. (IIRC 2013a, 28.)

Organisaation suoriutuminen (Performance) kysyy ”miten organisaatio on saavuttanut strategiset tavoitteet ja millaisia vaikutuksia niillä on pääomaluokkiin?” Osioon kuuluu määrällisiä ja laadullisia mittareita, jolla organisaation menestystä mitataan niin menneessä kuin tulevaisuudessakin. Osiossa kuvataan myös säännöstelyn vaikutusta organisaation toimintaan. (IIRC 2013a, 28.)

Tulevaisuudennäkymät-osiossa (Outlook) keskitytään haasteisiin ja epävarmuustekijöihin, jotka organisaatio mahdollisesti kohtaa strategiatyössään ja mitkä ovat näiden vaikutukset liiketoimintamalliin ja suoriutumiseen tulevaisuudessa. Osa-alueessa vastataan kysymyksiin, kuten millaisia odotuksia ulkoinen ympäristö asettaa ja miten ne vaikuttavat organisaatioon ja miten realistisia organisaation odotukset sekä aikomukset ovat ja miten toteutuskelpoisia ne ovat organisaation toimikentällä. (IIRC 2013a, 28–29.)

Ohjeistukseen kuuluu näiden osioiden lisäksi raportoinnin yleisiä periaatteita käsittelevät sisältöosiot *raportoinnin lähtökohdat* (Basis of preparation and presentation) sekä *yleiset raportointiohjeistukset* (General reporting guidance).

3.4 Pääomat integroidussa raportissa

IIRC:n ohjeistus (2013a) pohjautuu malliin, jossa organisaation toiminta muodostuu kuudesta pääomasta: taloudellisesta (financial capital), tuotetusta (manufactured capital), aineettomista (intellectual capital), inhimillisestä (human capital), sosiaalisesta ja suhdet pääomasta (social and relationship capital) sekä luonnon (natural capital) pääomasta. Integroitu raportti pohjautuu ajattelumalliin, jossa pääomat muodostuvat organisaation prosessien kautta. Kun mainitut

pääomat läpäisevät organisaation ja sen strategiat ja liiketoiminnan, organisaatio tuottaa kyseisiä pääomia, mutta eri tavoin jakautuneena. Esimerkiksi yksin taloudelliseen menestykseen tähtäävä organisaatio hyödyntää muita pääomia tuottaakseen taloudellista pääomaa. Ajatusmalli pitää kuitenkin sisällään oletuksen, että taloudellista pääomaa odottavat tahot ovat riippuvaisia myös muista pääomista ja esimerkiksi organisaation ja sen sidosryhmien suhteista, jotta organisaatio voi toimia ympäristössään taloudellisesti tuottavasti. Organisaation taloudellinen arvo ja ylipäätään arvo laajempänä käsitteenä muodostuu pääomista, vuorovaikutuksesta, toimista ja suhteista, jotka vaikuttavat suoraan taloudellisen arvon muodostumiseen (IIRC 2013a, 16).

IIRC:n (2013a) raportointiohjeistuksessa pääomat on määritelty seuraavasti. *Taloudellinen pääoma* on määritelty rahamuotoiseksi varallisuudeksi, joka on organisaation käytössä tuotteiden ja palveluiden tuotantoon. *Tuotettu pääoma* on kiinteään omaisuuteen ja varastoihin sidottua varallisuutta. *Aineeton pääoma* pitää sisällään esimerkiksi patentit, tekijänoikeudet ja ohjelmistot, sekä organisaatioon sisään muodostuneen pääoman, kuten hiljaisen tiedon ja toimintatavat. *Inhimillinen pääoma* kuvaa organisaatioon kuuluvien ihmisiin sitoutunutta tietoa, kykyä ja kokemusta, joiden avulla organisaatio pystyy toimimaan strategisten tavoitteiden mukaisesti sekä kehittämään toimintaansa ja prosesseja. *Sosiaaliseen - ja suhdepääomaan* kuuluvat organisaation, keskeisten sidosryhmien ja verkostojen kautta muodostuneet suhteet, sidosryhmäsuhteet, jaetut arvot ja normit, brändit ja maine, sekä organisaation toiminnan legitimeetti. *Luonnon pääoma* on luonnosta hyödynnettävää ainetta tai resurssia, joka voi olla uudistuvaa tai uudistumatonta, ja tarjoaa organisaatiolle mahdollisuuden tuottaa tuotteita tai palveluita. (IIRC 2013a, 11–12.)

3.5 Arvot

Tälle työlle arvot ovat olennaisia kahdella tapaa. Käsitettä käytetään ensinnä arvottamaan ”asian tai esineen ominaisuuksia”, mikä tässä yhteydessä tarkoittaa yritystä. Integroidun raportoinnin tehtävä on kuvata yrityksen kykyä arvontuontiin, eli toisin sanoen kuvata sijoittajien arvostamia ominaisuuksia. Toisaalta arvoa käytetään etiikkaan liittyvässä puheessa, jolloin merkitys viittaa ihmisen hyvyyteen. Kulttuurisesti rakentuneet arvot ovat hyväksytyjä toimintatapoja ja käytännön etiikan kulmakiviä. Organisaation tasolla arvo on organisaation tahtotila. Arvot ovat myös vakaumus siitä, millaiset päämäärät ovat parempia kuin toiset, päämäärään rinnastettava pyrkimys sekä asia, jota pidämme tärkeänä. (Aaltonen & Junkkari 1999, 59–61, 78–79.)

Arvoja voi tarkastella niin organisaation tasolla kuin henkilökohtaisella tasolla. Organisaation arvot ovat keskeinen osa organisaatiokulttuuria ja Schein (2010, 23) kuvaa organisaation lausumat arvot organisaatiota ilmentävinä artefakteina. Arvojen tehtävänä on toimia kulttuurin ohjausjärjestelmänä, joka puolestaan vaikuttaa yhteisön käyttäytymiseen (Aaltonen & Junkkari 1999, 111). Arvot ovatkin myös lausumattomia arvostuksia, jotka ilmenevät toimintana (Aadland 2010). Arvoilla on tärkeä merkitys ison organisaation johtamisessa ja

arvot antavat kilpailuetua (Viinamäki 2009). Toisaalta, tärkeää on huomioida myös työntekijöiden henkilökohtaiset arvot, jotta ne eivät ole liiaksi ristiriidassa organisaation arvojen kanssa (Aaltonen & Junkkari 1999, 135–136).

Jaetut arvot ja uskomukset johtavat jaettuihin oletuksiin työyhteisössä (Schein 2010, 24). Johtamisella on korostettu merkitys, jotta henkilöstön ja sidosryhmien arvot sulautuisivat yhteen organisaation arvojen kanssa. Jaettujen ja toisistaan poikkeavien arvojen tunnistaminen on tärkeää. Yhteinen arvopohja helpottaa organisaation johtamisessa ja työntekijöiden yhdenmukaiset arvot lisäävät muun muassa työviihtyvyyttä ja organisaatioon sitoutumista. Organisaation julkilausutut arvot ovat saaneet kritiikkiä siitä, että ylimmän johdon määrittämät arvot eivät saavuta potentiaaliaan motivoida, auttaa ja ohjata. Ratkaisuna esitetään osallistavaa arvojen luontiprosessia, jossa sidosryhmät ja työntekijät pääsevät osallistumaan arvojen määrittelyyn. (Viinamäki 2009.) Arvojen konfliktitilanteessa organisaation tavoittelemat arvot saattavatkin yhdistyä käytännön erilaisiin arvoihin, mikä voi johtaa ennustamattomaan toimintaan (Aadland 2010, 23). Alvesson (1996, 66–67) puolestaan käsittelee aihetta vastakkaisesta näkökulmasta: johtajat käyttävät kulttuurin muovaamiseen symbolista valtaa muuttaakseen työntekijöiden maailmankatsomusta ja/tai arvoja. Hänen mukaansa johdon tavoitteena on hallita hyväksytyjen arvojen määrittely.

3.6 Arvonluonti

Integroidussa raportoinnissa arvonluonnin käsite on keskeinen, mutta samalla ongelmallinen sen monitahoisen käsitteellistämisen ja tulkinnan kannalta. Mitä arvonluonti oikeastaan on ja millaiset tekijät tai käsitykset siihen yhdistyvät? Raportointiviitekehysessä (IIRC 2013a, 10–11) arvonluonnilla tarkoitetaan organisaation kykyä luoda arvoa ajan kuluessa. Käsite kytkeytyy ainakin oleellisesti organisaation liiketoimintamalliin, koska arvo muodostuu ja tuhoutuu siinä toteutettavien prosessien kautta. Arvo rakentuu organisaation erilaisista pääomista ja arvoa tuotetaan organisaatiolle itselleen sekä esimerkiksi organisaation rahoittajille. Tämä tapahtuu organisaation vuorovaikutuksesta ulkoiseen toimintaympäristöön mutta arvoa muodostetaan myös organisaation sisällä. Raportointiohjeistuksen mukaan arvoa luodaan myös muille sidosryhmille ja yhteiskunnalle. (IIRC 2013a, 10–11.)

Flower (painossa) kritisoi arvon käsitettä integroidussa raportoinnissa kysymällä kenelle arvoa luodaan: sijoittajille, sidosryhmille vai yhteiskunnalle? Hänen mukaansa loppujen lopuksi raportin sisältö ja arvo määritellään sijoittajien näkökulmasta. Myös De Villiers ym. (2014) pitävät taloudellisen arvon hallitsevuutta ongelmallisena integroidussa raportoinnissa, sillä tämä saattaa johtaa ympäristöön kohdistuvan haitan vähättelyyn, mikäli se tuottaa taloudellista hyvinvointia. Ympäristön näkökulmasta ja sosiaalisesti kestävä toiminta toimii instrumenttina taloudellisen arvon luomiselle. Näiden tavoitteiden ollessa ristiriidassa taloudellinen arvo vie yleensä voiton. (De Villiers ym. 2014.) Monitul-

kintaisen arvo-käsitteen takia organisaatioiden tulisikin raporteissaan kuvata, miten nämä määrittelevät arvon käsitteen (Adams, painossa).

Integroidun raportoinnin viitekehystä kehitettäessä arvonluonnille laadittiin oma taustapaperi selventämään käsitteen sisältöä ja käyttöä. Taustapaperin mukaan (IIRC 2013b, 1) ”arvoa luodaan organisaation liiketoimintamallin kautta, jossa toimintaan tuodut pääomat muutetaan liiketoiminnan ja vuorovaikutuksen avulla luomaan lopputuloksia, jotka lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä luovat tai hävittävät arvoa organisaatiolle, sen sidosryhmille, yhteiskunnalle tai luonnolle.” Lisäksi paperissa todetaan kymmenen teemaa, jotka ovat arvonluonnille olennaisia. Näihin kuuluvat muun muassa 1) tilannesidonaisuus, 2) taloudellisen arvon oleellisuus vaikkakin riittämättömyys, 3) arvon yksityinen yhteinen luonne sekä 4) arvon luominen organisaatiolle ja muille. (IIRC 2013b, 4–9.) Arvonluonnin voi sanoa olevan siis paitsi tilanneriippuvaista, myös organisaatiosta ja toimintaympäristöstä riippuvaa. Oleellista on kuvata arvonluontia riittävästi.

Integroidun raportoinnin viitekehys huomioi arvonluonnin käsitteen kokonaisvaltaisena toimintana. Vastuullinen arvonluonti johtaa sosiaalisen ympäristön hyväksyntään ja parempiin edellytyksiin arvonluonnissa onnistumiseksi. Varsinainen pääpaino arvonluonnin kuvaamisessa on kuitenkin niissä toimissa, jotka vaikuttavat organisaation kykyyn tuottaa arvoa organisaation sisälle. (IIRC 2013a, 10–11.) Viitekehys siis erottaa itsensä varsinaisesta yhteiskuntavastuun raportoinnista ja ottaa kiintopisteeksi organisaation kyvyn päästä omiin tavoitteisiinsa.

Integroidun raportoinnin viitekehys rakentuu sidosryhmäteorian varaan, minkä takia yrityksen arvonluonti on seurausta usean toimijan aikaansaannoksista. Tästä syystä arvon määritelmä on lähtökohtaisesti osakkeenomistajille luotavaa taloudellista arvoa laajempi käsite ja ottaa huomioon isoimmat sidosryhmät. (Haller & Van Staden 2014.) Sen sijaan Fasanin (2013, 48–49, 52) mukaan integroitu raportointi on enemmänkin osa vuosikertomuksen kuin yhteiskuntavastuuraportoinnin kehitystä, koska integroitu raportti on suunnattu sijoittajille ja taloudellisen pääoman tarjoajille, eikä raportointi pyri sidosryhmien palveluun vaan pääomien mittaamiseen. Koska raportin lopputulos pyrkii palvelemaan taloudellisen pääoman tarjoajia, arvon voisikin arvella määräytyvän tämän tavoitteen ohjaamana. Hallerin ja Van Stadenin (2014) mukaan yksi sidosryhmille keskeinen kiinnostuksen kohde onkin juuri taloudellinen panos yrityksen arvonluonnissa. Tällainen tulkinta kuitenkin niputtaa osakkeenomistajat yhteen muiden sidosryhmien kanssa ja vie huomiota sellaisilta sidosryhmiltä, joiden intresseissä ei ole taloudelliset vaan enemmänkin aatteelliset päämäärät. Lisäksi, esimerkiksi vastuullisia sijoittajia saattaa kiinnostaa myös muu kuin taloudellisesti luotu arvo. Integroidussa raportoinnissa sidosryhmillä on keskeinen merkitys organisaation toimintaan. Onkin siis kyseenalaista, voiko taloudellisen lähestymistavan integroidussa raportissa asettaa tärkeysjärjestyksessä ensimmäiseksi, sillä sidosryhmillä on raportointiviitekehyyksessä keskeinen asema, eikä sidosryhmien sivuuttaminen taloudellisen pääoman tieltä ole raportointimallin mukainen.

Organisaation toimiessa erilaisten pääomien avulla arvonluonnissa kiinnostus kohdistuu myös eri pääomien väliseen vaihteluun (IIRC 2013a, 11). Ny-

kyisissä vuosikertomuksissa arvonluonti liittyy keskeisesti taloudellisen arvon luontiin. Rahassa mittaaminen on jossain määrin helppoa, organisaatioihin sisäänrakennettua ja helposti havainnollistettavaa. Integroidussa raportoinnissa yhtä oleellisia pääomia ovat myös muut mainitut pääomat, jotka myös linkittyvät toisiinsa. Pääomilla on lisäksi yhteiskunnallinen luonteensa. Esimerkiksi investointi osaamiseen voi vaatia taloudellisia pääomia ja onnistuessaan kyse voi olla taloudellisen pääoman siirtämisestä suoraan inhimilliseen pääomaan. Raportointiviitekehys on varsin löyhä, mikä tarjoaa organisaatioille mahdollisuuden laatia arvonluonnille oma määritelmänsä. Tällöin arvon määritelmän voisi kuvitella perustuvan myös organisaation arvopohjaan: millaiset aiheet ovat organisaatiolle merkityksellisiä ja millaisille arvoille organisaatio perustuu. Sidosryhmäteorian näkökulmasta myös sidosryhmillä voi olla mahdollisuus osallistua arvonluonnin määrittelyyn, mutta pääsevätkö kaikki oleelliset sidosryhmät keskustelemaan organisaation luomasta arvosta tai määrittämään arvon käsitettä?

3.7 Integroidun raportoinnin saama kritiikki

Integroidun raportoinnin tavoitteena on jo vakiintuneiden raportointikäytänteiden yhdistäminen, mikä lienee osaltaan johtanut kritiikkiin uutta viitekehystä kohtaan, kuten myös huoleen olemassa olevien raportointikäytäntöjen merkityksen murentumisesta. Van Bommel (2014) tutki integroidussa raportoinnissa käytettyjä arvojärjestyksiä haastatteleamalla 64 henkilöä niin raporttien tekijöistä kuin sidosryhmistä Alankomaissa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin Boltanskin ja Thénevot'n julkisen oikeuttamisen analyysiä. Analyysissa tarkastellaan seitsemän legitimaatioteorian muodostaman analyysikehyksen kautta tarkasteltavaa aihetta (ks. esim. Annisette & Richardson 2011; Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011). Van Bommel tunnisti artikkelissaan analyysikehyksen seitsemästä arvojärjestyksestä neljä: markkinoiden, teollisuuden, kansalaisuuden ja ekologian arvojärjestykset. Erityisesti laskentatoimen edustajien suosima näkemys oli teollinen järjestys, jossa keskeistä on erikoistuminen, tehokkuus ja pitkän aikavälin kasvu. Tässä perustelussa painotettiin suorituskykykymittareiden (key performance indicator) kehittämistä sekä raporttien vertailtavuuden lisäämistä. Markkina-arvo rakentui taloudellisia arvoja painottavasta lyhyen aikajänteen käsittelytavasta kilpailuilla markkinoilla. Tässä perustelut yhdistyivät myös vastuullisuusmittareihin ja arvojärjestyksessä kuvattiin yhteiskuntavastuun olevan keskeisempi osa liiketoimintaa. Kansalaisuuden arvojärjestyksessä integroitua raportointia pyrittiin legitimoimaan tasa-arvon, perusoikeuksien, solidaarisuuden ja yhteisen hyvinvoinnin perusteluilla. Tässä järjestyksessä oleellista oli, että hyvinvointi tulisi käsittää laajemmin kuin taloudellisesta näkökulmasta käsin ja raportoinnin läpinäkyvyys edistää yleistä luottamusta raporttoijaan. Viimeisestä tunnistetusta, ekologian, arvojärjestyksestä käsin integroitua raportointia oikeutettiin näkökulmasta, jossa yritys on vastuussa haitallisesta toiminnasta ympäristölleen. Ympäristönäkökulman lisäksi arvojärjestystä perusteltiin vastuulla tuleville sukupolville. (Van Bommel 2014.)

Julkisen oikeuttamisen analyysiin sisältyy ajatus, että oikeuttamisteorioiden maailmat voivat argumentoida aiheesta maailman sisällä tai vaihtoehtoisesti kaksi maailmaa voi törmätä toisiinsa. Maailmojen välistä kiistaa seuraa tilanne, jossa maailmat tuomitsevat toisensa, tai kompromissi, jossa eri maailmojen argumentit yhdistyvät molempia arvojärjestyksiä palveleviksi. Kompromissien ongelmana on niiden hauraus sekä alttius kritiikille. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011; Annisette & Richardson 2011.) Myös van Bommel (2014) pohtii eri suuntaan vetävien legitimointiargumenttien olevan uhka integroidulle raportoinnille. Siinä missä osa alan toimijoista saattaa olla valmis esitettyjen maailmojen väliseen kompromissiin, osa saattaa todeta raportoinnin tavoitteiden poikkeavan liikaa omasta maailmastaan. Näin erityisesti markkinoiden ja teollisuuden arvojärjestyksen näkökulmasta, joiden edustajat eivät välttämättä ole valmiita legitimoimaan taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristön näkökulmasta kestävästä kompromissista. (van Bommel 2014.)

Flower (painossa) kritisoi integroitua raportointia epäonnistuneeksi, koska raportista ei ole tulossa ensisijaista raporttia vaan yksi raportti talous- ja yhteiskuntavastuuraportin oheen. Raportointi on hylännyt vastuullisuusraportoinnin tavoitteet sidosryhmiin, yhteiskuntaan ja ympäristöön kohdistuvan toiminnan osalta, eikä sidosryhmiä huomioida yhtä keskeisinä toimijoina kuin sijoittajia. Ohjeistus antaa vain vähän vaatimuksia raportin laatijalle, mikä todennäköisesti tarkoittaa sitä, että ohjeistuksella on vain pieni vaikutus taloudellisen raportoinnin muutokseen. Lisäksi Flower epäilee, että IIRC:ssä enemmistönä vaikuttavilla realisteilla - kirjanpitäjillä, sääntelijöillä ja monikansallisilla yrityksillä - on piilotettu agenda järjestön toiminnassa. Realistit pyrkivät säilyttämään kapitalistisen, mahdollisimman suuriin voittoihin pyrkivän, näkemyksen valta-aseman yritysraportoinnin saralla idealistisen näkökulman sijasta. (Flower, painossa.) Myös Thomsonin (painossa) huolena on se, että integroitu raportointi hiljentää vastuullisuuden radikaalit elementit ja mahdollisesti kuvaa kestävämmät toimintatavat kestävinä. Integroidun raportoinnin tulisikin etäännyttävä yrityksille tyypillisistä puhetavoista ja yhdistää erilaisten yhteisöjen ja ympäristön äänet sekä arvot. (Thomson, painossa.)

4 METODOLOGIA

4.1 Diskurssianalyysi ja sosiaalinen todellisuus

Diskurssianalyysi on teoreettinen viitekehys, joka perustuu kielen konstruktiviseen käsitykseen: kieli rakentaa todellisuutta, luo merkityksiä, jotka muodostuvat sosiaalisten käytänteiden kautta (Jokinen ym. 2004, 17–23). Diskurssianalyysin mielenkiinto kohdistuu kieleen ja sen sisältämiin merkityksiin siitä, miten kieltä käytetään. Varsinaisen menetelmän sijasta kyseessä on ennemminkin menetelmäperhe, joka tarjoaa tutkijalle lukuisia erilaisia lähestymistapoja ja keinoja tarkastella tutkimuskohdetta (Jokinen ym. 2004, 17–18).

Diskurssin käsitteellä viitataan tapaan puhua, mutta puhetapaa voi analysoida paitsi puhutusta puheesta myös teksteistä tai esimerkiksi kuvista. ”Diskurssintutkimuksessa kieli ajatellaan sosiaalisena toimintana” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 14). Tekstit ovat vuorovaikutuksissa toisiinsa, ja ne saavat merkityksensä erilaisten tuotannon, kanavan tai kulutuksen myötä (Phillips & Hardy 2002, 4). Diskurssit ovat yhtäältä rakennettuja ja rakentuvia (Jørgensen & Phillips 2002, 66–67) ja diskurssi voidaankin ymmärtää vakiintuneeksi puhe-käytännöksi (Pynnönen 2013, 8). Ne ovat siis sosiaalisesti rakentuneita ja niitä sekä ylläpidetään että muokataan päivittäisessä kielenkäytössä. Diskurssien avulla voidaan tarkastella keskusteluun kuuluvaa ja sen ulkopuolelle jäävää. Diskurssi siis ikään kuin asettaa tekstille kehykset, jonka kautta puheeseen kuuluva määritetään, jätetään ulkopuolelle tai väritetään. Diskurssit muodostuvat teksteistä ja diskurssianalyttiset tutkimukset vastaavat kysymykseen *miten* kieltä käytetään (Pynnönen 2013, 5).

Diskurssianalyysin mielenkiinto voi kohdistua kielenkäytön ja vuorovaikutuksen tasolla kulkevaan mikrotasoon tai yhtäläillä vallan, hallinnan ja epä-tasa-arvon kysymyksiin makrotasolla (Van Dijk 2001, 354). Fairclough’n (1995, 97–98) mukaan diskurssit rakentuvat kolmella tasolla. Diskurssit rakentuvat niin kielen tasolla, diskursiivisten käytäntöjen ja kielenkäytön tasolla sekä sosiokulttuurisissa käytänteissä. (Fairclough 1995, 97–98.) Tällainen jaottelu onkin tyypillistä kriittiselle diskurssianalyysille, jonka analyysi alkaa lingvistiseltä

tasolta ja päättyy lopulta tuomaan kritiikin yhteiskunnalliselle tasolle (Pynnönen 2013, 31).

Diskurssianalyttiseen otteeseen kuuluu oleellisesti myös kielenkäytön maailmaa rakentava luonne. Mielenkiintoista on, miten toimijat tekevät asioita kielenkäytöllään ymmärrettäviksi ja millaisia seurauksia kielenkäytöllä on. Puhetta yhtäältä pohjautuu yhteisesti ymmärrettyyn maailmaan ja samalla rakentaa tuota maailmaa. (Suoninen 1999, 18–21.) Phillipsin ja Hardyn (2002, 1–3) mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu diskurssien kautta ja diskurssit luovat merkityksen käydylle vuorovaikutukselle. Diskurssianalyysiin sisältyy ajatus sosiaalisesti rakentuneesta todellisuudesta, jota tarkastellaan kielen avulla. Käsitteemme maailmasta on rakentunut tekstiin – niin kirjoitettuun, puhuttuun kuin visuaaliseenkin. Diskurssien nähdään olevan muodostumia sosiaalisista käytänteistä, mutta myös rakentavan niitä (Jørgensen & Phillips 2002, 61;64.) Sosiaalinen konteksti, jossa tekstit rakentuvat kiinnostaa tutkijaa. Kieli representoi todellisuutta, jota tekstin avulla koko ajan tuotamme, muunnamme ja rakennamme (Jokinen ym. 2004, 18). Representaatio ei kuitenkaan kuvaa maailmaa sellaisenaan vaan diskursiivisten käytänteiden läpi värittyneenä. Representaatioon kuuluu paitsi tulkinta maailmasta, myös suhde toisiin teksteihin, ja niihin liittyy oleellisesti valta. Vallan näkökulmasta tarkasteltaessa representaatioihin sisältyy valintoja esimerkiksi siitä, mitkä asiat tai aiheet kuuluvat puhettavan piiriin ja mitkä on jätetty representaation ulkopuolelle (Pynnönen 2013, 18). Diskurssin ja todellisuuden toisiinsa vaikuttavan luonteensa takia diskurssi on jatkuvasti muuttuva, liikkuva ja venyvä. Asioita merkityksellistetään aina jostain näkökulmasta käsin. Merkityksellistäminen tapahtuu kahdella tavalla, joista ensimmäinen pyrkii vakiinnuttamaan merkityksiä osaksi puhekäytäntöjä. Tälle vastakkainen prosessi on merkityksien muuntaminen ja merkitysten välisten rajojen hämärtäminen. (Jokinen 1999, 39–41).

Teksti rakentuu kulttuurisissa konteksteissa ja kielenkäytön tilanteissa, mitkä vaikuttavat tapaamme tehdä tekstistä tiettyjä tulkintoja. Tästä syystä diskurssianalyysissä aineistoa tarkastellaan kontekstissaan ja teksti suhteutetaan tiettyssä ajassa ja paikassa tapahtuvana ilmiönä. (Jokinen ym. 2004, 29–36.) Tilannesidonnaisuudesta, rajoituksista ja normeista huolimatta kielen käyttäjä voi osaltaan vaikuttaa, miten kieltä tilanteessa käyttää (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 14–17). Juhila (1999a, 174–185) puhuu kulttuurisesta virrasta, johon tiettyssä hetkessä käytetyt tekstuaaliset valinnat yhdistyvät osaksi laajempaa kokonaisuutta. Kulttuuria voi tarkastella myös jatkuvasti rakentuvana kehänä, jossa kielelliset valinnat rakentuvat kulttuurisesta ytimeistä sen kerrostumiin päin. Tekstissä rakennetut kuvaukset ovat ihmisten välisen historiallisen ja kulttuurisen toiminnan tuotteita, joiden käyttäminen perustuu niiden vakiintuneeseen ja käyttökelpoiseen luonteeseen. Esimerkiksi tekstin esittämispaikka rajaa käytettävissä olevia tulkintaresursseja ja ohjaa käyttämään esittämispaikassa vakiintuneita kuvaustapoja. (Juhila 1999a, 174–185.)

4.2 Diskurssien valta, ideologia ja hegemonia

Kun kielen käyttöä tarkastellaan todellisuutta muovaavana ilmiönä, huomataan, ettei kieli ole neutraalia, vaan valta on kietoutunut diskursseihin sekä niiden määrittelyyn. Kielenkäytöllä onkin tiedostettuja tai tiedostamattomia ideologioita seurauksia, jotka rakentavat tai ylläpitävät kielenkäytön valtarakenteita (Jokinen ym. 2004, 41–43). Jokisen ja Juhilan (2004, 75) mukaan valtaan painotuneita ominaisuuksia voi tarkastella viidellä tasolla: 1) diskurssien välillä, 2) diskurssien sisällä, 3) hegemoniseksi diskursseiksi muodostumista, 4) hegemonisten diskurssien ideologioita seurauksia sekä 5) hegemonisten diskurssien kyseenalaistamisen mahdollisuutta.

Diskurssien sisällön lisäksi kamppailu tapahtuu myös diskurssien tasolla. Diskurssit siis eivät ole tasa-arvoisia vaan ne taistelevat vallasta diskurssien kentällä. Tästä kamppailusta käytetään myös nimitystä diskurssijärjestys. Diskurssijärjestys mahdollistaa ääneenpääsyn diskursseille, joilla on valtaa ja toisaalta rajoittaa vallattomien diskurssien ääneenpääsyn. ”Sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset ilmenevät usein diskursiivisesti siten, että diskurssijärjestysten sisäiset ja keskinäiset rajat määritellään tai määrittyvät uudelleen” (Pynnönen 2013, 20.) Valta voidaan nähdäkin myös väärinkäyttönä, joka on passiivisia toimijoita alistavaa (Jørgensen & Phillips 2002, 91). Vahvimmassa asemassa on hegemoninen diskurssi, joka ensisijaisesti määrittää puheenkäytön keinot.

Kriittisessä diskurssianalyysissä ideologiat, eli näkemykset ja uskomukset maailmasta, ovat kiinnostavia, sillä diskurssit ylläpitävät tai haastavat olemassa olevia ideologioita (Pynnönen 2013, 20). Ideologiat voi nähdä myös rakenteina, joista tekstit muodostuvat. Ideologiat sijaitsevat menneisyyden muodostamisessa sosiaalisissa rakenteissa ja toisaalta hetkessä, jossa ne uudelleentuottavat ja muokkaavat muotoaan. Diskurssit puolestaan rajaavat ideologioiden päälle rakentunutta puhetta ja osaltaan muovaavat ideologian luonnetta. Ideologiat ovat diskursseja pysyvämpiä merkitysrakenteita, jotka ovat tehokkaimpia silloin kun ne ovat luonnollisia, haastamattomia totuuksia - ”maalaisjärkeä.” Ideologiat luovat siis lähtökohdat erilaisille merkityksille ja oletuksille. (Fairclough 1995, 71–73, 87–89.) Ideologioiden avulla myös ylläpidetään yhteiskunnallista epätasa-arvoa (Pynnönen 2013, 20). Van Dijk (1993, 254–255) korostaakin juuri vallan väärinkäyttöä kriittisen diskurssianalyysin erityisenä mielenkiinnon kohteena. Kuitenkin, käytetty valta voi olla myös hyväksyttyä ja legitiimiä. Kun jollekin diskurssille annetaan vapaasta tahdosta hyväksyntä ja yleisesti tunnustettu asema, diskurssi saavuttaa hallitsevan, eli hegemonisen aseman. (Van Dijk 1993, 255.) Lopulta hegemonisista järjestelmistä tulee luonnollinen osa arkikäsitystä ja tapa käsittää maailmaa (Alvesson & Deetz 2000, 87). Toisaalta, diskurssit voivat myös kamppailla hallitsevan diskurssin asemasta ja pyrkiä haastamaan tai muuttamaan sitä (Fairclough 1995, 95).

4.3 Kriittinen diskurssianalyysi

Van Dijk (2001, 352) kuvaa kriittistä diskurssianalyysiä erilaisen näkökulman tarjoajaksi muiden diskurssianalyyttisten otteiden joukossa. Sen lähtökohtiin kuuluu, ettei tutkimus ole arvoista vapaata vaan osa yhteiskunnallista keskustelua. Kriittinen diskurssianalyysi keskittyy puheen valtakysymyksiin ja selittämään kieleen muodostuneita rakenteita laajemmassa sosiaalisessa kontekstissa. (Van Dijk 2001, 352.) Kriittisessä diskurssianalyysissä keskeisessä osassa on paljastaa kieleen muodostuneet valtarakenteet, näissä tapahtuva muutos ja toisaalta valtarakenteiden ylläpitäminen. Siltaojan ja Vehkaperän (2011, 207) mukaan kriittisessä diskurssianalyysissä kiinnostuksen kohteena on, ”miten diskurssien avulla tuotetaan ja ylläpidetään yhteiskunnallisia valtasuhteita”. Kriittisessä diskurssianalyysissä on kyse monitieteellisestä lähestymistavasta, jonka tehtävänä ei ole tukea vain tiettyä paradigmaa vaan keskittyä sosiaalisten merkitysten esilletuomiseen ja parempaan ymmärtämiseen (Van Dijk 1993, 252–253). Koska kieleen rakentuneen vallan avulla voi ohjata puhetapaa ja siihen kuuluvia oletuksia, kriittinen tutkija kyseenalaistaa kielenkäytön ja siinä käytetyn vallan. Diskursiivista valtaa voidaan käyttää myös väärin, jolloin negatiivisena seurauksena on esimerkiksi epätasa-arvoa (Pynnönen 2013, 29). Kriittinen lähestymistapa ei ole poliittisesti neutraalia ja sen tehtävä onkin rientää heikommassa asemassa olevien tueksi (Jørgensen & Philips 2002, 64). Kriittisessä diskurssianalyysissä analyysin taso kytkeytyy kielen käytön makrotasolle ja tutkija kiinnittää huomionsa valtasuhteiden tuottamiseen sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen & Juhila 2004, 75).

Juhilan (1999b, 202–214) mukaan tutkijan rooli suhteessa diskurssianalyyttiseen tutkimukseen voi rakentua kolmen eri roolin kautta. Tutkija voi toimia analyytikkona, asianajajana ja tulkitsijana, mutta positio voi muuttua myös tutkimuksen sisällä. Analyytikon asemassa toimiva tutkija on vapaa etukäteistiedosta, jolloin tutkija pystyy analysoimaan puhtaasti tekstiä ja ”tutkijan osallisuus suhteessa analysoitavaan aineistoon yritetään pitää mahdollisimman pienenä ja kontrolloituna.” Asianajajan positiossa tutkija analysoi aineistoa valitsemastaan näkökulmasta ja pyrkii auttamaan valitsemansa päämäärän saavuttamista. Tulkitsija puolestaan ammentaa aineiston ja tutkijan välisestä vuorovaikutuksesta, ja peilaa aineistoa esimerkiksi tutkijan omiin kokemuksiin tai käsityksiin. (Juhila 1999b, 202–214.) Kuten kaksi jälkimmäistä positiota osoittavat, diskurssianalyyttisessä tutkimuksessa tutkija ei pyrikään jättäytymään analyysin ulkopuolelle vaan tutkija osallistuu yhtäläillä tutkimansa aiheen tulkitaan omista lähtökohdistaan käsin. Tutkimuksen kannalta oleellista onkin kiinnittää huomiota myös näihin taustaoletuksiin ja raportoida analyysin toteuttaminen riittävän tarkasti, sillä tutkija ei ole irrallaan yhteisesti jaetusta tiedosta tai vapaa kulttuuriselta taustaltaan (Juhila 1999a, 184).

4.4 Tutkimuskysymykset ja -aineisto

Kuten aiemmin on todettu, integroidussa raportoinnissa keskeisessä osassa on kuvata organisaation kykyä arvonluontiin. Raportoinnin monipolvisen taustan ja useaa arvojärjestystä edustavan raportointitavan kannalta onkin mielenkiintoista perehtyä siihen, miten organisaatiot representoivat arvonluontia integroidussa raportissa. Ohjeistava integroidun raportoinnin viitekehys ei tarjoa yksiselitteistä vastausta siihen, mitä arvonluonti oikeastaan on, vaan arvonluonnin määrittelemisen voidaan määritellä jokaisessa organisaatiossa tai raportissa eri tavoin. Tässä tutkimuksessa pureudutaan puheeseen arvonluonnista tarkastelemalla rakennus- ja infrastruktuurialan yhdistettyjä vuosi- ja yhteiskuntavastuuraportteja. Selvyyden vuoksi näistä raporteista käytetään jatkossa nimitystä integroitu raportointi.

Tutkimuskysymyksillä pyritään ymmärtämään mitä arvonluonti on integroidun raportin kontekstissa ja millaisia merkityksiä arvonluonti pitää sisällään. Yhdistettyjä vuosi- ja yhteiskuntavastuuraportteja tarkastellaan tässä yhteydessä välivaiheena integroituun raportointiin, joten mielenkiintoista on myös diskurssien suhde integroidun raportoinnin ideologiaan. Tutkimuskysymykset ovat seuraavia:

- Mistä teemoista arvonluonti koostuu ja miten ne eroavat integroidun raportoinnin sisältövaatimuksista?
- Millaisia merkityksiä organisaatiot antavat arvonluonnille raporteissaan?
- Millaisia funktioita arvonluonnin diskursseilla on ja miten ne suhteutuvat integroidun raportoinnin ideologiaan?

Tutkimuksen aineistoksi valittiin pohjoismaisten yritysten julkaisemia vuoden 2012 ja 2013 yhdistettyjä vastuuraportteja ja vuosikertomuksia. Raportit on julkaistu keväällä 2013 ja keväällä 2014. Onkin hyvä huomata, että ensimmäinen viitekehys integroidun raportin laatimiseen on julkistettu vasta hetkeä aiemmin, eikä julkaistuissa raporteissa ole voitu hyödyntää viitekehysten ohjeistuksia. Kuten aiemmin todettiin, integroitu raportti vuonna 2014 ei välttämättä ole raportti, joka noudattaa ainakaan täysimääräisesti IIRC:n ohjeistusta. Ennenkin kyseessä on vuosikertomus- ja yhteiskuntavastuukertomuskäytänteistä kehittynyt raportointitapa, jossa kuvataan organisaatiota yhteiskunnan osana. Organisaatio, jonka tavoitteena on (myös) taloudellinen menestyminen on osa sosiaalista ympäristöä ja toimiakseen menestyksekkäästi organisaation on kyettävä olemaan luonnollinen ja vuorovaikutuksellinen osa tätä ympäristöä. Yhdistettyjen vastuu- ja vuosikertomusraporttien valitsemisessa tutkimuksen aineistoksi ei nähty suurta ongelmaa, sillä myös aiemmassa integroitua raportointia käsittelevässä tutkimuksessa integroidun raportointia määrittelevänä tekijänä on pidetty sitä, että se yhdistää taloudellisen ja vastuuraportoinnin elementit (esim. Adams & Simnett 2011; Stubbs & Higgins 2014; Haller & van Staden 2014).

Tutkimuksessa käytettiin aineistona seuraavien organisaatioiden vuosikertomuksia:

- 1) AF Gruppen 2012, Norja
- 2) JM 2012, Ruotsi
- 3) Lemminkäinen 2012, Suomi
- 4) NCC 2012, Ruotsi
- 5) Skanska 2013, Ruotsi
- 6) Svevia 2012, Ruotsi
- 7) YIT 2013, Suomi

Kaikki yritykset toimivat rakennus- ja infrastruktuurialalla ja ne ovat kotimarkkinoillaan merkittäviä toimijoita. Lisäksi kaikki yritykset toimivat kansainvälisesti Svevia lukuun ottamatta, jolla on Ruotsin toimintojen lisäksi vain pientä toimintaa Norjassa. Koska kaikkia raportteja ei ollut saatavissa suomeksi, analysoitaviksi otettiin raporttien englanninkieliset versiot. Työssä käytetyt esimerkit ovat raportointikielillä, eikä aineisto-otteita ole käännetty suomeksi.

4.5 Diskurssianalyysin toteuttaminen

Tässä työssä käytetään kriittiselle diskurssianalyysille tyypillistä lähestymistapaa, jossa lähtökohtana on oletus alistussuhteen olemassaolosta. Integroiduissa raporteissa oletuksena on sidosryhmien alistussuhde raportoiviin organisaatioihin nähden. Tutkimuksen orientaatio kuitenkin perustuu analyttiselle diskurssianalyysille, jossa ensisijainen tavoite on ”sosiaalisen todellisuuden yksityiskohtainen erittely.” Analyttinen orientaatio perustuu tiukempaan aineistolähtöisyyteen, joka katsottiin myös tälle työlle mielekkääksi otteeksi. (ks. Jokinen & Juhila 1999, 86–87.)

Tässä työssä analyysi on jaettu kolmeen vaiheeseen. Analyysin lähtöasetelmana hyödynnetään mukailen Pynnösen (2013) kolmivaiheista prosessia, jossa tekstuaalisen analyysin kautta siirrytään tulkitsevan otteen kautta kohti kriittistä analyysiä. Ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin tekstuaalisen tason analyysi, joka tässä tapauksessa tarkoitti sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin avulla tutkija pyrkii järjestämään ja tiivistämään aineistonsa siten, että johtopäätösten teko on mahdollista. Aineiston tiivistämisestä huolimatta sisällönanalyysissä olennaista on säilyttää keskeinen informaatio sekä luoda sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 105–110.)

Tuomi ja Sarajarvi (2009, 109) korostavat aineiston pelkistämistä, joka tarkoittaa aineiston karsimista siten, että vain tutkimukselle olennainen osa säästetään varsinaista analyysiä varten. Tässä työssä aineisto pelkistettiin jättämällä aineiston ulkopuolelle numeroin raportoidut taloudelliset osiot, sillä taloudellisen arvonluonnin analysointi ei sellaisenaan ole tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena. Analyysin ulkopuolelle rajattiin niin ikään tilinpäätöstiedot sekä yhtiön hallinnointia koskeneet raportit. Jäljelle jäi näin tekstuaaliset kuvaukset yritysten toiminnasta.

Ensimmäisellä lukukerralla koko aineisto luettiin läpi silmäillen. Toisella lukukerralla raporteista poimittiin analysoitavaksi sellaiset tekstiotteet, joissa 1)

mainittiin sanaa arvo tai arvonluonti, 2) näkökulmana oli jokin integroidun raportin käyttämistä pääomista, 3) kuvattiin arvonluontia jotenkin toisin integroidun raportointimallin läpi sekä otteet, 4) jotka tutkija tulkitsi mahdollisiksi kuvauksiksi arvonluonnista joko organisaatiolle, omistajille tai sidosryhmille. Tekstiotteet otettiin huomioon enemmän laajemmin kuin rajatusti, jotta myös ennako-oletusten vastaiset aineisto-otteet tulisivat analysoiduiksi.

Hajanaisen, tekstiotteita sisältävän aineiston selkeyttäminen helpommin havainnoitavaan muotoon toteutettiin teemoittelemalla tekstiotteet aineistolähtöisesti. Teemoittelussa painotetaan aineistossa sanottuja lausumia ja yhdistetään ne yhteisten otsikoiden alle. Teemoittelun avulla pyrittiin vastaamaan kysymykseen *mistä teemoista arvonluonti koostuu?* Esittämällä sama kysymys aineistolle saatiin myös ymmärrystä siihen, millaisissa konteksteissa arvonluonti tapahtuu ja millaiset teemat rakennus- ja infrastruktuurialan näkökulmasta ovat olennaisia.

Tavoitteena oli jaotella aineisto mielekkäästi ryhmiin aihepiirien mukaan, jolloin eri teemojen esiintymistä voidaan vertailla. Jaettuja teemoja voidaan tutkia esimerkiksi teemojen välisten yhteneväisyyksien tai erojen näkökulmasta. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 93.) Aineiston muoto muuttui teemojen avulla yhtenäisemmäksi, jolloin erilaisten puhetapojen tunnistaminen helpottui. Samalla analyysivaihe tarjosi mahdollisuuden tarkastella sitä, miten aineistosta nousseet teemat vastaavat integroidun raportin viitekehyksen sisältövaatimuksiin.

Analyysin toisessa vaiheessa aineisto analysoitiin tulkitsevan diskurssi-analyysin keinoin. Tavoitteena oli tutkia *millaisena arvonluonti kuvataan*. Kysymys syventää käsitystä tutkittavasta arvonluonnin ilmiöstä sisällöstä puheen muotoon, jossa luodaan käsitykset siitä, mikä kuuluu arvonluonnin puheen piiriin ja mikä ei. ”Tulkitsevassa analyysissä tavoitteena on kuvata diskurssin muotoutuminen ja se, millaiseksi se jonkin ilmiön tuottaa” (Pynnönen 2013, 27). Tulkitsevassa analyysissä painotus on aineistossa, jonka kanssa tutkija pyrkii käymään vuorovaikutusta ja asettamaan puheen diskurssianalyttiseen kehykseen. Tulkitsevan otteen tavoitteena ei ole asettaa diskursseja paremmuusjärjestykseen vaan kuvata erilaisia tulkintoja aineistosta. (Juhila 1999b, 212–219.)

Diskurssien tulkinnallinen analysointi aloitettiin tekstitason analyysin pohjalta. Ensin tulkittiin, millaisia diskursseja eri teemoissa nousi esiin. Erityisesti kiinnitettiin huomiota puheen toimijuuteen, eli siihen ketkä puheessa kuvattiin aktiiviseksi toimijaksi. Kun diskurssit oli tunnistettu yleisellä tasolla, aineistosta syntyneitä teemoja käytiin läpi uudestaan ja uudestaan samalla kun diskurssien sääntöjä laajennettiin vaiheittain. Näin jatkettiin, kunnes koko aineisto oli katettu ja diskurssit täydentyneet lopulliseen muotoonsa. Aineistosta nousi esiin kolme diskurssia, jotka esitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

Kolmannessa vaiheessa, kriittisen tason analyysissä tulokset kytketään laajempaan kontekstiin. Tällä tasolla diskurssianalyysin mielenkiinto kiinnittyy valtaan ja sen väärinkäyttöön (Pynnönen 2013, 28–30). Kriittisen tason analyysissä vastataan kysymykseen *miten arvonluonnin diskurssit suhteutuvat integroidun raportin ideologiaan?*

5 AINEISTON ANALYYSI

5.1 Arvonluonnin teemat

Tämä analyysivaihe vastaa seuraavaan kysymykseen: mistä teemoista arvonluonti koostuu rakennus- ja infrastruktuuriteollisuuden yhdistetyissä yhteiskuntavastuu- ja vuosiraporteissa? Tekstuaalisen tason analyysissä tunnistettiin yhdeksän teemaa, joissa arvonluontia kuvattiin. Teemat olivat: 1) organisaation arvot ja kulttuuri 2) kumppanuussuhteet, 3) asiakassuhteet, 4) teknologia, 5) osaaminen, 6) johtaminen, 7) toimintaympäristön muutos 8) ympäristöystävällisyys ja 9) toiminnan vaikutus muihin.

5.1.1 Tunnistetut teemat

Organisaation arvot ja kulttuuri -teemassa kerrotaan, millaisia ovat yrityksen noudattamat arvot ja mikä sen kulttuurissa on hyväksyttyä. Teemassa näkyy myös useampi esimerkki organisaatioiden kirjaamista keskeisistä arvoista, jotka toimivat liiketoiminnan pohjalla vaikuttavina ohjeina. Teemassa käsitellään sitä, mitkä asiat tukevat organisaation arvojen toteutumista ja miten arvojen toteutuminen tukee organisaation tehtävässä onnistumista. Tässä teemassa rajataan organisaation vastuualuetta, joka joissain tilanteissa ulottuu toisten organisaatioiden tontille. Tärkeitä aiheita ovat esimerkiksi työturvallisuus ja työntekijöiden kohtaama korruptio. Teemassa toistuu myös organisaation toimintaympäristöä sääntelevä lainsäädännön ja omavalvonnan aiheet. Samalla käsitellään liiketoiminnan keskeisiä eettisiä tai vastuullisuusongelmia, jotka tässä aineistossa käsittelevät esimerkiksi miesten ja naisten välistä tasa-arvoa sekä syrjintää laajempänä käsitteenä.

Honesty, respect and trust are the values that have to guide our actions in all situations. (NCC, 4)

“An accepting and permissive culture is created based on NCC’s values of honesty, respect and trust. NCC monitors annually the occurrence of discrimination and has a formal structure in place for managing any form of discrimination.” (NCC, 37)

Company culture that is characterized by good values, responsibility, a long-term approach, sustainability and respect for individuals. (JM, 20)

We aim to create a strong corporate culture based on balanced values and leadership principles where managers are role models. The corporate culture is supported by, among other things, active and open communication, increased training and by creating opportunities for career rotation and including values in our recruitment criteria. (YIT, s. 7)

Our values mean a lot for recruitment and employee satisfaction. "Being trustworthy" is a seemingly simple value, but a very serious obligation. (AF Group, 72)

Kumppanuussuhteet-teemassa kuvataan organisaation toimintaa yhteistyökumppanien kanssa sekä tämän yhteistyön tavoitteita. Teema on olennaisesti sidoksissa myös yritysten liiketoimintamalliin, jossa määritellään keinoja arvonnun toteuttamiseen. Kumppanuussuhteilla organisaatiot pyrkivät toimimaan kannattavammin. Kumppanuuksilla organisaatiot tavoittelevat esimerkiksi pitkäikäisiä yhteistyömuotoja tavarantoimittajien kanssa paitsi sopivan hinnan takaamiseksi, myös varmistuakseen laadusta ja luotettavuudesta.

In a long-term cooperation that extends over several projects, the partners are able to work in a more structured format and share best practices, while the repetition enhances quality and reduces costs. (NCC, 22)

In YIT's operations, co-operation between different parties is a key success factor, and we will continue to value the profitability of our operations in all its forms. (YIT, 4)

Kumppanuussuhteisiin voi kuulua esimerkiksi alihankkijoiden lisäksi myös oman toimialan kilpailijat. Seuraavassa esimerkissä kumppanuussuhteet kattavat myös toimialan yhteisten intressien parissa työskentelyn.

We want to work with other Finnish and Nordic constructors to promote energy-efficient construction in the St Petersburg market by employing good building methods and advanced technical building services. (Lemminkäinen, 35)

Asiakassuhteet-teemassa kuvataan niitä edellytyksiä, joiden pohjalta yritys pystyy vastaamaan asiakkaan tarpeisiin. Henkilöasiakkaiden kohdalla kyse on paitsi yksittäisistä rakennuksista, myös houkuttelevien asuinalueiden kehittämisestä. Teemassa käsitellään myös keinoja, joilla onnistumista asiakassuhteissa mitataan, kuten asiakastyytyväisyyttä ja yrityksen luotettavuutta.

Understanding of customer needs and demand – as well as how these are put into practice through effective processes – forms the basis for JM's value creation. (JM, 22)

Recognising customer needs is the key to success. We must have the creativity and courage to act differently from our competitors in order to satisfy customer needs. (YIT, 9)

Teknologia -teemassa kuvataan teknologian tuomia mahdollisuuksia liiketoiminnalle. Uuden teknologian avulla voidaan löytää uusia myyntikanavia ja luoda kokemuksia, jotka ennen eivät ole olleet mahdollisia. Tässä teemassa ei

keskitytä rakennustekniikan kehittämiseen vaan erityisesti asiakaskokemuksen parantamiseen ja myynnin kehittämiseen.

New technology generates new opportunities and makes old solutions obsolete. (JM, 5)

By using real-time applications, it is possible to combine information from the physical, actual surroundings with digital information. This means that potential customers can stand at a building site at a very early stage and, with the help of their smartphones, see what the completed building will look like and how it will fit into its surroundings. (JM, 13)

Osaaminen-teema korostaa organisaatioon hankittua osaamista ja työntekijöitä arvонуonnin lähteenä. Osaavat työntekijät ovat haluttuja. Yritykset ovat valmiita kilpailemaan ja pitämään kiinni työntekijöistä mahdollisimman pitkään. Teemassa kuvataan millainen voimavara työntekijät ovat ja miten työntekijöistä huolta pitämällä yritys saa parhaat edellytykset onnistua myös taloudellisesti. Osaaminen-teemassa korostuvat osaamiseen liittyvät aiheet ja miten hankittu osaaminen tukee organisaation tavoitteita.

At Svevia we see our people as our most important resource. We look after our employees and take a structured approach to developing their expertise, creating safe and welcoming workplaces and promoting wellness and sustainable leadership. (Svevia, 33)

As an employer Skanska works in a structured way to attract, develop and retain the best employees. This work is based on platforms that are linked to the company's strategy and that have been created and will continue to be developed for a number of years. (Skanska, 32)

NCC aims to be the most attractive employer in the industry and the company that attracts the best talents. (NCC, 36)

In our experience, the more competence we possess, the easier it is to obtain customer approval for our recommendations and solutions. (AF Group, 72)

Johtaminen-teemaan kuuluvat muun muassa päätöksenteon järjestelmät, resursien tehokas hyödyntäminen sekä riskinhallinnan käsitteleminen. Teemaan kuuluu myös erilaisten standardien kuvaaminen ja yrityksen liiketoiminnan kannalta keskeisten yksiköiden, kuten myynnin ja tuotekehityksen merkityksen kuvaamisen koko liiketoiminnan näkökulmasta. Tässä teemassa kuvataan myös yrityksen omia tavoitteita, joihin yritys on keskittänyt erityistä mielenkiintoa.

The ability to manage the entire value chain is an important competitive advantage for JM and decisive in terms of successful value generation. (JM, 22)

Project management and organisation are important factors influencing the creation of value. (AF Group, 20)

We are investing to improve our enterprise resource planning and financial reporting systems with the intention of improving the standard of our analysis and to ensure that data reaches the right parts of the organisation. (Svevia, 5)

Toimintaympäristön muutos -teemassa kuvataan yrityksen toiminnan suhdetta muuttuvaan ympäristöön. Tyypilliset kuvaukset ovat alaa koskevien megatrendien ja niistä seuraavien vaikutusten esittämistä. Tässä teemassa nostetaan esiin niitä muutokseen vaikuttavia tekijöitä, joita yrityksen on seurattava, jotta se pysyy ympäröivän muutoksen mukana.

From Lemminkäinen's perspective, urbanisation is the most important global megatrend. (Lemminkäinen, 8)

We aim to understand how driving forces such as urbanization and demographics influence customers, and which requirements and needs are important to both current and future customers. (JM, 4)

From a slightly longer term perspective, the most important societal changes include urbanization, the aging population and a firmer focus on the environment and sustainability. (JM, 5)

Ympäristöystävällisyys -teeman keskiössä on ympäristön ja liiketoiminnan suhde. Teemassa käsiteltävät aiheet vaihtelevat yleiseltä tasolta hyvin yksityiskohtaisiin tekoihin. Tässä käsitellään niitä painopisteitä, joiden parissa organisaatio pyrkii työskentelemään parantaakseen oman toimintansa ympäristövaikutuksia. Teeman toistuvia aiheita ovat energiatehokkuus, kierrättäminen ja ympäristön huomioon ottaminen. Nämä aiheet myös yhdistetään tehokkaamman liiketoiminnan tavoitteisiin. Toisaalta yksityiskohtaisella tasolla teemassa kuvataan esimerkiksi yrityksen politiikkaa suosia junamatkustamista lentämisen kustannuksella tai että yrityksen kaikki ajoneuvot täyttävät tietyt päästövaatimukset.

Energy-efficiency requirements vary by market. Consumers in the Russian housing market are only just awakening to energy-efficiency requirements. (Lemminkäinen, 46)

For example, we recycle as much of the concrete, bricks, tiles, surplus blasted rock, metals and wood as possible. (Lemminkäinen, 48)

JM also strives toward reduced emissions in line with EU's international goals and, long-term, toward climate neutrality, which means operating in a manner that does not contribute to global warming. (JM, 41)

Toiminnan vaikutus muihin -teemassa käsitellään suhdetta lähiympäristöön, yhteisöihin ja sidosryhmiin. Teema on liittynyt tiiviisti yhteiskuntavastuun kysymyksiin ja tässä kuvataankin niitä keinoja, joilla sidosryhmät otetaan liiketoiminnassa huomioon. Teemassa myös nimetään keskeiset sidosryhmät. Näitä ovat muun muassa asiakkaat, työntekijät, aliurakoitsijat sekä paikallisasukkaat ja -hallinto. Teemassa perustellaan, miksi sidosryhmien kanssa ollaan tekemisissä ja miten yhteistyö tukee liiketoiminnan tavoitteita.

Svevia's business operations impact on – and are impacted by – people and other entities. These impacts are generally positive but may be negative, for instance in terms of environmental impact. Here it is vital that Svevia engages in dialogue with stakeholders on an ongoing basis to ensure we drive our sustainability commitments and the business forward. (Svevia, 27–28)

The responsibility of our business processes means that we involve our stakeholders more closely in the development of our products and services, and take their views broadly into consideration in all of our operations. We also have special projects underway that will help us create more added value for all stakeholders through dialogue and co-operation across organisational boundaries. (YIT, 25)

Contributing to society is something that we at Skanska want to do. Being profitable is just not enough. Companies within our industry and of our size need to take responsibility. Our clients, subcontractors and employees expect it of us. (Skanska, 5)

5.1.2 Teemat suhteessa integroidun raportoinnin sisältöihin

Nousseet teemat täyttävät monelta osin integroidun raportoinnin sisältövaatimuksia, mutta eivät samanlaisella jaottelulla kuin integroidun raportoinnin ohjeistuksessa. Kuten aiemmin todettiin, integroidussa raportoinnissa tulisi pyrkiä kuvaamaan seuraavat sisältöalueet: 1) organisaation yleistila ja toimintaympäristö, 2) hallintotapa, 3) liiketoimintamalli, 4) mahdollisuudet ja riskit, 5) strategia ja resurssien hyödyntäminen, 6) organisaation suoriutuminen ja 7) tulevaisuudennäkymät. Vertaamalla tunnistettuja teemoja sekä integroidun raportoinnin sisältövaatimuksia tutkittiin sitä, miten nämä sisällöt poikkeavat toisistaan.

Organisaation yleistila ja toimintaympäristö on sisältövaatimuksiltaan niin monipuolinen, että lähes kaikissa tunnistetuissa teemoissa vastataan alueen kysymyksiin. Vain teknologia ja osaaminen -teemojen aiheita ei käsitelty tässä sisältöalueessa. Selkeimmin sisältöalue on yhteydessä organisaation arvot ja kulttuuri sekä toiminnan vaikutus muihin -teemoihin. Myös ympäristöystävällisyys-teema liittyy olennaisesti ensimmäiseen raportointisisältöalueeseen. Näissä teemoissa kuvataan organisaation arvoja ja etiikkaa, sekä suhdetta sidosryhmiin ja luontoon. Tunnistetuille teemoille tyypillistä ei kuitenkaan ollut käsitellä toimintaympäristön rajoituksia tai ottaa kantaa tavoiteltuun sääntelyyn. Kyseessä oli ennemminkin painopisteet, joita organisaatio pyrkii kehittämään olemassa olevan sääntelyn piirissä. Teemoissa käsiteltiin kattavammin lainsäädännön vaatimukset ylittävää toimintaa, mutta jätettiin kertomatta millaisia lainsäädännöllisiä rajoitteita alalla on tai on tulossa. Käsittelemättä jäi lisäksi yhteiskunnan laajempi kuvaaminen, jossa yritystä tai alaa tukevat rakenteet tuotaisiin selkeästi esiin.

Hallintotapa-sisältöalueen keskeinen tavoite on kuvata sitä, miten johtamisrakenne tukee organisaation kykyä arvonluontiin. Johtaminen-teemassa kuvataan päätöksenteon järjestelmiä ja resurssien käyttöä, mikä suhteutuu suoraan hallintotavan sisältöalueeseen. Arvot ja kulttuuri -teema liittyy lisäksi osioon siten, että teeman avulla kuvataan organisaatiokulttuurin ja eettisten arvojen ulottuvuutta suhteessa johtamiskäytäntöihin. Sisältöosiossa pyydetään myös kuvaamaan hallinnointitapaan liittyvien lainsäädännöllisten vaatimusten ylittämistä, mikä rakentuu erityisesti arvot ja kulttuurit -teeman kautta. Tässä sisältöalueessa mainitut lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteet eivät nousseet teemoissa vastaaventyyppisellä jaottelulla esiin, eikä tavoitteille määritelty vastaaventyyppisiä aikamittareita. Yksittäisissä esimerkeissä esiin nousi kuitenkin lyhyen aikavälin tavoitteiden kuvaaminen tai se, että edellisvuonna tällainen tavoite oli saavutettu. Johtamisprosessien kuvaaminen ei tunnistetussa teemassa ollut kuitenkaan kovin konkreettista. Teeman tekstiotteissa kuvattiin

johtamisen painopistealueita, joita ovat muun muassa matala kulurakenne, johtamisprosessien joustavuus sekä taloudellisen raportoinnin kehittäminen. Näitä ei kuitenkaan yhdistetty suoraan konkreettisiin tavoitteisiin.

Liiketoimintamalli pyydetään kuvaamaan kertomalla yrityksen resursseista ja miten ne muuntuvat organisaation myötä lopputuotteiksi ja miten liiketoimintamallilla pyritään saavuttamaan strategiset tavoitteet lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tätä keskeistä tavoitetta ei kuvailla juurikaan tunnistetuissa teemoissa. Teemoissa kuitenkin sivutaan sisältöalueen vaatimuksia. Esimerkiksi sidosryhmien suhteita organisaatioon käsitellään kumppanuussuhteet ja vaikutus muihin -teemoissa. Johtaminen teemassa käsitellään liiketoimintamallin yhdistämistä strategiaan ja riskeihin. Osaaminen ja teknologia -teemoissa käsitellään organisaation lähestymistapaa innovaatioihin.

Mahdollisuudet ja riskit pyydetään kuvaamaan integroidussa raportoinnissa eri aikajänteillä. Samoin pyydetään kertomaan, miten organisaatio toimii riskien ja mahdollisuuksien kanssa. Sisältöosion vaatimukset eivät tule selkeästi esiin missään teemassa, vaan mahdollisuuksia ja riskejä käsitellään epäsuorasti. Teemoissa ei käydä keskustelua erilaisista riskeistä tai niiden seurauksista, mutta esimerkiksi organisaation arvot ja kulttuuri -teemassa käsitellään aiheita, joissa epäonnistuminen voi tarkoittaa ongelmia organisaation toiminnalle. Keskeisimpiä aiheita olivat esimerkiksi työturvallisuus- sekä korruptiokysymykset. Näitäkään ei kytketty laajempaan kuvaan, eli käsitelty sitä, miten aiheet vaikuttaisivat organisaation toimintaan kokonaisuudessaan. Mahdollisuuksia käsiteltiin puolestaan toimintaympäristön muutos -teemassa, mutta myöskään kyseisissä aineisto-otteissa tulevaisuuden mahdollisuuksia ei liitetty strategian tai liiketoimintamallin tasolle, mikä on olennaista integroidussa raportissa.

Strategia ja resurssien hyödyntäminen muodostuu ensisijaisesti osaaminen, teknologia ja johtaminen -teemoissa käsittelyistä aiheista. Strategisia pitkän aikavälin tavoitteita ei kuitenkaan kytketä liiketoimintamallin muuttamiseen. Johtaminen-teemassa käsitellään johtamisjärjestelmiä, joilla strategisia tavoitteita pyritään saavuttamaan. Lisäksi käsitellään sitä, miten organisaation resursseja pyritään järjestämään, jotta strategiaan tavoitteisiin päästään. Organisaation erottautumista kilpailijoista käsitellään osaaminen ja teknologia -teemoissa, joissa innovaatiokyvykkyyttä ja teknologista kehitystä kuvaamalla organisaatio pyrkii erottumaan kilpailijoistaan. Organisaation erottautumista kilpailijoistaan käsitellään myös monessa muussa teemassa, kuten ympäristöstävällisyys, arvot ja kulttuuri sekä toiminnan vaikutus muihin -teemoissa.

Organisaation suoriutuminen -sisältöosassa tavoite on kuvata strategisissa tavoitteissa onnistumista sekä kykyä saavuttaa näitä tavoitteita eri pääomamuodoissa. Aineiston osalta eniten sisältöosan kanssa yhdistyi vaikutus muihin -teema, jossa kuvattiin suhteita keskeisiin sidosryhmiin sekä miten organisaatio vastaa näiden saavutuksiin.

Tulevaisuudennäkymät-sisältöalue ei noussut esiin omana teemanaan, mutta tulevaisuudennäkymät on sisäänrakennettuna moneen tunnistettuun teemaan. Eniten tulevaisuudennäkymiä käsiteltiin toimintaympäristön muutos -teeman kautta, mutta teemassa tyydyttiin enemmänkin kuvaamaan muutoksen tuulia kuin muutoksen vaikutusta yrityksen omaan toimintaan ja tulevaisuuteen. Tulevaisuudennäkymät sisältöosio täyttyi jossain määrin myös asia-

kassuhteet-teeman avulla, jossa painottui asiakkaiden tarpeiden ymmärtäminen ja näiden palveleminen.

Yleisesti ottaen teemat ja integroidun raportoinnin sisältöalueet eivät juurikaan kohdanneet aihepiirien tasolla. Integroidussa raportoinnissa kysytyjä aiheita kyllä raportoitiin, mutta ne olivat jakaantuneet eri teemojen alle. Aiheet oli usein myös kuvattu erilaisesta näkökulmasta, kuin integroidussa raportoinnissa pyydetään. Esimerkiksi aiheita ei juurikaan tarkasteltu eri aikajänteillä, vaan raportointi keskittyi menneeseen vuoteen sekä tavoitteiden osalta aikajännettä tarkentamatta tulevaisuuteen.

5.2 Arvonluonnin diskurssit

Kun keskeiset teemat oli tunnistettu, siirryttiin tulkitsevan analyysin tasolle. Tässä vaiheessa aineistosta pyrittiin tunnistamaan sellaisia yleisimpiä diskursseja, joissa tuotetaan ja ylläpidetään jaettuja merkityksiä ja tulkintoja (Pynnönen 2013, 25–27).

5.2.1 Eettinen diskurssi

Ensimmäinen tunnistetuista diskursseista on arvonluonti eettisenä toimintana. Tässä diskurssissa arvonluonti on aina eettisesti rakentunutta ja seurausta organisaation tekemistä arvovalinnoista. Puhetavassa rakennetaan pelisäännöt ja raamit sille, miten organisaation on hyväksyttyä luoda arvoa. Pohjan näille pelisäännöille luo yhteiskunnassa vallitseva kulttuuri sekä kulttuurissa jaetut hyveet, joiden kanssa organisaation arvonluonti ei voi olla ristiriidassa. Raporteissa organisaation arvojen kuvataan olevan organisaation olemuksen ydintä ja määrittävän organisaation olemusta. Organisaation edustamat arvot kumpuavat organisaation sisältä ja ovat luonnollinen ja sisäänrakennettu osa organisaation toimintaa. Kulttuuriin pohjautuvia arvoja ja hyveitä noudattava koodisto pyrkii legitimoimaan organisaation toiminnan.

Our most important value is being trustworthy – it is part of our very nature. Then customers will also allow us to participate in the processes earlier. Trust is something that you have to earn. (AF Group, 72)

The sustainability work is strongly anchored in JM's management and is an integral part of JM's strategy. It is also based on our core values: quality, a long-term approach, reliability, commitment and sensitivity. It forms the basis for our approach, both internally and externally, and JM's ethical guidelines provide support in day-to-day activities. (JM, 3)

Kuten seuraava esimerkki osoittaa, arvoja kuvataan organisaation ”omatunto-na”, johon omaa toimintaa voi verrata kaikissa tilanteissa.

Honesty, respect and trust are the values that have to guide our actions in all situations. (NCC, 4)

Puheessa rakentuu arvonluonnin organisaatorajat ylittävä merkitys, jossa eettisyys ei rajoitu organisaation omaan toimintaan. Yritykset ovat vastuussa koko tuotannon arvoketjusta, eli alihankkijoista ja muista kumppaneista, jotka yritykselle työskentelevät. Muita organisaatioita tarkastellaan oman organisaation arvomaailman läpi. Organisaation arvomaailma toimii siis ohjaavana tekijänä yhteistyökumppaneiden valinnassa, mutta myös yhteistyökumppaneita karsivana tekijänä.

NCC's objective is to only conduct business with suppliers who can demonstrate reliable processes throughout the entire value chain and the product's lifecycle in respect of the environment, work environment, quality, business ethics and other aspects of corporate social responsibility (CSR). (NCC, 35)

AF is responsible for the entire contract pyramid and will only do business with suppliers that satisfy statutory requirements, requirements in tariff agreements, and internal requirements within the AF Group. (AF Group, 27)

Vaikka arvojen noudattamista edellytetään alihankkijoilta ja yhteistyökumppaneilta, kyse ei kuitenkaan ole täydestä ehdottomuudesta. Puheessa sisäisesti korostetut arvot muuttuvat yhteistyökumppaneiden osalta näille asetetuiksi vaatimuksiksi. Yhteisen arvomaailman sijaan yhteistyökumppaneiden tulee noudattaa annettuja sääntöjä, osoittaa luotettavuutta ja täyttää yhteiskuntavastuun vaatimuksia.

All subcontractors are required to follow AF's guidelines. [...] AF also includes subcontractors in the calculation basis for the safety figures that are reported. (AF Group, 28)

We work in co-operation with various partners and subcontractors and do our part in monitoring, so that responsibility is not compromised in subcontracting operations either. (YIT, 23)

When developing our partner network and seeking new suppliers, we analyse not only prices, quality and delivery reliability, but also corporate responsibility aspects. (Lemminkäinen, 21)

Vaikka yhteistyökumppaneille annetaan liikkumatilaa poiketa organisaation arvoista, työntekijöitä koskevassa puheessa asetelma on jyrkempi. Arvot ja kulttuuri kuvataan ylhäältä annettuina. Organisaatiossa toimivien yksilöiden on hyväksyttävä organisaation arvot ja kulttuuri sekä sopeuduttava niihin. Henkilökohtaisten arvojen olemassaolo tunnustetaan, mutta niiden tulee olla linjassa organisaation arvojen kanssa, jotta on tervetullut työyhteisöön.

We all also have our personal values, which need to be in line with the company's values. If employees identify with the corporate values, they will be committed to the company and its common goals... (YIT, 9)

We have already implemented the values as more important components of our recruitment and orientation discussions. In recruitment situations, we assess whether the candidate's personal values are in line with our values, (YIT, 9)

Our values mean a lot for recruitment and employee satisfaction. "Being trustworthy" is a seemingly simple value, but a very serious obligation. (AF Group, 72)

Uudet työntekijät kasvatetaan ymmärtämään organisaation arvoja ja toimimaan näiden mukaan.

They (new employees) will need to be introduced to the way Skanska works in line with the company's values and with a focus on contributing to the development and success of the clients and of society. (Skanska, 32)

Skanska's construction and development businesses have a large impact on individuals and society in general. This represents an opportunity to take the lead in business ethics as well as a responsibility to make the right decision, every day, by every one of our employees. Therefore it is important that all employees understand and live by the ethical values expressed in the Skanska Code of Conduct. (Skanska, 21)

Organisaation julistamien arvojen, kulttuurin ja etiikan merkitys rakentuu puheessa ehdottomaksi, eikä niistä poikkeamista pidetä hyväksyttävänä. Suhtautuminen liiketoiminnassa tapahtuviin väärinkäytöksiin on voimakkaan tuomitsevaa. Vastuu eettisestä toiminnasta on jokaisella organisaation jäsenellä kuten myös velvollisuus puuttua epäeettiseen toimintaan.

There is zero tolerance for price collusion and corruption. (AF Group, 26)

Our responsibility also includes continuous self-monitoring of our operations and a zero tolerance policy on misconduct. We have developed our internal operating methods by, for example, tightening our purchasing process and assessing the reliability of our subcontractors and suppliers. (YIT, 18)

Employees who have suspicions of unethical or improper behavior must report this to their immediate manager, in the first instance. There is also a whistle-blower procedure for anonymous tips. (NCC, 35)

Managers in the AF Group have an overall responsibility to manage in a way that creates a culture in which orderly conduct is recognised, valued and lived up to by all the employees. That which has been built up over many years can, however, be torn down by individual incidents and be affected by the handling of incidents related to the environment, business ethics and social responsibility. (AF Group, 29)

Samalla tapahtuneet väärinkäytökset etäännytetään omasta organisaatiosta langettamalla väärinkäytösten varjo kilpailevien yritysten tai alaan pesiytyneiden käytäntöjen päälle. Epäeettinen toiminta yhdistetään puheeksi "muista" ja omasta organisaatiosta tehdään epäeettisestä toiminnasta kärsivä uhri.

Corruption is a threat to free competition and the long-term trust that underpins business relationships. Svevia condemns all forms of corruption and bribery and has a rigorous business ethics policy. (Svevia, 32)

Over the years, not everyone active in the industry has assumed full responsibility, which has resulted in, for example, cartels and instances of corruption. (NCC, 34)

The systematic campaign against illegal activities thereby also makes the situation easier for honest companies in the industry. (YIT, 29)

5.2.2 Riippuvuus-diskurssi

Tässä diskurssissa arvonluonti representoidaan syntyvän vuorovaikutuksen seurauksena. Organisaatio asemoidaan osaksi monimutkaisia ja monitahoisia vuorovaikutussuhteita, joiden tuloksena arvonluonti syntyy. Riippuvuus-diskurssissa eri toimijoille annetaan mahdollisuus osallistua käytävään keskusteluun ja erilaiset mielipiteet ovat lähtökohtaisesti hyväksytyjä. Puheessa rakennetaan käsitystä siitä, organisaation toiminta rakentuu keskustelussa käytyjen kamppailujen seurauksena. Näiden keskustelujen lopputuleman pohjalta organisaatio pyrkii täyttämään omat velvoitteensa. Keskusteluissa osallisina ovat niin organisaatio, asiakkaat, yhteisöt, yhteiskunta, työntekijät, yhteistyökumppanit, alihankkijat kuin muutkin sidosryhmät. Puheessa rakentuu käsitys arvonluonnista lähes hallitsemattomana toimintana, jossa organisaatio on riippuvainen muista. Jotta organisaatio pystyy itse pystyy onnistumaan omassa tehtävässään, sen on toimittava sidosryhmiin nähden mahdollisimman hyvin.

Puheessa oleellista on käsitys, että muut ovat yhtä merkittäviä toimijoita kuin organisaatio itse. Puheen kantavia merkityksiä ovat myös yhteistyö ja yhdessä tekeminen ja jakaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että organisaatio on valmis luopumaan omasta vallastaan tai antamaan toteutusvastuita muille parempaan lopputulokseen pääsemiseksi. Puhetta käytetään myös organisaation sisäisistä asioista, jolloin puheella voidaan pyrkiä esimerkiksi ylittämään organisaation sisäisiä raja-aitoja.

But we cannot do it (develop the business) alone. Or to put it more accurately, we can do so much more for the community if everyone pulls together. (Skanska, 5)

In YIT's operations, co-operation between different parties is a key success factor, and we will continue to value the profitability of our operations in all its forms. (YIT, 4)

Tasavertaista asemaa muiden sidosryhmien kanssa rakennetaan puheella, jossa tunnustetaan, että organisaatio ei pysty toimimaan yksin. Sen sijaan organisaatio on riippuvainen muista ja onnistuakseen organisaatio tarvitsee sidosryhmien panostusta ja osallisuutta.

We depend on partners, and we must make it interesting for them to be with precisely us - not just once, but many times. We should be orderly and trustworthy, both in relation to the contractor and in relation to our co-investors. (AF Group, 56)

The responsibility of our business processes means that we involve our stakeholders more closely in the development of our products and services, and take their views broadly into consideration in all of our operations. We also have special projects underway that will help us create more added value for all stakeholders through dialogue and co-operation across organisational boundaries. (YIT, 25)

Puheessa nostetaan jalustalle erityisesti pitkät yhteistyösuhteet. Vuorovaikutus kuvataan molemminpuolisena oppimisena, joka tarjoaa molemmille osapuolille mahdollisuuksia. Pitkien yhteistyösuhteitten kuvataan luovan parhaat edellytykset arvonluonnille, koska osapuolilla on parhaimmat käsitykset toistensa vaatimuksista, tarpeista ja päämääristä.

In a long-term cooperation that extends over several projects, the partners are able to work in a more structured format and share best practices, while the repetition enhances quality and reduces costs. (NCC, 22)

Many of JM's teams have worked together for a long time, and their well-established and structured processes are an important aspect of value generation. (JM, 22)

Diskurssissa organisaatio representoidaan aktiivisena toimijana, jolla on mahdollisuus, ja jopa velvollisuus osallistua päätöksentekoon yhdessä sidosryhmien kanssa. Organisaatio on yksi osapuolista, jotka pyrkivät vaikuttamaan ympäristönsä muutokseen.

Skanska plays an active role and works closely with municipal bodies in the planning processes for land use and local plans. Further value is added in the next phase, when the construction rights materialize into a completed project ready for occupation. (Skanska, 61)

Svevia often offers its own proposals to improve quality and sustainability standards in road, bridge, dam, quay and other construction projects. (Svevia, 18)

Seuraavissa esimerkeissä puhutaan dialogisuudesta ja vuorovaikutuksesta. Oteissa rakennetaan käsitystä yrityksestä aktiivisena keskustelijana ja päätöksentekon osapuolena. Esimerkeissä näkyy organisaation pyrkimys vaikuttaa ja samalla tunnustetaan se, että organisaatio on riippuvainen muiden mielipiteistä sekä muiden tekemistä päätöksistä.

We engage in a dialogue with local authorities and residents in conjunction with, for example, environmental permit applications. When our planned projects have a significant local impact, we arrange townhall meetings with locals. (Lemminkäinen, 18)

This step is performed in a dialogue with the municipality, which together with JM's project manager determines how the land can be used. Property owners can influence the planning process, but it also depends on the municipal planning process and any appeals. (JM, 22)

"Municipalities are a central and important actor with their monopoly on local plans; without their involvement and resources we would not get very far," says Marcus. (JM, 18)

Diskurssissa arvonluonti on luonteeltaan jaettava. Arvonluonti ei ole organisaation yksin omistamaa, vaan organisaation tehtävä on luoda arvoa myös sidosryhmille ja yhteisöille. Arvonluonti muille toimii pohjana tulevaisuuden menestykselle ja suhteille sidosryhmien kanssa. Arvonluonnin lähtökohdat ovat siten itsekkäät, mutta puheessa samalla rakennetaan arvonluonnin jaettava luonnetta. Luomalla arvoa muille organisaatio itse ei häviä vaan luo itselleen mahdollisuuksia tulevaisuuden saavutuksiin.

We believe that by creating added value and well-being for our various stakeholders, we can also ensure the financial success of our business. (YIT, 24)

Value is created for customers and contractors through long-term relations. This provides the contractor with good insight into the customer's needs, wishes and requirements. (NCC, 10)

Contributing to society is something that we at Skanska want to do. Being profitable is just not enough. Companies within our industry and of our size need to take responsibility. Our clients, subcontractors and employees expect it of us. (Skanska, 5)

Arvonluonnin jaettu merkitys näkyy myös siinä, että arvonluontia tehdään yhdessä sidosryhmien kanssa. Organisaation rooli on toimia mahdollistajana ja sidosryhmiä osallistavana toimijana, joka luo edellytyksiä sidosryhmien kykyyn luoda arvoa. Koska arvonluonnin tavoitteet ovat sidosryhmien kanssa jaettuja ja yhteisiä, myös yrityksellä on yhtäläinen oikeus hyödyntää sidosryhmien ideoita ja näkemyksiä liiketoiminnan kehittämisessä.

Building a business case for local community involvement, rather than relying just on corporate philanthropy, is the approach adopted by Skanska in its Corporate Community Involvement (CCI) policy, Skanska in the Community. (Skanska, 22)

As well as delivering sustainable reward to shareholders, companies need to understand and engage with local stakeholders, such as communities, and find innovative ways to add value to society. Skanska actively encourages the cooperation and participation of local communities around its projects, and uses training, apprenticeships and education to leave a positive and lasting legacy. (Skanska, 22)

Työntekijöiden kohdalla diskurssi rakentaa käsitystä työntekijöiden halusta ottaa vastuuta organisaation menestyksestä myös omille harteilleen. Organisaation roolina on toimia mahdollistajana, jotta henkilöstö pääsee toteuttamaan itseään. Organisaation tehtävä on luoda edellytyksiä potentiaalisen työntekijän etenemiseen organisaation sisällä, jotta kaikki osaaminen saadaan organisaation käyttöön. Työntekijäkäsitys on latautunut muun muassa sanoilla innokkuus, vastuullisuus, kunnianhimo ja mahdollisuus osallistua.

The key to the success of the AF Group lies in our employees' willingness and ability to do the heavy lifting together. (AF Group, 4)

Competent employees are given responsibilities at an early stage, and there are many opportunities for personal development through AF's many projects. (AF Group, 6)

We build long-term relationships with our employees and offer them the opportunity to grow in their roles with challenging and varying duties and by investing in internal mobility. (JM, 44)

The idea is that as many employees as possible should be able to take part in the increase in value resulting from the common creation of value and development of the Company. (AF Group, 20)

Tässä diskurssissa vuorovaikutuksella asiakkaiden kanssa on erityismerkitys. Puheessa rakentuu asiakkaita korostava merkitys liiketoiminnan näkökulmasta ja asiakkaiden huomioiminen sekä osallistaminen läpi rakennusprosessin. Tärkeää on kuuntelu, keskustelu ja vuorovaikutus asiakkaan kanssa läpi rakennusprojektin, jotta organisaatio ja asiakas pystyvät muodostamaan yhteisen käsityksen projektien tavoitteista. Arvon käistäminen jaettuna luo molemmille osapuolille eniten arvoa.

JM will continue to listen to our customers to understand their needs, since doing so is a decisive factor of success. (JM, 2)

In residential development projects, growth is pursued through customer-oriented solutions. (YIT, 7)

When new projects are pre-marketed, we discuss potential customers' wishes regarding their new homes. Customer perspectives and wishes are considered in particular when designing an apartment block's public spaces, such as yards and saunas. (Lemminkäinen, 33)

People want their housing to express their values and life styles. Purchasing services will become more common and quality requirements become higher. (YIT, 11)

Arvonluonnin jaettu luonne näkyy tässä diskurssissa myös ympäristö- ja yhteiskuntavastuuseen liittyvässä puheessa. Vastuullisuus ei ole lähtöisin yksin yrityksestä vaan myös asiakkaiden ja muiden sidosryhmien vaatimuksista, joita yritys pyrkii täyttämään. Organisaatio ja sidosryhmät yhdessä neuvottelevat yhteiskuntavastuun vaatimuksista, joihin organisaatio pyrkii sitten vastaamaan. Vaikka yrityksen tavoitteena olisi vähentää päästöjä ja kehittää energiatehokkuutta, saa aihe todellisen kimmokkeen organisaation ulkopuolelta ja keskusteluista sidosryhmien kanssa.

To us, corporate responsibility means understanding the needs and views of our stakeholders and responding to these in all of our business operations. (YIT, 24)

Working closely with our stakeholders allows green, creative and efficient workplaces to be created, increasing profitability for all parties. (Skanska, 67)

When it comes to energy and sustainability issues, our customers are very committed. Energy-efficient buildings, installations that conserve water and logical spaces for sorting waste help lower operating costs for households, but they also provide environmental benefits for society as a whole. (JM, 3)

5.2.3 Autonominen diskurssi

Tässä diskurssissa arvonluonnin merkitykseksi rakentuu organisaation kyky hallita arvonluonti haluttuun lopputulokseen. Arvonluonti on lähtöisin organisaatiosta itsestään ja puhe pitää sisällään käsityksen, että arvonluonti koostuu esimerkiksi organisaation omistamista kyvyistä, tiedosta, toimintatavoista ja prosesseista. Organisaation ja sen sidosryhmien välille pyritään piirtämään raja, joiden välillä vaikutus on yksisuuntaista. Tässä diskurssissa organisaatio asetetaan maailman keskipisteeksi ja seuraukset perustuvat organisaation toimintaan. Diskurssi luo representaation arvonluonnista, johon vain organisaatio pystyy vaikuttamaan ja arvonluonti on seurausta vain organisaation omasta toiminnasta. Muut rajataan tämän ulkopuolelle. Vaikka sidosryhmät ja asiakkaat ovat puheessa läsnä, niiden kontribuutio arvonluonnille on lausumaton – keskeistä on organisaation oma toimijuus.

The ability to manage the entire value chain is an important competitive advantage for JM and decisive in terms of successful value generation. (JM, 22)

Project management and organisation are important factors influencing the creation of value. (AF Group, 20)

Uniform modes of production and more effective logistics also contribute to value creation. (JM, 19)

Diskurssissa arvonluonti representoidaan prosessina, jonka tulokseen organisaatio vaikuttaa säätelemällä, ohjaamalla ja hallitsemalla. Keskeisessä osassa ovat ohjeet, säännöt ja vaatimukset, joita organisaatio asettaa omalle toiminnalleen. Johdettavuus ja hallinta liitetään menestyksen merkkeihin kuten kasvuun.

We are investing to improve our enterprise resource planning and financial reporting systems with the intention of improving the standard of our analysis and to ensure that data reaches the right parts of the organisation. (Svevia, 5)

Seuraavat esimerkit muodostavat käsitystä arvonluonnista selkeästi havainnoitavana ja mitattavana. Arvonluonnin onnistuminen perustellaan kovaan dataan ja analyysiin perustuvilla tuloksilla. Näitä mittaamalla ja näille tavoitteita asettamalla organisaatiota voidaan johtaa oikeaan suuntaan.

We are investing to improve our enterprise resource planning and financial reporting systems with the intention of improving the standard of our analysis and to ensure that data reaches the right parts of the organisation. (Svevia, 5)

A clear focus on cash flows and effective utilization of the balance sheet form the basis for JM's strategy for value generation and growth. (JM, 20)

Generating value in residential development begins with an analysis of macroeconomic and demographic trends. Where is the growth, who are the target groups and what are their needs and wishes? (Skanska, 60)

Diskurssissa ei rakenneta vuorovaikutusta organisaation ja sen toimintaympäristön välille, vaan ne ovat toisistaan erillisiä. Toimintaympäristön muutokseen vastataan sopeutumalla, ei kehittämällä ympäristöä muiden kanssa. Ymmärtämällä ympäristöä ja hyödyntämällä organisaation hallussa olevaa osaamista, yritys pystyy tarjoamaan parhaat tuotteet ja palvelut.

As a result of our ambition to understand how driving forces such as urbanization and demographics influence customers and how they live - and which requirements and needs are important to both current and future customers (JM, johdanto)

Good understanding of market development, customer need and demand forms the basis for generating value through project development. (JM, 22)

Puheessa korostuu yrityksen hallinnoimien resurssien merkitys. Työntekijöihin sijoittaminen ja osaamisen hankkiminen ovat kriittisiä menestystekijöitä, joihin organisaatiot haluavat panostaa. Toisin kuin riippuvuus-diskurssissa, tässä työntekijöistä rakennetaan käsitys yhtenäisenä joukkona, jossa yksilöiden oma merkitystä ei tuoda esille. Henkilökunta kuvataan yhtenä organisaation omistamana resurssina muiden joukossa.

We must continue to invest in our employees, our most important resource. With capable and motivated employees we will be able to continue to be the most profitable company in the industry. (AF Group, 12)

Developing the knowledge and competence of our employees is our most profitable investment. (AF Group, 20)

In our experience, the more competence we possess, the easier it is to obtain customer approval for our recommendations and solutions. (AF Group, 72)

Vastuu resurssien kehittämisestä on organisaatiolla ja tällainen resurssi on myös työntekijät.

At Svevia we see our people as our most important resource. We look after our employees and take a structured approach to developing their expertise, creating safe and welcoming workplaces and promoting wellness and sustainable leadership. (Svevia, 33)

As an employer Skanska works in a structured way to attract, develop and retain the best employees. This work is based on platforms that are linked to the company's strategy and that have been created and will continue to be developed for a number of years. (Skanska, 32)

Resurssien ja organisaation välillä on kliininen suhde. Vaikka henkilökunta on tärkeä tai - kuten aiemmassa esimerkissä - tärkein resurssi, sitä ollaan valmiita hallitsemaan halutusti, kuten esimerkiksi karsimaan.

In the light of lower revenue during the year, we identified over-capacity in the employee headcount that led to redundancies. (Svevia, 33)

We were slightly overstaffed due to fewer production starts, which resulted in reductions in staff, but in general the number of personnel has been stable. (JM, 2)

Vastuullisuuden osalta viralliset ja yleisesti hyväksytyt järjestelmät muodostavat perustan vastuulliselle liiketoiminnalle. Sertifikaatit ja standardit rakentavat käsitystä yleisesti hyväksytyistä toimintatavoista ja vertailukelpoisuudesta muiden organisaatioiden kesken. Standardeja pidetään takuuna sille, että organisaatio täyttää vastuunsa esimerkiksi suhteessa ympäristöön. Sertifikaattien ja standardien avulla korostetaan myös organisaation kykyä hallita ja johtaa toimintaansa.

"Third-party inspected and environmentally certified buildings lead primarily to superior environment performance, lower operating costs, reduced environmental load, reduced risk and higher attraction value for investors, tenants and residents." (NCC, 41)

It is a requirement that the business units identify the environmental aspects of their operations, and that they establish and maintain environmental goals in relation to these aspects. This management system complies with the principles in the environmental standard ISO 14001. Large parts of our operations are certified in accordance with this standard. (AF Group, 24)

We apply the ISO 14001 environmental management standard to organise and monitor our environmental performance and provide training to site managers and supervisors. (Svevia, 30)

Velvollisuus ympäristöä kohtaan muodostuu organisaation omista tavoitteista tai liiketoiminnan ehdoilla. Vastuulliseen toimintaan yhdistetään puhe tulevai-

suuden edellytyksistä menestyksekkäälle bisnekselle. Diskurssi kuvaa ympäristö- ja yhteiskuntavastuun yrityksestä itsestään kumpuavana toimintana, jota kehitetään huolimatta siitä, mitä sidosryhmät vaativat yritykseltä.

For us, it is natural to care for our environment and consider the needs of future generations. One might call it a genuine commitment to sustainability. (Svevia, 25)

For JM, environmental initiatives are a matter of good business and profitability, in both the short and the long term, whether dealing with acute environmental problems or accepting responsibility for the environmental issues of the future. This is the way JM can continue to create long-term shareholder growth. (JM, 41)

6 YHTEENVETO JA KESKUSTELU

6.1 Diskurssien ristiriidat

Edellisessä luvussa tulkittiin aineistosta esiin nousevia diskursseja arvonluonnista integroiduissa raporteissa. Yleisinä huomioina diskursseista voi todeta, että ne rakentavat varsin erilaista käsitystä arvonluonnista. Tunnistetuista diskursseista yleisin oli arvonluonti eettisenä toimintana. Se toistui läpi aineiston luoden keskeisiltä osin pohjajymmärryksen arvonluonnille. Arvonluonti eettisenä toimintana esiintyi aineistossa hallitsevana diskurssina. Vaikka kaksi muuta diskurssia eivät olleet kaikilta osin yhteneväisiä eettisen diskurssin kanssa, myös niissä merkityksellistyi arvonluonnin lähtökohdiltaan eettinen luonne. Riippuvuus ja autonomia -diskurssit toimivat ikään kuin yhteisymmärryksessä eettisen diskurssin kanssa.

Riippuvuus- ja autonomia -diskurssit kamppailivat selkeästi keskenään antaen lähes tyystin vastakkaisia merkityksiä arvonluonnille. Riippuvuusdiskurssi tarjosi ”pehmeän” mallin, jossa arvonluonnin keskipiste ei ole organisaatiossa vaan hajallaan toimintaympäristössä kun taas autonomia-diskurssissa arvonluonnin lähtökohta on yksin organisaatiossa.

Seuraavaksi pohditaan diskurssien funktioita, keskinäisiä suhteita ja ongelmia. Funktioiden avulla voidaan tarkastella diskurssien seurauksia tuottavaa luonnetta. (Jokinen ym. 2004, 41–44). Kriittisen puheenvuoron tarkoituksena ei ole asettaa diskursseja paremmuusjärjestykseen vaan pohtia diskursseihin rakentuneita ongelmia ja ristiriitoja. Diskurssien keskeiset piirteet on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1: Tunnistettujen diskurssien keskeiset piirteet

Diskurssi	Eettinen	Riippuvuus	Autonomia
Diskurssin funktio	Esittää organisaatio eettisenä	Esittää muut osallisina ja yhtäläillä vastuullisina arvonaluonnin rakentajina	Esittää organisaatio arvonaluonnin hallitsevana toimijana
Arvonaluonti synty	Eettisen toiminnan seurauksena. Perustuu organisaation arvomaailmaan ja toimintakulttuuriin.	Vuorovaikutuksen seurauksena	Organisaation omasta toiminnasta
Organisaation pyrkimys kontrollointiin	Korkea	Matala	Korkea
Muut toimijat	Ovat organisaation kontrollin kohteena	Keskeisiä, sillä näillä on oma roolinsa arvonaluonnissa	Ovat epäkiinnostavia ja erillään organisaatiosta
Oma henkilöstö	On organisaation kontrollin kohde	Saa vastuuta organisaatiolta	Resurssi, johon voi sijoittaa osaamista
Vastuullisuuden lähde	Organisaation arvot	Asiakkaiden vaatimukset	Yleisesti säädetyt standardit ja sertifikaatit, liiketoiminnan edut
Suhde asiakkaaseen	-	Perustuu yhteistyölle, kuunteluun ja dialogiin	-

6.1.1 Eettinen diskurssi

Ensimmäinen tunnistetuista puhetavoista oli eettinen diskurssi, joka on aineistossa hallitseva puhetapa. Diskurssin funktiona on kuvata organisaation toiminta eettisenä, jolloin kaikki organisaation toiminta merkityksellistyy ongelmattomaksi. Tällöin diskurssi piilottaa epäeettisen toiminnan ja rakentaa virheellisen käsityksen, että kaikki arvonaluonti on eettisesti ongelmaton. Käytännössä yritykset joutuvat tekemään valintoja, joissa vastakkain ovat yhteiskunnan tai sidosryhmien etu ja liiketoiminnalliset tavoitteet. Toisinaan juuri epäeettisellä toiminnalla pyritään nimenomaan parempiin tuloksiin kuin mihin rehellisellä toiminnalla päästäisiin (Banerjee 2014). Ensi alkuun diskurssi näyttää hyvänä ja eettisenä. Samaan aikaan läsnä on funktio, joka piilottaa väärinkäytökset. Diskurssin kulissia rakentava luonne asettaa kysymysmerkin arvonaluonnin raportoinnille. Miten epäeettinen arvonaluonti raportoidaan tai voidaan sitä ylipäätään raportoida jos epäeettisyys ei sisälly diskurssiin lainkaan?

Diskurssissa arvot ovat organisaation itsensä määrittelemiä, eikä diskurssissa arvonaluontia representoida siten, että arvoja rakennettaisiin yhdessä sidosryhmien tai työntekijöiden kanssa. Diskurssissa pyritään näin rakentamaan ja ylläpitämään kontrollia suhteessa muihin toimijoihin, toisin sanoen alistamaan muut organisaation valtaan. Kontrolliin pyritään niin henkilöstön kuin muidenkin sidosryhmienkin osalta. Tämä näyttää esimerkiksi arvojen sanelemisena sekä vaatimuksena noudattaa näitä käyttäytymissäantöjä. Mielenkiintoista on myös, että tässä diskurssissa organisaation arvot, "omatunto", rakennetaan samanaikaisesti konkreettisenä ja abstraktina. Arvot, kuten luotettavuus,

sitoutuminen tai vastuullisuus ovat sanoina selkeitä, kun taas niiden tulkinta voi olla moninaista. Tällöin arvot voivat näyttäytyä hahmottomina ja esimerkiksi työntekijöille niiden liittäminen arkipäiväiseen työhön voi olla vaikeaa. Omien päätösten peilaaminen organisaation ”omatuntoon” ei välttämättä pysty tarjoamaan tarttumapintaa yksinään. Sen sijaan soveltaminen edellyttää tukea esimerkiksi lainsäädännöstä ja muista normeista sekä vaatii ymmärrystä kulttuuriympäristöstä. Jos henkilöstö tai sidosryhmät ovat riippuvaisia organisaation arvomaailman noudattamisesta, organisaatiolla lienee viime kädessä mahdollisuus määrittellä, mikä toiminta on eettistä.

Samalla tavoin myös työntekijöiltä riistetään oikeus henkilökohtaisten arvojen esilletuontiin, mikäli ne poikkeavat organisaation määrittämistä arvoista. Tämä voinee tarkoittaa myös tilanteita, joissa työntekijän pyrkimyksenä on ”eettisempi” toiminta kuin mihin organisaatio arvoillaan pyrkii. Diskurssissa vastuuttomat toimet pyritään etäännyttämään oman organisaation ulkopuolelle ja lisäksi yksittäisille työntekijöille asetetaan velvollisuus puuttua epäeettiseen toimintaan. Määrittämällä tämä velvollisuus työntekijöille, siirretään organisaation oma merkitys epäeettiselle toiminnalle keskustelun ulkopuolelle. Näin organisaatio voi ulkoistaa ongelmansa sekä pestä kätensä mahdollisista ongelmatilanteista. Organisaatiolla tulisi kuitenkin viime kädessä olla vastuu epäeettisen toiminnan kitkemisestä ja eettisen toiminnan edistämisestä esimerkiksi organisatorisia ja kulttuurisia rakenteita tukemalla.

6.1.2 Riippuvuus-diskurssi

Riippuvuus-diskurssi pyrkii toimimaan yhteisymmärryksessä eettisen diskurssin kanssa siten, että riippuvuus-diskurssissa ei haasteta peruskäsitystä arvонуonnin eettisesti rakentuvasta luonteesta. Näin siitäkin huolimatta, että lähtökohtaisesti riippuvuus-diskurssi on ristiriidassa esimerkiksi eettisen diskurssin henkilöstösuhteen kanssa. Siinä missä riippuvuus-diskurssi rakentaa käsitystä innokkaasta ja vastuullisesta henkilöstöstä, eettisessä diskurssissa henkilöstöstä puhutaan kontrolloitavana objektina. Arvoihin perustuvat tavoitteet luodaan kuitenkin yhdessä sidosryhmien kanssa, mikä saattaa luoda erilaiset päämäärät, kuin mihin yksin organisaatiosta nousevilla arvoilla pyrittäisiin. Riippuvuus- ja eettisyys-diskurssien väliset ristiriidat ratkaistaan riippuvuus-diskurssin hyväksi. Esimerkiksi kontrollipyrkimyksessä joustetaan ja työntekijöitä pyritään valtauttamaan riippuvuus-diskurssin puheessa. Molemmat diskurssit pyrkivät näin yhdessä institutionalisoimaan arvонуonnin eettistä rakennelmaa.

Riippuvuus-diskurssin tehtävänä on rakentaa käsitystä, jossa organisaatio osallistaa ja vastuuttaa sidosryhmiä. Sidoryhmien puheenvuorot kuvataan yhtä arvokkaina kuin organisaation omat näkemykset. Riippuvuus-diskurssin voikin tulkita olevan tunnistetuista puhetavoista lähimpänä integroidun raportoinnin lähtökohtia, joissa organisaatio ja yhteiskunta nähdään toisiinsa kietoutuneita. Tästä näkökulmasta käsin yksittäiset tahot, kuten organisaatiot eivät voi tehdä omia päätöksiä, vaan aina on kyse laajemmin käydystä keskustelusta. Yritys on jatkuvassa keskustelussa sidoryhmien ja ympäristönsä kanssa, ja ne myös määrittelevät yhdessä millainen toiminta luo arvoa. Organisaation kannalta yhdessä sidoryhmien kanssa määritelty arvонуonti voi ohjata huomioi-

maan äänekkäimpien ja vaikutusvaltaisimpien sidosryhmien valtaa, mikä saattaa tarkoittaa heikompien sidosryhmien jättämistä keskustelusta sivuun. Vaikuttavuuteen pyrkivän sidosryhmän tulisi tällöin kyetä oikeuttamaan asemansa yhtenä organisaation luotetuista kumppaneista.

Diskurssin funktio on kuitenkin ristiriitainen, sillä puhettavassa sidosryhmillä on vain näennäinen mahdollisuus saada äänensä kuuluville. Vaikka diskurssi nostaa sidosryhmät keskeiseen rooliin, raportti on kokonaisuudessaan organisaation lausumaa ja organisaatio itse rakentaa ehdot sille, miten vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa puhutaan. Organisaatiolla on valta itse päättää mitä sanotaan ja mikä jätetään kertomatta. Sillä on myös viime kädessä keinot määritellä arvonluonti omien päämääriensä mukaan sidosryhmistä välittämättä. Tästä huolimatta puhetapa altistaa raporttoijan arvostelulle myöntämällä sidosryhmien yleisen merkityksen. Kun arvostelu on mahdollista, myös vuorovaikutuksen voi olettaa olevan herkempää.

6.1.3 Autonomia-diskurssi

Kuten riippuvuus-diskurssi, myös autonomia-diskurssi toimii yhteisymmärryksessä eettisen diskurssin kanssa. Autonomia-diskurssi osallistuu samaan pyrkimykseen kuin muutkin diskurssit, eli institutionalisoimaan rakennelmaa eettisestä arvonluonnista.

Toisin kuin eettisessä diskurssissa, autonomia-diskurssissa arvonluonnin lähteenä ei ole organisaation arvopohja vaan organisaation toimet, joita organisaatio pyrkii ohjaamaan. Diskurssin rakentamaa representaatiota arvonluonnista voisi kuvata mekaanisena koneena, jossa tiettyjä vipuja vääntämällä saadaan aikaan haluttu lopputulos – eli arvo. Koneen suorituskyvyn vertailua voidaan tehdä tarkastelemalla koneen osia ja selvittämällä täyttävätkö ne tietyt laatuvaatimukset tai yleisesti hyväksytyt standardit. Diskurssin funktiona onkin osoittaa, että organisaatio pystyy hallitsemaan tämän arvonluonnin prosessin – mekaanisen hallinnan. Puhettavassa suljetaan toimintaympäristön vaatimukset pois arvonluonnin keskustelusta ja arvonluonnin perusteet määritetään organisaation omasta näkökulmasta käsin. Tästä seuraa se, että puhettavalla ei voida onnistua avoimuuspyrkimyksessä, koska diskurssissa ei yritetäkään käydä vuoropuhelua organisaation sidosryhmien kanssa määriteltäessä arvonluontia. Autonomia-diskurssissa keskeinen keino hallita puhetta onkin organisaation sidosryhmien rajaaminen puheen ulkopuolelle.

6.2 Diskurssien suhde integroituun raportointiin

Tässä työssä pohditaan vuosi- ja yhteiskuntavastuuraporttien matkaa kohti integroitua raportointia. Seuraavaksi käsitellään sitä, miten integroitu raportointi suhteutuu tunnistettuihin diskursseihin ja miten raportoinnin tulisi muuttua, jotta integroidun raportoinnin keskeiset ominaispiirteet tulisivat paremmin esiin.

Integroitu raportointi korostaa vuoropuhelun merkitystä organisaation ja sen sidosryhmien välillä. Raportoinnin pyrkimyksenä on kaataa organisaation sisäisiä ja ulkoisia raja-aitoja, purkaa siiloutunutta ajattelua sekä antaa kokonaisvaltainen kuvaus organisaation toiminnan ja yhteiskunnan välisestä suhteesta. Integroidussa raportoinnissa korostetaan niin sanotun integroidun ajattelutavan noudattamista, eli sitä, että ajattelutapa yhdistetään osaksi johtamisjärjestelmiä ja päivittäistä toimintaa. Raportointi koskettaa siten koko organisaatiota ja linkittyy johtamiseen ja viestintään. Viestinnän rooli näyttäytyy erityisesti dialogin kehittämisessä niin organisaation sisä- kuin ulkopuolellakin. Kun aineistosta tulkittuja diskursseja verrataan integroidun raportoinnin ajatuksiin, huomataan, että riippuvuus-diskurssi on lähempänä integroidun raportoinnin edustamaa maailmankuvaa. Tämän diskurssin avulla pyritään kuvaamaan organisaation toiminta kiinteässä vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Riippuvuus-diskurssissa sidosryhmien ääneen pääseminen on kuitenkin näennäistä, sillä organisaatiolla on valta valita raportissa esiin pääsevät sidosryhmät ja näiden käsitykset. Tältä osin integroidun raportoinnin tavoite ja raporteissa käytetyt puhettavat ovat ristiriidassa. Voisikin kysyä, onko sidosryhmien äänen oltava harmoniassa organisaation kanssa, jotta se voidaan ottaa osaksi arvonluonnin puhetta. Voisiko raporteissa olla sijaa kriittisille äänille tai kyseenalaistuksille? Esimerkiksi kriittisten sidosryhmien omat, sensuroimattomat puheenvuorot rakentaisivat todellista käsitystä siitä millaisessa ympäristössä organisaatio toimii.

Kuten todettua, kaikki diskurssit pyrkivät institutionalisoimaan arvonluonnin eettistä rakennelmaa. Diskurssien yhdessä rakentama vallitseva käsitys arvonluonnin eettisyydestä asettaa uhan raportoinnin avoimuudelle ja rehellisyydelle. Koska epäeettisten keinojen kuvaaminen ei kuulu diskurssissa oletettuun puheeseen, voidaanko avointa raportoijaa rangaista liiasta avoimuudesta? Arvonluonnin eettinen rakennelma pitääkin osaltaan yllä oletusta kritiikittömästä raportoinnista, jossa kriittisillä äänillä ei ole asemaa. Jos edes organisaation sisältä nousevat kriittiset puheenvuorot eivät kuulu raportoinnin puhetaapaan, pystyykö organisaatio kuvaamaan pyrkimystään arvonluontiin läpinäkyvästi? Mitä raportoinnin läpinäkyvyys siis oikeastaan tarkoittaa? Fernandez-Feijoo ym. (2014) viittaavat tiedon vertailtavuuteen, tarkkuuteen ja uskottavuuteen. Voisiko läpinäkyvyys olla myös sitä, että ikävistäkin asioista raportoidaan tai sitä että organisaatio rakentaa raportissa sensuroimatonta keskustelua sidosryhmiensä kanssa? Voidaankin kysyä, vastaako raporteissa rakennettu kuvaus kritiikittömästä maailmasta todellisuutta. Ei ole varsinaisesti olemassa sellaisia syitä, jotka estäisivät organisaatioita ottamaan sen toimintaa kritisovia puheenvuoroja osaksi raportointikäytäntöjä.

Entä kuinka lähellä autonomia-diskurssi on integroidun raportoinnin ideologiaa? Onhan raportin tarkoituksena kuvata nimenomaan organisaation kykyä luoda arvoa. Diskurssin pohjalta voidaan vetää johtopäätös, ettei tätä puhetaapa käytävillä ole vielä valmiutta tai halua toteuttaa integroidussa raportoinnissa korostettua organisaation ja yhteiskunnan suhteen kuvaamista. Autonomia-diskurssissa sidosryhmillä ei ole mainittua merkitystä, sillä organisaatio rakentaa käsitystä organisaation kyvystä hallita arvonluonnin prosessi. Tässä puhettavassa ulkopuolelle rajataan yhteiskunnan pyrkimys vaikuttaa ar-

vonluontiin. Tämä rajausta yksinkertaistaa tarkastelunäkökulman yrityksen ja yhteiskunnan välisiin suoriin vaikutuksiin, jolloin yhteiskunnallinen keskustelu ja organisaation yhteiskunnalliset tavoitteet jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Puhetavassa arvonluonti muulle yhteiskunnalle rajataan samaten tarkastelun ulkopuolelle, vaikka arvonluonnin kuvaaminen muulle yhteiskunnalle on raportointiviitekehityksen tavoitteena.

Eettisessä diskurssissa organisaatio pyrkii pesemään omat kätensä epäeettisestä toiminnasta ja tekemään näkyväksi vain eettisen toiminnan. Puhetavassa organisaatiot ovat yksipuolisesti antaneet arvot työntekijöiden noudatettavaksi ja pyrkivät kontrolloimaan henkilöstön lisäksi muita sidosryhmiään. Esimerkiksi henkilöstölle annetut arvot on helppo nähdä sanahelinänä, jos niihin ei sitouduta organisaatiokulttuurin tasolla.

6.3 Huomiot diskurssien ristiriidoista

Teoreettisella tasolla tutkimuksesta voi vetää ainakin seuraavat kolme johtopäätöstä. Ensimmäinen huomio liittyy arvonluonnin määrittelemiseen integroiduissa raporteissa. Esimerkiksi Adamsin (painossa) mukaan organisaatioiden tulisi määritellä arvonluonti raporteissaan. Kuten tulkitut diskurssit osoittivat, organisaatiot rakentavat hyvin poikkeavia käsityksiä arvonluonnista, jonka takia myös arvonluonnin lähtökohtainen määrittely raporteissa voisi olla perusteltua. Tässä tutkimuksessa nousee esiin huoli erityisesti sidosryhmien alisteisesta asemasta arvonluontia määriteltäessä. Kenen päämääriä organisaation määrittelemä arvonluonti palvelee ja kuinka kattavasti sidosryhmien vaatimukset otetaan arvonluonnin lähtökohtia määriteltäessä? Laajemmin käsiteltynä tämä huoli yhdistyykin liiketoiminnan vastuullisuuteen yhteiskunnallisella tasolla. Dominoiko taloudellinen arvonluonti integroidussa raportoinnissa (De Villieri ym. 2014), kuten perinteisissä vuosikertomuksissa, vai onnistutaanko integroidussa raportoinnissa liittämään sidosryhmien vaatimukset keskeiseksi osaksi arvonluonnin sisältöä? Diskursiivinen tutkimus integroiduista raporteista ja niissä kuvatusta arvonluonnista on siten perusteltua myös jatkossa. Tässä tutkimuksessa tunnistettu riippuvuus-diskurssi oli ainoa, jossa sidosryhmien merkitys organisaation menestykselle nostettiin keskeiseen osaan.

Toisena huomiona voidaan esittää, että arvonluonnin diskurssien tasolla käydään samanlaista kamppailua kuin integroituun raportointiin liittyvässä tutkimuskirjallisuudessa. Taistelua käydään siitä, mitä pidetään arvokkaana: taloudellista voittoa vai yhteiskunnallisen hyvän luomista? Pitäisikö raportoinnin siis palvella rahoittajia ja omistajia vai yhteiskuntaa laajemmin? Kamppailu on jokseenkin yllättävää, koska integroidun raportoinnin kehittäjät ovat pyrkineet kehittämään uudenlaista tapaa esittää organisaation menestymistä. Integroitu raportointi saattaakin kärsiä vanhoista paradigmoista, sillä niiden maailmankuva rajoittaa integroidun raportoinnin ajattelutavan hyödyntämistä. Ehkä tilannetta voisikin verrata ensimmäiseen maailmansotaan, jossa kehitys oli tuonut taistelukentälle uudet, voimakkaammat aseet, mutta taisteluun lähdettiin aiemmista sodista tutuilla strategioilla ja taktiikoilla. Ihmisten käyttäytymismal-

lit eivät olleet muuttuneet, vaikka taistelukentän muutos olisi tätä edellyttänyt. Samaan tapaan integroidun raportoinnin arvonluonnista puhutaan vanhan maailman kielellä, jossa vastakkain ovat omistajien ja muiden sidosryhmien etu. Yhtäläillä tieteellinen keskustelu on jossain määrin oman menneisyytensä vanki tarkastellessaan uutta raportoinnin lähestymistapaa vanhan maailman lasien läpi. Integroitu raportointi perustuu olennaisin osin sidosryhmäteoreettiseen ajattelutapaan, jossa huomio keskittyy toimintaympäristössä toimiviin organisaatiolle keskeisiin sidosryhmiin. Yksittäisten sidosryhmien sijaan organisaation mielenkiinnon tulisikin keskittyä yhteiskuntaan kokonaisuudessaan sekä yhteiskunnassa käytäviin keskusteluihin. Tällöin integroitu raportti voisi toimia yhteiskunnallisena puheenvuorona organisaation ja sen liiketoiminnan suhteesta yhteiskuntaan.

Kolmas huomio keskittyy avoimuuden ja läpinäkyvyyden ongelmallisuuteen. Raporttien laatijoille arvonluonnin käsittäminen aina eettisenä voi luoda paradoksin, jossa vastakkain ovat vaatimus avoimuudesta ja läpinäkyvyydestä sekä diskursiivinen kehys arvonluonnista, johon epäeettinen toiminta ei kuulu. Esittämällä epäeettinen eettisenä raporttija ei palvele avoimuuden ja läpinäkyvyyden tavoitteita, kuten ei myöskään rajaamalla epäeettisen toiminnan raportoinnin ulkopuolelle. Myös Thomson (painossa) viittaa kommentaarissaan samaan ilmiöön, jossa kestävämmät toimintatavat kuvataan kestäväinä. Avoimuuden ja läpinäkyvyyden arvioiminen vaatiikin tarkempaa huomion kiinnittämistä myös kielenkäyttöön ja kieleen rakentuneisiin avoimuuden esteisiin. Tämä on tärkeää, jotta epäeettisen eettisenä kuvaava raportointi voidaan tehdä näkyväksi.

Diskurssianalyysi ja kriittinen diskurssianalyysi perustuvat tiiviisti teoreettisiin näkemyksiin puheen ymmärrystä rakentavasta luonteesta. Käytännön tasolla diskurssianalyysin tulosten hyödyntäminen voikin tuntua haastavalta, vaikka diskurssien ja niiden funktioiden ymmärtäminen voikin tarjota näkökulmia myös raporttien laatijoille. Käytännön tasolla tämän työn tuloksia voitaneen hyödyntää esimerkiksi seuraavasti.

Diskurssien tulkitseminen raporteista tarjoaa ensinnäkin mahdollisuuden kiinnittää huomion siihen, miten raportoinnissa käytetty puhe tukee raporteille määriteltäviä tavoitteita. Esimerkiksi avoimuuden ja läpinäkyvyyden osalta raporttijat voisivat kiinnittää huomiota raportissa tehtyjen valintojen artikuloimiseen. Koska integroitu raportointi mahdollistaa sen, että arvonluonti määritellään varsin vapaamuotoisesti, arvonluonnin määrittely on perusteltua. Koska vastuullisuus voi olla usein ristiriidassa liiketoiminnallisten tavoitteiden kanssa (Crane ym. 2014), tavat konfliktitilanteiden ratkaisemiseksi olisi hyvä pystyä kuvaamaan. Näin lukijalla olisi mahdollisuus arvioida liiketoiminnan ja yhteiskunnan – toisin sanoen vastuullisuuden, välistä suhdetta paremmin.

Vastuullisen raporttijan tulisi pyrkiä raportissaan tekemään organisaation toiminta näkyväksi, ei piilottamaan sitä. Raporttijan tulisi pyrkiä tiedostamaan, minkälaisia puhetapoja hän tekstissä rakentaa. Näin raporttija pystyy arvioimaan sitä, kuinka hyvin teksti palvelee raportoinnille määriteltäviä tavoitteita.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusehdotukset

Van Dijk (1993, 253) sanoo, että kriittisen diskurssianalyysin menestystä mitataan ”vaikuttavuudella ja relevanssilla, eli muutokseen vaikuttavan panoksen kautta.” Muutos voi tapahtua diskursiivisissa käytännöissä ja niiden kautta sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset mahdollistuvat (Pynnönen 2013, 29). Tässä työssä on pyritty vastaamaan arvonluonnin puhetapoihin liittyviin tutkimuskysymyksiin sekä pohtimaan diskurssien funktioita. Työssä on nostettu esiin funktioiden ongelmallisia seurauksia sekä diskurssien välisiä ristiriitoja, jotka asettavat ongelmansa raportoinnin ääneen lausutuille tavoitteille. Näiltä osin tutkimus pyrkii siis tekemään näkymättömän näkyväksi, minkä voi nähdä edellyksenä muutokselle.

Tutkimuksen keskeinen rajoite on se, että aineistona on käytetty vuosikertomuksia, joissa ei ole voitu hyödyntää joulukuussa 2013 julkaistua integroidun raportoinnin viitekehystä. Raporteista ei myöskään käytetä integroidun raportoinnin nimitystä tai mainita, että niiden laatimisessa olisi hyödynnetty integroidun raportoinnin periaatteita. On siis perusteltua kysyä, onko tutkimuksessa käytetty tutkimusaiheen kannalta sopivaa aineistoa. Onko ylipäätään mielekasta tutkia vuosikertomuksia integroidun raportoinnin lasien läpi? Adams ja Simnett (2011) toteavat, että yhdistetyt vuosi- ja yritysvastuuraportit voivat joillekin yrityksille olla välietappi matkalla integroituihin raportointiin. Jo vuosikertomuksen ja yhteiskuntavastuuraportin yhdistämisen samoihin kansiin voi nähdä heijastavan sitä, kuinka tärkeä asia bisneksen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen kuvaaminen on. Lisäksi, keskeisenä integroidun raportin määritelmänä on pidetty sitä, että se yhdistää taloudellisen ja vastuuraportoinnin elementit (esim. Adams & Simnett 2011; Stubbs & Higgins 2014; Haller & van Staden 2014). Aineistona käytetyt raportit täyttävät viimeisenä mainitun kriteerin. IIRC:n ohjeistuksen myötä vuosikertomuskäytännöt saattavatkin kokea murroksen. Jää nähtäväksi, muodostuuko integroiduista raporteista oma raportointikäytäntönsä vai hyödynnetäänkö perinteisessä vuosikertomusperinteessä yhä enemmän integroidun raportoinnin päämääriä.

Integroitu raportointi asettuu lähtökohdiltaan jonnekin yhteiskuntavastuun, sijoittajaviestinnän ja talousraportoinnin välimaastoon. Tutkimusalueena aihe on uusi ja kirjallisuutta suoraan integroiduista raporteista on verrattain vähän. Tutkimuksessa voi kuitenkin hyödyntää talousraportointia ja yhteiskuntavastuuraportointia käsittelevää tutkimusta. Näin tarkasteltuna tutkimustulokset voivat antaa näkökulmia myös integroidun raportoinnin ja perinteisten raportointimallien samankaltaisuuksiin ja eroihin. Yksinään se, että integroitu raportointi on uusi raportointimalli, ei voi toimia esteenä aiheen tutkimiselle. Aineiston valinnassa päädyttiin kompromissiin ja tulokset pystyvätkin antamaan vain suuntaviivoja jatkotutkimukselle. Tutkimus olisikin hyvä toistaa aineistolla, jonka raportit ilmoittavat käyttävänsä IIRC:n mukaista ohjeistusta. Erityisen kiinnostavaa olisikin tutkia sitä, miten puhetavat ovat muuttuneet, kun raportointiohjeistuksena on käytetty integroidun raportoinnin viitekehystä.

Muutama sana lienee aiheellista todeta tutkimuksen yleistettävyydestä. Tässä tutkimuksessa käytettiin vain yhden teollisuusalan raportteja, eikä tulok-

sia voi sellaisenaan irrottaa ala- tai maakohtaisesta kontekstista. Toisella alalla toimivien, toisessa maassa toimivien tai esimerkiksi voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden raportteja tarkasteleva tutkimus voisi tarjota hyvin erilaiset tulokset. Koska analyysissä oma merkityksensä on myös tutkijalla, tämän taustalla ja aineistosta tehdyllä tulkinnalla, ei tuloksia ole mielekästä yleistää sellaisenaan. Tutkimus kuitenkin tarjoaa yhden, perusteltuun analyysiin perustuvan näkökulman aiheesta käytyyn keskusteluun.

Sidosryhmien näkökulmasta on oleellista, että ne pystyvät raportin perusteella tekemään johtopäätöksiä siitä, noudattaako tarkasteltu organisaatio itse lausumiaan arvoja sekä julistamiaan eettisiä käytäntöjä. Eettinen diskurssi rakensi käsitystä siitä, että arvonluonti on aina eettistä toimintaa. Siksi kiintoisaa olisi tarkemman huomion kohdistaminen epäeettiseen toimintaan. Aihetta voisi lähestyä esimerkiksi keskittymällä tarkemmin niihin keinoihin, joilla raporteissa representoidaan epäeettistä toimintaa.

Yksi jatkotutkimusehdotus lainataan lisäksi Freemanilta, Harrisonilta ja Wicksiltä (2010, 288), jotka omassa teoksessaan kysyvät, ”mitä arvo tarkoittaa tietyille sidosryhmille ja miten organisaatiot luovat näitä arvoja sidosryhmilleen?” Tämä kysymys olisi perusteltua liittää myös integroidun raportin kontekstiin. Tarkemmin ottaen voitaisiin tutkia esimerkiksi sitä, miten integroitu raportti pystyy vastaamaan sidosryhmien tarpeeseen arvonluonnin kuvaamisesta.

6.5 Loppupäätelmät

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia millaisia merkityksiä organisaatiot rakentavat arvonluonnista ja miten erilaiset puhutavat arvonluonnista suhteutuvat integroidun raportoinnin ideologiaan. Työn teoreettinen viitekehys rakentuu vuosikertomuksia ja yhteiskuntavastuuraportoinnin tutkimuksia käsittelevien tutkimusten avulla. Integroidun raportoinnin periaatteet linkittyvät vahvasti edellä mainittuihin perinteisiin sekä niiden ongelmakohtien ratkaisemiseen.

Tutkimuksen keskeisin teoreettinen anti on arvonluonnin käsitteestä käyty pohdinta, joka osaltaan luo käsitystä arvonluonnin muodosta integroiduissa raporteissa. Arvonluonnin käsitettä käsiteltiin myös suhteessa integroidun raportoinnin tavoitteisiin sekä pohdittiin tunnistettuihin diskursseihin rakentuneita ongelmia. Aineistosta nousi esiin kolme diskurssia, jotka rakentavat erilaista käsitystä arvonluonnin rakenteesta. Eettisessä diskurssissa arvonluonnin lähteenä on organisaation arvopohja ja sillä pyritään muiden toimijoiden kontrolloimiseen. Diskurssin funktiona on esittää organisaatio eettisenä, mikä toisaalta nostaa esiin diskurssin ongelmallisen funktion: epäeettinen ei kuulu puhutavan piiriin. Toinen diskurssi, riippuvuus-diskurssi, puolestaan representoi arvonluonnin syntyvän vuorovaikutuksen seurauksena, jossa arvonluonti syntyy monien toimijoiden yhteistyön tuloksena. Muut toimijat merkityksellistävät organisaatiolle tärkeinä tahoina, joista organisaatio on riippuvainen ja joiden vastuulla on kohdeorganisaation kyky onnistua arvonluonnissa. Kolmas

diskurssi, autonominen diskurssi, puolestaan pyrkii esittämään organisaation arvonluonnin hallitsevana toimijana. Muita toimijoita ei ole arvonluonnissa merkityksellistetty.

Yhdessä diskurssit pyrkivät institutionalisoimaan arvonluonnin eettistä luonnetta. Tämä puolestaan luo uhan raportoinnin avoimuudelle ja rehellisyydelle. Jos epäeettisen esittäminen ei kuulu raportointiin, sen pyrkimystä pyyteettömiin tavoitteisiin on helppo kritisoida. Tältä osin tutkimuksessa tunnistetut diskurssit eivät onnistukaan täyttämään integroidun raportoinnin lähtökoh-
tia. Tunnistettujen diskurssien huomattiin olevan ongelmallisia suhteessa integroituun raportointiin myös siten, etteivät ne tukeneet tavoitetta sidosryhmien kanssa käytävästä vuoropuhelusta. Lopuksi nostettiin esiin myös se, kenen päämääriä arvonluonnin kielelliset ja määritelmälliset rakennelmat palvelevat ja pystytäänkö tässä huomioimaan riittävästi sidosryhmien tarpeita. Lisäksi työssä pohdittiin sitä, että integroidun raportoinnin sinänsä jalot päämäärät voivat joutua menneisyyden vangeiksi. Tutkimuksessa nostettiin esiin kysymys siitä, onko integroidun raportoinnin vertaaminen vuosikertomuksen ja yhteiskuntavastuuraportoinnin teoreettiseen taustaan hedelmällistä, koska integroitu raportointi pyrkii eroon näissä raportointikäytänteissä olevista kipupisteistä. Olisiko integroitua raportointia mielekkäämpää tarkastella kulttuurisesti vapaasti, ilman sen historian rakentamaa painolastia?

Integroidun raportoinnin ohjeistuksen laatinut järjestö IIRC on pyrkinyt aktiivisesti tuomaan integroitua raportointia osaksi yritysten ja organisaatioiden käytänteitä. Lisäksi järjestö on luonut kumppanuuksia, joilla se pyrkii tuomaan integroidun raportoinnin näkyvämmäksi osaksi jo olemassa olevia raportointirakenteita. Vaikka raportointimallin tulevaisuudesta emme voikaan tietää, näyttää siltä, että jonkinlaisen jäljen uusi raportointiotte tulee jättämään. Myös arvonluonnista käytetyn puheen tutkiminen vaikuttaa ajankohtaiselle tulevaisuudessakin. Tärkeää on myös kriittisen näkökulman ulottaminen kattavammin integroidun raportoinnin tutkimukseen, jotta integroidulla raportoinnilla pystyttäisiin saavuttamaan niitä tavoitteita, joita sille juhlapuheissa on asetettu.

LÄHTEET

- Aadland, E. 2010. In Search of Values – Reporting from Eight Norwegian Organizations. *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies* 15 (2), 22–30.
- Aaltonen, T. & Junkkari, L. 1999. *Yrityksen arvot ja etiikka*. Porvoo: WSOY.
- Adams, C. A. (painossa). *The International Integrated Reporting Council: A call to action*. *Critical Perspectives on Accounting*.
- Adams, S. & Simnett, R. 2011. Integrated Reporting: An Opportunity for Australia's Not-for-Profit Sector. *Australian Accounting Review* 21 (3), 292–301.
- Alvesson, M. 1996. *Communication, Power and Organization*. Berlin: de Gruyter.
- Alvesson, M. & Deetz, S. 2000. *Doing Critical Management Research*. London: SAGE.
- Annisette, M. & Richardson, A. J. 2011. Justification and accounting: applying sociology of worth to accounting research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 24 (2), 229–249.
- Arvidsson, S. 2011. Disclosure of non-financial information in the annual report: A management-team perspective. *Journal of Intellectual Capital* 12 (2), 277–300.
- Arvopaperimarkkinayhdistys ry 2010. *Suomen listayhtiöiden hallintokoodi* 15.6.2010.
- Attig, N., El Ghouli, S., Guedhami, O. & Suh, J. 2013. Corporate Social Responsibility and Credit Ratings. *Journal of Business Ethics* 117 (4), 679–694.
- Banerjee, S. B. 2014. A critical perspective on corporate social responsibility: Towards a global governance framework. *Critical Perspectives on International Business* 10 (1), 84–95.
- Banerjee, S. B. 2008. Corporate Social Responsibility: The Good, the Bad and the Ugly. *Critical Sociology* 34 (1), 51–79.
- Beattie, V., Dhanani, A. & Jones, M. J. 2008. Investigating Presentational Change in U.K. Annual Reports: A Longitudinal Perspective. *Journal of Business Communication* 45 (2), 181–222.
- Brown, J. & Dillard, J. 2014. Integrated reporting: On the need for broadening out and opening up. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 27 (7), 1120–1156.
- Carroll, A. B. 1979. A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review* 4 (4), 497–505.
- Castka, P., Bamber, C. J., Bamber, D. J. & Sharp, J. M. 2004. Integrating corporate social responsibility (CSR) into ISO management systems – in search of a feasible CSR management system framework. *The TQM Magazine* 16 (3), 216–224.
- Clarkson, M. B. E. 1995. A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Corporate Social Performance. *Academy Of Management Review* 20 (1), 92–117.

- Clifton D. & Amran A. 2011. The Stakeholder Approach: A Sustainability Perspective. *Journal of Business Ethics* 98 (1), 121-136.
- Crane, A., Palazzo, G., Spence, L. J. & Matten, D. 2014. Contesting the Value of "Creating Shared Value". *California management review* 56 (2), 130-153.
- de Villiers, C., Rinaldi, L. & Unerman, J. 2014. Integrated Reporting: Insights, gaps and an agenda for future research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 27 (7), 1042-1067.
- Ditlevsen, M. G. 2012. Revealing corporate identities in annual reports. *Corporate Communications: An International Journal* 17 (3), 379-403.
- Eccles, R. G. & Krzus, M. P. 2010. *One Report: Integrated Reporting for a Sustainable Strategy*. Hoboken: Wiley.
- El Ghouli, S., Guedhami, O., Kwok, C. C. Y. & Mishra, D. R. 2011. Does corporate social responsibility affect the cost of capital? *Journal of Banking & Finance* 35 (9), 2388-2406.
- Elkington, J. 1999. *Cannibals with Forks: Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone.
- Euroopan komissio 2001. *Vihreä kirja. Yritysten sosiaalisen vastuun eurooppalaisten puiteiden edistämisestä*. KOM(2001) 366.
- Fairclough, N. 1995. *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Falkenberg, J. & Brunsæl, P. 2011. Corporate Social Responsibility: A Strategic Advantage or a Strategic Necessity? *Journal of Business Ethics* 99 (1), 9-16.
- Fasan, M. 2013. *Annual Reports, Sustainability Reports and Integrated Reports: Trends in Corporate Disclosure*. Teoksessa C. Busco, M. L. Frigo, A. Riccaboni & P. Quattrone (toim.) *Integrated Reporting. Concepts and Cases that Redefine Corporate Accountability*. Cham: Springer, 41-58.
- Fernandez-Feijoo, B., Romero, S. & Ruiz, S. 2014. Effect of Stakeholders' Pressure on Transparency of Sustainability Reports within the GRI Framework. *Journal of Business Ethics* 122 (1), 53-63.
- Flower, J. (painossa). *The International Integrated Reporting Council: A story of failure. Critical Perspectives on Accounting* .
- Freeman, R. E. 1984. *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman.
- Freeman, R. E., Wicks, A. C. & Parmar, B. 2004. Stakeholder Theory and "The Corporate Objective Revisited ". *Organization Science* 15 (3), 364-369.
- Freeman, R. E., Harrison, J. S. & Wicks, A. C. 2010. *Stakeholder Theory : The State of the Art*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gautier, A. & Pache, A. 2013. Research on Corporate Philanthropy: A Review and Assessment. *Journal of Business Ethics* 118 (1), 1-27.
- Gibson, K. 2012. Stakeholders and Sustainability: An Evolving Theory. *Journal of Business Ethics* 109 (1), 15-25.
- Global Reporting Initiative 2013. *G4 Sustainability Reporting Guidelines. Reporting Principles and Standard Disclosures*.
- Goss, A. & Roberts, G. S. 2011. The impact of corporate social responsibility on the cost of bank loans. *Journal of Banking & Finance* 35 (7), 1794-1810.
- Greenwood, M. 2007. Stakeholder Engagement: Beyond the Myth of Corporate Responsibility. *Journal of Business Ethics* 74 (4), 315-327.

- Haller, A. & van Staden, C. 2014. The value added statement – an appropriate instrument for Integrated Reporting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 27 (7), 1190–1216.
- Halme, M. & Laurila, J. 2009. Philanthropy, Integration or Innovation? Exploring the Financial and Societal Outcomes of Different Types of Corporate Responsibility. *Journal of Business Ethics* 84 (3), 325–339.
- Higgins, C., Stubbs, W. & Love, T. 2014. Walking the talk(s): Organisational narratives of integrated reporting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 27 (7), 1068–1089.
- Hutt, R. W. 2012. The extent and patterns of multi-stakeholder communications in annual report letters. *Corporate Communications* 17 (3), 323–335.
- IIRC, International Integrated Reporting Council 2014. Frequently asked questions. Saatavilla osoitteessa: <http://www.theiirc.org/resources-2/faqs/>. Viitattu: 21.5.2014.
- IIRC, International Integrated Reporting Council 2013a. The International <IR> Framework.
- IIRC, International Integrated Reporting Council 2013b. Value Creation Background Paper.
- Institute of Directors in Southern Africa 2009. King Report of Governance for South Africa 2009.
- Institute of Directors in Southern Africa 2002. King Report on Corporate Governance for South Africa 2002 .
- Johansen, T. S. & Nielsen, A. E. 2012. CSR in corporate self-storying - legitimacy as a question of differentiation and conformity. *Corporate Communications: An International Journal* 17 (4), 434–448.
- Jokinen, A. 1999. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suominen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 37–53.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 2004. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen & Juhila, K. & Suominen, E. (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 75–110.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 1999. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suominen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 54–97.
- Jokinen, A. & Juhila, K. & Suominen, E. 2004. Diskursiivinen maailmaa. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen & Juhila, K. & Suominen, E. (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 17–47.
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: SAGE.
- Juhila, K. 1999a. Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Tilanteesta kulttuuriseen kontekstiin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suominen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 160–198.
- Juhila, K. 1999b. Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suominen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 201–232.
- Kianto, A. & Waajakoski, J. 2010. Linking social capital to organizational growth. *Knowledge Management Research & Practice* 8 (1), 4–14.

- Kilian, T. & Hennigs, N. 2014. Corporate social responsibility and environmental reporting in controversial industries. *European Business Review* 26 (1), 79–101.
- KPMG 2013. The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013.
- Lopez-De-Pedro, J. & Rimbau-Gilabert, E. 2012. Stakeholder Approach: What Effects Should We Take into Account in Contemporary Societies? *Journal of Business Ethics* 107 (2), 147–158.
- Luhtakallio, E. & Ylä-Anttila, T. 2011. Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena menetelmänä. *Sociologia* 48 (1), 34–51.
- Luoma-aho, V. & Vos, M. 2010. Towards a more dynamic stakeholder model: acknowledging multiple issue arenas. *Corporate Communications* 15 (3), 315–331.
- Mitchell, R. K., Agle, B. R. & Wood, D. J. 1997. Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and what really Counts. *Academy of Management Review* 22 (4), 853–886.
- Moratis, L. & Widjaja, A. T. 2014. Determinants of CSR standards adoption: exploring the case of ISO 26000 and the CSR performance ladder in The Netherlands. *Social Responsibility Journal* 10 (3), 516–536.
- Nielsen, A. E. & Thomsen, C. 2007. Reporting CSR - what and how to say it? *Corporate Communications* 12 (1), 25–40.
- Oliveira, L., Rodrigues, L. L. & Craig, R. 2010. Intellectual capital reporting in sustainability reports. *Journal of Intellectual Capital* 11 (4), 575–594.
- Phillips, N. & Hardy, C. 2002. *Discourse Analysis: Investigating processes of social construction*. Thousand Oaks: SAGE.
- Phillips, R. 2003. Stakeholder legitimacy. *Business Ethics Quarterly* 13 (1), 25–41.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Porter, M. E. & Kramer, M. R. 2011. Creating Shared Value. *Harvard business review* 89 (1), 62–77.
- Pynnönen, A. 2013. *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Working Paper N:o 379. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Schein, E. H. 2010. *Organizational Culture and Leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Scholtens, B. & Sievänen, R. 2013. Drivers of Socially Responsible Investing: A Case Study of Four Nordic Countries. *Journal of Business Ethics* 115 (3), 605–616.
- Siltaoja, M. & Vehkaperä, M. 2011. Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: JTO, 206–231.
- Social Accountability International 2014. *Social Accountability 8000: International Standard*.
- Stubbs, W. & Higgins, C. 2014. Integrated Reporting and internal mechanisms of change. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 27 (7), 1068–1089.

- Suoninen, E. 1999. Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen & Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.
- Takala, T. 2000. Yrityksen yhteiskunnallisen vastuun ideologiat v. 2000 suomalainen yritys globalisoituvassa maailmassa. Liiketaloudellinen aikakauskirja 2000 (4).
- Thomson, I. (painossa). 'But does sustainability need capitalism or an integrated report' a commentary on 'The International Integrated Reporting Council: A story of failure' by Flower, J. *Critical Perspectives on Accounting*.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Vastuullisuusraportointi: Uudet tuulet puhaltavat, EU eturintamassa. Saatavilla osoitteessa: <https://www.tem.fi/yritykset/yhteiskuntavastuu/vastuullisuusraportointi>. Viitattu: 22.11.2014.
- Van Bommel, K. 2014. Towards a legitimate compromise? an exploration of integrated reporting in the Netherlands. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 27 (7), 1157–1189.
- Van Dijk, T. A. 1993. Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society* 4 (2), 249–283.
- Van Dijk, T. A. 2001. Critical Discourse Analysis. Teoksessa D. Schiffrin, D. Tannen & H. E. Hamilton (toim.) *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell, 352–371.
- Vidaver-Cohen, D. & Brønn, P. S. 2013. Reputation, Responsibility, and Stakeholder Support in Scandinavian Firms: A Comparative Analysis. *Journal of Business Ethics*, 1–16.
- Viinamäki, O. 2009. Intra-organizational challenges of values-based leadership. *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies* 14 (2), 6–13.
- Valmohammadi, C. 2014. Impact of corporate social responsibility practices on organizational performance: an ISO 26000 perspective. *Social Responsibility Journal* 10 (3), 455–479.